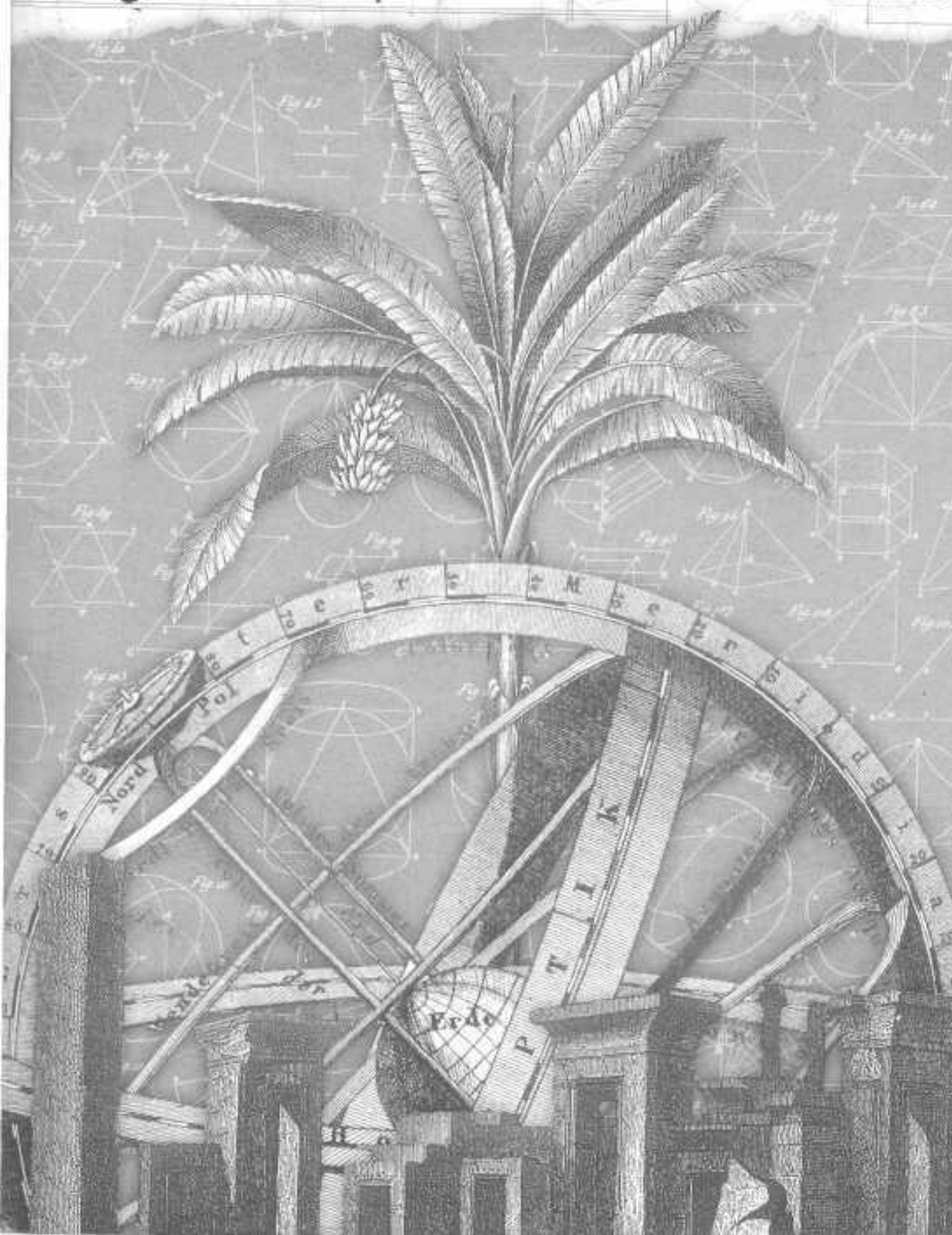

Hayalet Gemi

Sayı 30

Mayıs/Haziran 1998

100.000 T

Baska bir dünya olduguna yemin edebileceginiz
o arak denizlerin gecesinden cikip gelen
hayalet geminin sisli sehir caddelerinde,
kov mezarliklarnin tarlalarla kesistigi
bosluklarda, cocuk parklarında ve kurgusu
bosalmis luna-parklarda, sandalyeleri
ters cevrilmis meyhanelerde, okuyucuları
coktan yokolmus kutuphanelerin issiz
koridorlarında gezindigini mutlaka birileri
fısıldamıştır kulaginiza. Hatta geceleyin
birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürkütüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yasanan türden bir hayal.

Eger Hayalet Gemi ile ilişki
kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin los odalarından
birinde gözlerinizi kapatın. Ve
karanlıkta bir koltuğa kendinizi
bırakıp, geçmiş ve geleceği
ve en önemlisi bugünü düşünüp
sorular sorun. Sonra yaklaşımakta
olan Hayalet Gemi'yi düşünün.

Ya da bize yazın.

Jerry Uelsmann, 1991

İçimizdeki merdivene tutunup çıkarız, geleceğe, ölüme, tanrıya, inneriz geçmişe,
çocukluğa, anneye... Sensuz bir labirent olan dünyadaki yalnız yolculuğumuzdan
kurtuluşu bir merdiven olarak düşlünüz miyiz?

Hayalet Gemi

İki Ayda Bir Yayınlanır

Sayı 30, Mayıs/Haziran 1990

100000 TL KDV Dahil

içindekiler

Sahibi

**Teknoil Teknoloji
Tasarım Ltd. Şti. adına
Adnan Kurt**

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Sedef Erkman

Yazı Kurulu
**Sedef Erkman
Murat Gülsoy
Nazlı Ökten
Pınar Türen
Halide Veliöğlu**

Tasarım
Faruk Ulay

Baskı
Net Matbaacılık

Yazışma Adresi
**Murat Gülsoy
MBE 201 Levent 80600
istanbul
Tel: 212/265 67 98**

Emeği Geçen
**Başak Çingir'e,
Oya Demir e
Altuğ Güzey'e
Şerif İzgören'e
Faik Kurşunoğlu'na,
Mürşid Sertal'a,
Batur Şehirlioğlu na,
Zeynep Terzioğluna,
teşekkür ederiz.**

1. kılavuz kapak

**Yakub'un Merdiveni
Zeynep Direk**

8. kurtuluş çığlığı

**İyi ki Vardın Yedinci Basamak
Ayşe Yalız**

11. kışın imajları

**Gergin Prenses
Fulya Aslan**

12. madenler

**Babil Sendromu
Jean Baudrillard**

14. mistik spiral

**Mekanik Bir Simge: Merdiven
Ergim Kocabıyık**

21. doğum günü

**Çok Önemli
Orhan Cem Çetin**

22. katagoriler

**Darwin'in Kozmik
Piramide Saldırısı
Daniel C. Dennet**

25. sevgi ve merhamet

**Sisyphos
Rıfat Ekin**

28. neşter

**Dokuz Buçuk Basamak
Faruk Ulay**

31. devanlar

**Ricercar
Adnan Kurt**

35. uçuş halleri

**Yazarını Seveceksin
Murat Gülsoy**

41. yarımadalar

**Merdivensiz Şehirden Bir Öykü
Pınar Türen**

43. sığınak

**Ölüm Merdiveni
Özgün Kulaksızoğlu**

45. Aldeya

**İkilem Merdivene
Ayşecan Terzioğlu**

46. sığınak

**Meslek Sırri
Cenk Büker**

48. deşme

**Göge Yükselme ve Yükseltirler
G. Champeaux & D.S. Sterekx**

50. aydınlatma

**Günlük Olaylar
Katalogundan Alıntılar
Nil Kıvılcım Erdoğan**

51. maserlar

**Gerekli Aşk Cinayetleri
Hülya Uçar**

53. denizcilik kışkırtıcı

**Dişiyle Tırnağıyla
Nazlı Ökten**

54. yarımadaların aydınlatmaları

**Teşekkürler Sevgilim
Balku**

57. sığınaklar, kılavuz

**Düşerken
Ayşe Düzkan**

58. denizciliklerin sığınakları

**Çocuğun Merdiveni:
Sırık Fasulyeleri
Miyase Sertharut**

59. çıkamazsak

**Yerle Gök Arasında
Selim Ergun**

Yakub'un Merdiveni

İbrahim ve Yakub'a göre İbrahim'in tanrıya kurban etmek istediği oğlu İshak'ın bir askele gittiği olur. Oso'u ve Yakub'un İshak'ın İbrahim'e Eski'dur, ve doğum bekleyişe adının sayısını sürdünceki olan da olur. Fakat Yakub'un İshak'ın, yavaş yavaş gittiği oğlu'nun 'ben' ve 'benim' hem de anahatının hayır dışından mahrum eder. Eski bu dünyaya çok içerler. Yakub onun biddetinden kaçmak için Bethel adını alır. Ve orada bir dizi gelir. Başta oteki dünya ile bu dünya arasında ip bir merdiven giriyordu. Bir dizi melek bu merdivenden tırmanarak dünyaya inerler, başka bir grü melek ise aynı merdivenleri tırmanarak bu dünyadan çıkarlar. (Gen. 28:12-13) Kutsal Kitaplar'da denir ki Yakub bu düşüme girdikten bir süre sonra iki kızıyla beraber yalendi. Eski'nin baharı için 20 yıl çalıştı. Onu İsa'el (meleklerin girişini) adını veren bir melek girişine yandı ve karısı Eski de İsa'el. 12 oğlu oldu ve bu oğullar 12 İsa'el kabilesinin atası oldular.

Karşımızda eş

derecede önemli iki

soru var: 1) Neden

melekler kanatlara

sahip oldukları

halde merdiven

kullanıyorlar?

2) Neden dünyaya

inen melekler de,

dünyadan çıkanlar

gibi tırmanıyor?

Burada, Yakub'un düşündeki merdivenin psikolojik yorumuyla ilgilenmeyeceğim. Benim bu düş ile ilgili olarak kafamı kurcalayan özelde Yakub'un kişiliği ile merdiven imgesi ya da bu imge ile genelde kişilik arasındaki ilişki değil. Ben burada içimdeki bir sezginin izini sürmek istiyorum. Buna göre, Yakub'un düşü, yalnızca Yakub'a değil hepimize, her türlü kişilik sorunsalının ötesindeki bir sırrın işaretini veriyor. Yakub kendi düşünü yorumlamış, ve sırrı çözmüş ve hayatının geri kalanını bu bilgiyle ilişkilendirerek sürdürmüş olabilir. Bu ihtimal yüzünden, hayat öyküsünün düşten sonraki devamını bir kenara atamadım. Yakub'un özgeçmişinin düşten sonraki kısmında kendisini sıradan bir şeyi söyler gibi ifşa eden şeyin peşindeyim. Bu şeye giden ipucunun meleklerle merdiven arasındaki ilişki olduğu önvarsayımından yala çıkıyorum. Karşımızda eş derecede önemli iki soru var: 1) Neden melekler kanatlara sahip oldukları halde merdiven kullanıyorlar? 2) Neden dünyaya inen melekler de, dünyadan çıkanlar gibi, tırmanıyor? Bu birbiriyle bağlantısız olmaması olanaksız gibi görünen sorulardan ilki mantıksal olarak bir çelişki gibi değil, ikincisi ise sanki insana geçit vermez bir çelişki. Benim gibi saplantı sahibi insanlar, bir çıkış yolu bulamadıkları zaman önemli ve derin bir şeyle karşı karşıya olduklarından daha da emin olurlar/ öyle birşeyin kapısı çalınmaktadır ki eğer kapı açılrsa ve geçit verilse bile karşımıza çıkanın ifadesi ne kolay ne de mümkün olacaktır. Durum çetrefil olabilir ama sırrı kendi karanlığına gömüp pes etmek de en kötüsü. Birçok sırrı çözemeyip başarısız olabiliriz, ama uğraşılacak şey bu derece gizli ve değerliyse başarısızlık başarıdır. Yani başarısızlık kaçınılmaz, gerekli ve hatta şarttır.

Benim başarısızlığım bilmeceyi sürekli tekrar etmekle başladı. Sonunda düşündüm ki eğer Yakub ipucunu doğru kullanabilmeyi başarabilmişse ve ben hala başdöndürücü bir tekrarın içinde tüketiyorsam, onunla aramda benim zararına işleyebilecek olan farklardan biri onun meleklerin yüzlerini görmüş olmasıydı. Ama ben de meleklerle yüzyüze gelmişim. Yalnızca, Yakub asıllarını görmüştü, bense o meleklerin heykellerini... Yakub'un merdiveni, Avrupa'da şimdi yerini ve adını hatırlayamadığım bir kilisenin kapısını süsleyen heykellerin temasıydı. Yüksek bir kapının iki yanından sarkan ip merdivenin bir tarafından bir dizi melek ciddi ve yorgun bir ifadeyle dünyaya tırmanarak inerken, diğer tarafından bir dizi melek kanter içinde, yüzlerinde binbir acı ve sıkıntıyla, göklere tırmanıyordu. Yüz yüze gelme anının ayrıcalığı ve önemi tartışılmazdır/ ama, bilmece karşısında basireti bağlanmamış olanlar, berrak düşüncenin ya da ilhamın lütfuna nail olmuş olanlar benim gördüğüm meleklerle hiç yüzyüze

gelmemiş alsalar da kendi geçit yollarını bulabilirler. Her iki yünde de meleklerin tırmanıyor olması ile merdiven imgesinin bize inmeyi değil de hep bir çıkışı hatırlatması arasındaki önemli bağlantı, bize düşün asıl uğraştığı şeyin çaba sarfetmenin verdiği yorgunluk, kanter içinde devam etmek, ve bunun getirdiği kaçınılmaz acı ve bezginlik olduğunu zaten anlatıyor. Yakub 20 yıl çalışmış/ çaba sarfetmiş. Düş, Yakub'a 2G yıl çalışarak geçireceği geleceğinin yolunu göstermiş olabilir,- ama asıl sır Yakub'un çalıntı atalık hakkının bu kez meşru bir biçimde kendisinin olduğunu tescil eden an: Yakub'un kardeşiyle barışması için bu yirmi yılın ardından bir de meleği güreşte yenmesi gerekmiş. Bu müsabakada Yakub'un çabası doruk noktasına ulaşıyor ama aynı zamanda da çabanın kendisinin 'çalışmaktan', yani yalnızca hayatta kalmaya yarayan bir değere dönüşebilen işlevsel bir güç harcamadan ibaret olmadığını da gösteriyor. Sanki meklele güreşmek ve düşte olduğu gibi her iki dikey yönde de tırmanılan merdiven imgeleri Yakub'un düşünüy yalnızca bir çalışma ve çalışarak günahları affettirme ideolojisine tercüme etmememiz için bize verilmiş önemli işaretler. Yirmi yıllık çalışma hayatının kendisinden daha çok, o son güreş oyunu Yakub'un yirmi yıl zarfında zamanla kurduğu ilişkinin anahtarını taşıyor. Çağımızın belki de en önemli filozofu Emmanuel Levinas, ilk kez bir çaba fenomenolojisi yaptığı De l'existence à l'existant (Varoluştan Varolana, 1947) adlı kitabında insanın zamanla ilişkisini betimlerken bu ilişkiyi zorlu bir güreş müsabakasına benzettğinde, Yakub'un meklele güreşini düşünüyor olabilir. Çalışan ya da daha genel olarak herhangi bir şey için çaba sarfeden insanın mücadelesi zamanladır. O, her an içinde kendi varoluşuyla güreşmektedir. Yakub mücadele ederek kendi varoluşunu dize getirir,- ve böylece hem kendi zamanıyla hem de bu dünyanın ötesindeki aşkınlıkla ilişki kurar.

Mekanik kanatlan, kaldıraçları, asansörlerleri bir yana bırakırsak, yükselmek için merdivenleri çıkmak gerekir. Asansörsüz binalarda yaşayanlar, ya da oralarda bir yerlere işi düşenler merdiven çıkmaktan kaçamazlar. Merdiven çıkan çaba sarfeder. Maddi dünyada para kazanmak, bağlı olduğumuz ya da yakından tanımadığımız kişilerle ya da şeylerle az çok etkin bir şekilde ilgilenmek gibi dışışleri yüzünden pekçok kez merdiven çıkmak zorunda kalırız. Ama içişleri yani kavramların, düşüncelerin, hayallerin, duyguların, korkuların, arzuların, üzüntülerin işleri, insanı dışışleri merdivenlerinden çok daha dik merdivenleri tırmanmak zorunda bırakır. Çaba, çalışma, uğraş gibi kavramların fenomenolojisi yorgunluk, bitkinlik, bıkkınlık, bezginlik ve hatta tembellik gibi kavramlardan ayrılamaz. Varoluşla ilişkimiz fiziksel ve manevi bir çabayı varsayar. Çaba varoluşu yüklendiğinde kendisini gösteren yorgunluk anı, varolanın kendisini varlığın dışına çıkma olayı içinde bulduğu andır.

Gözlerimiz kapalı, vücudumuz gevşek ve hareketsizken zamanı düşünmeye çalıştığımızda nedense tek tek aman hep ebediyetin hareketsiz, bölünmez, çözümleme kabul etmez parçaları gibi tahayyül ederiz. An içinde bir olay meydana geldiğini düşünmek, anı

basamaklarını çıkarken zamanla ilişkinin anahtarını aslında elimizde tutarız. Çünkü, merdiven çıkma yaşantısının ağırlığı ve ritmi varolanın varoluşuyla kurduğu, zamanı

Yakub ile Meleğin Dövüşü, Edward Steinle, 1837

Sanki melekis gürleşmek ve düşte olduğu gibi her
iki dikoy yönde de tırmanılan merdiven imgeleri
Yakub'un düşünü yalnızca bir çalışma ve çalışarak
günahları affettirme ideolojisine tercüme
etmememiz için bize verilmiş önemli işaretler.

oluşturucu ilişkinin en ayrıcalıklı örneklerinden birisidir. Paradigmatik oluşu, yorgunluk verici ve bezdirici oluşuyla yakından ilgilidir. Merdiven çıkmak yorgunluğa hep biraz daha dayanmaktır. Ne kadar genç ve zinde olursak olalım tırmandıkça nefesimiz azalır, kalbimiz daha hızlı çarpmaya başlar, konuşmak zorlaşır, ve sonunda iyice yoruluruz, başımız döner, artık devanı edemeyecek, çıkamayacak hale geliriz. Anlar birbirinden kopuk bir halde hiçlikten çıkagelir gibi, ama birbirini saplantılı bir biçimde kovalayarak akarken vücudun sarfettiği çabanın ritmi sanki anların bölünmezliklerini ortadan kaldırır ve anın yapısının eklemliliğini artık bizden gizlemez. Yorgun argın, adımımızı sonraki basamağa koyup, ağırlığımızı bükülen dize verip nefesimizi tutarak vücudumuzu yukarıya doğru çektiğimiz an varoluşumuzun sırrını taşır. Bu an ve onun birçok tekrarı üzerinde yoğunlaşmakla Yakub'un düşünün derin anlamına da yakınlaşmış oluruz. O an, iskeletin aldığı şekilde, kemiklerin içinde ısınan iliklerde, sanki hiçbir zaman bir bilinçle içsel ya da dışsal bir ilişki içinde olmamışçasına hareket eden bir bedenin reflekslerinin idaresinde, bacak kaslarının gerilip, omuz ve kol kaslarının gevşemesiyle başlayan ve her basamakta yinelenen zonklamada varolanın varoluşuyla kurduğu ilişki açığa çıkar. Bir tür güreş mi gerçekten? Levinas'ın bu ilişkiyi betimleyen ikinci bir terimi de 'sözleşme'dir. Her basamakta, varolan varoluşunun ağırlığını üstüne alır, onu yüklenir. Böylece varolan varoluşu üstünde bir egemenlik kurar ve ondan sorumlu hale gelir. Bazen insan bu sözleşmeye içten olmayan bir şekilde, varoluşunu kandırmak için, bir yalancı, bir alçak gibi de girebilir. Sırf çıkışa dayanabilmek için. Kimi zaman ağır bir blöfe ve hatta kumara dönüşen bu ilişki hafif değildir, oyun olmayan 'ciddi' bir oyunu hatırlatır. Merdivenleri hızla tırmanırken yaşlı insanların trabzanlara tutunarak nefes nefese dinlendiklerini pek çok defa görmüşüzdür. D anın ciddiyetini sezmeye imkan var mıdır? Bu bir ölüm kalım mücadelesidir. Varoluşla yapılan sayısız sözleşmeden sonraki sözleşmeler gittikçe önem kazanır/ varoluşa blöf yapmak artık o denli kolay değildir ve durup düşünmek, yaşla gelen deneyimden yararlanarak daha akılcıca stratejiler kurarak basamakları çıkmak gerekir. Sözleşmenin şartları ağırlaşmış, anın eklemli uzamış, zaman da sanki tutulmalar yaşanır hale gelmiştir...

En derin, en büyüğü, olay, olayın olaylığı belki de tırmanışın zorladığı nefes alışa ve kalp çarpmasına işlenmiştir. Zamanın sürekliliği kaybolmadığı sürece anın içindeki kaynaktaki çatlaktan ve oradaki fışkırmadan habersiz kalırız. Varoluşla ilişkiyi fiziksel durgunluk içinde düşünmekten kaynaklanan süreklilik yanılsaması, zamanın kaynağındaki bu parçalanmayı, boşlukla doluluk arasındaki bu ciddi oyunu bizden gizler. An içinde kendi varoluşumuzla kurduğumuz ilişkinin içindeki başkalık, başka şeylerle, başkalıkla ve başkalarıyla kurduğumuz ilişki olarak 'ilişki'nin , ve başkasının gelişi olarak 'olay'ın ezel'i yani hiçbir zaman hatırlanamayacak ve şimdiki zamana taşınamayacak olan geçmiş olsa gerektir.

Bir ihtimal daha var, ölüm. Dilimize dolanmış yorgunluk, bıkkınlık ifadeleri ölümü en sıradan ve uzak haliyle tespit etmeye dayanır. Çok sık söyler ve duyarız: öldüm, bittim, dayanamıyorum, daha fazla devam edemeyeceğim. Bu kabulün çaba sarfiyatının sürdürülmesindeki işlevi, kıtı kıtına bir farkla yenilmeden, merdivende yığılıp kalmadan,

hüznümüzün kapağı,
vücudumuz gürşek
ve hareketliken
zamanı düşünmeksiz
çalıştığımızda
nedenmi tok tok
anları hep
ahediyetin
hareketsiz,
bulunmaz,
çözümleme kabul
etmez parçaları gibi
tahayyül ederiz. An
içinde bir olay
meydana geldiğini
düşünmek, anı
olayın yatağı olarak
görmek zordur.

güreşi sürdürmemize yardım etmektir, intiharın ve ölümün dilimizdeki kolay misafirliği, çaba sarfederek yaşamaya devam edebilmek için bir tür sübab görevi görür. Sübab ek bir yapıdır ama aslında temeldir. Yaşamayı seçmeyi sürdürmek, zamanla sözleşmeye devam etmek intiharın işidir. An içinde yapılan sözleşme intihar alternatifi hep olmasa yapılabilir miydi? Ölmek için ölümün mümkün olduğu bir an içinde ölüme razı gelmek, sözleşmeyi artık reddetmek gerekir. Bir seçim olan yalnızca intihar değildir. Her ölüm bir intihardır. Kendini bir dibin girdabının rahatlığına bırakmak, varoluşla bir sözleşme daha yapacak güce sahip olursa bile, bu gücü kullanmaya gerek görmemek, bilgece bir tembelliktir belki. Bir zamanlar Vietnam savaşıyla ilgili bir Amerikan iilmi seyretmişim: Jacob's Ladder (Yakub'un Merdiveni), varoluşla artık sözleşme yapıp yapmamaya karar vermenin söz konusu olduğu, hem geçmiş hem de geleceğe bir yolculuğu içeren çok eklemli bir ölüm kalım anı üstüne kurulmuştu.

Bu yazı aslında bitti ve baştan da belli olduğu gibi başarısız bir yazı. Bunun en başlıca nedeni de yürüyen merdivenlerin varlığı! Asansörlerden de beter bir durum, çünkü *asansörler* hiç değilse bir merdiven gibi görünmüyorlar. Hepimizin bildiği gibi, çalışmak, emek gibi kavramlar Marx ile birlikte yeni bir anlam kazandılar ve yirminci yüzyıl çocukları olan bizler için baş kavramlar haline geldiler. Ben bu yazıda çaba kavramını, felsefi olarak artık biraz eskimiş olan emek kavramından daha farklı, geniş ve zengin bir kavram olarak üne çıkarabilmek için, buna uygun bir zemin hazırlayan merdiven teması içinde işlemek istemişim. Çabalayan, yorgun meleklerin modern emek kavramıyla ilişkilerine kısaca değinirsek, şöyle diyebiliriz: teknoloji devrimleriyle birlikte varlıkbilimimizi yüzyıllarca belirleyici bir şekilde etkilemiş olan melekler boşuna bir kalabalık olarak addedilip, hem varlık düşüncesinden hem de hayatımızdan hızla kovuldular. Melekler önce metamorfoz geçirerek kanatlarını kaybettiler, ve gündelik hayatı bir yandan kolaylaştıran, diğer yandan da, kader bu ya, kalabalıklaştıran asansörlere, ve diğer makinelere dönüştüler. Geride aralarında makinelerin aracılık ettiği bir yer ve gök kaldı. Ne varki bunlar olduktan sonra emek kavramı da gün geçtikçe önem kaybetmeye başladı. Bugün dahi yalnızca elli kişi civarında işçi istihdam ederek çalışan büyük fabrikalar mantar gibi ortaya çıkmaktadır. Ve insanlık kapitalizmin korkunç yakın geleceğinde işsiz nüfus fazlasının, II. Dünya savaşı Almanya'sının Yahudi kamplarındaki yahudilere yapıldığı gibi endüstriyel hammedeye dönüşmeyeceğini henüz garanti edemiyor. Neyse! Bu korkunç gelecek belki de şimdiden bize göz kırparken, bugün sadece havaalanlarında ve alışveriş merkezlerinde bulunan, yukarı ya da aşağı kata gidebilmek için merdiven görüntüsündeki bir çelik yüzeyin üstünde durmaktan başka bir şey yapmamıza gerek olmayan bu yürüyen merdivenler, gelecekte tüm binalara yayıldıklarında, kendi varlığımızla ilgili bir sırrın anahtarı da belki ebediyen kaybolacak. Ne zaman bir yürüyen merdivenin basamaklarında, bomboş gözlerle etrafı seyrederek aşağı ya da yukarı doğru dursam içimi kaplayan o sıkıntının nedeni belki de budur. Sırrın anahtarları kaybolduğunda, sır da kaybolduğunda acaba felaketleri felaket olarak düşünebilecekmiyiz hala?

Ve insanlık
kapitalizmin
korkunç yakın
geleceğinde işsiz
nüfus fazlasının, II.
Dünya savaşı
Almanya'sının
Yahudi
kamplarındaki
yahudilere yapıldığı
gibi endüstriyel
hammedeye
dönüşmeyeceğini
henüz garanti
edemiyor.

İyi ki Vardın Yedinci Basamak

Eğer sınıflarımız toz olmasaydı, ıslatmak zorunda kalmasaydık, suyu o tel saplı tenekelerde taşımasaydık. Eğer o sarı saçlı kız öğretmeniyle konuşurken elinde tuttuğu boş tenekeyi iki yana sallamasaydı. Ben birilerini tuvalette dövüp kaçmak zorunda kalmasaydım, sonra da gelip o sallanan tenekeye kafamı çarpmasaydım. Şimdi sol kasım sol gözümün üstünde bütün bir görüntüye sahip olacaktı.

Çocukluk yıllarımda tutmaya çalıştığım günlük benzeri defterlerimi karıştırırken anılarımı yazmaya çalıştığımı farkettim. Bu es geçilen, vücuduma verdiğim küçük zararların buruk anılarını, şimdi buruk bir gülümsemeyle hatırlıyorum.

Kaşımın ortadan ikiye bölünme hikayesi örneğin. Yüzümde korku ve şaşkınlık, merdivenlere damlayan kanlar ve aklımdan o anda geçenler. Ben anneme ne diyeceğim? Yerli yerinde bir korku olduğu, evde oynamaya çalıştığım hasta çocuk rolünün yutulmaması ile pekişiyordu. Bir kaç komşu kadın olduğu için azarlanmam ertelenmişti sadece. G anda bana düşen o kadınlar gitmeden ablalarımın okuldan gelmesi için dua etmekte. Belki o zaman annemin dikkati dağılılabirdi. Aksi halde neler olabileceğini kestirmek mümkün değildi. Ama o kadınlar büyük bir zevkle çekip gittiler. Gözümün üstünde duran gazlı bezimle birlikte annemle yalnız kalmıştım. İşte kabus başlıyordu. Kim bilir kiminle kapışıp parçalamıştım yüzümü? Bir de utanmadan hastalık numarası yapıp işten kaçmaya mı çalışıyordum. Ne edepsiz bir çocuktum, kendi dikkatsizliğimden başkalarını sorumlu tutmaya mı çalışıyordum?

Bu durumda ikinci role bürünmek kalıyordu. Evin bütün işlerini büyük bir beceri ve çabuklukta yerine getiren sorumluluk sahibi küçük kız. Pek fazla seçeneğim de yoktu zaten. Ya su taşıyacaktım ya odun taşıyacaktım ya da çorabayı karıştıracaktım. En akılcıca olan odun getirmektir. Hem annemin gözünün önünde olmayacak hem üstümü ıslatmayacaktım. Koşar adım odunluğa attım kendimi. Ocak için uzun odunlardan getirmem gerektiği orada aklıma geldi. Upuzun odunları kucaklayarak koşturmaya başladım. Ne hızlı ve atak olduğumu ispatlamaya koşuyordum. On iki beton basamak oluşuyla her zaman gurur duyduğumuz- bir tarafı biraz yamularak yan komşunun Erik ağacına yaslanan ahşap evimizin yedinci basamağındaydım. Ne olduysa o anda oldu takılıverdim. Elimdeki bütün odunlar salınarak aşağıya iniyorlardı. Bir an yılgınlıkla azim arasında bir tereddüt yaşayıp hemen odunları topladım. Sol bacağımın ortasında hafif bir sızı duydum, ama olsun bunun hiç önemi yoktu. Önemli olan anneme kendimi kanıtlamaktı. Bir yerimize zarar verdiğimizde aptallık ve beceriksizlikle suçlanırdık. Bu defaki öyle değildi. Ben merdivene takılmadım diye içimden beş defa tekrar ediyordum. Kocaman bir aferin beklentisiyle içeriye girdim ama aferini aldıktan sonra şımarımayacaktım. D ise şimdi de suyu getir bakiim dedi. Suçluydum ve istenen her şeyi yerine getirmek zorundaydım. Ben bu işlerle meşgulken ablalarım da okuldan dönmüş, kaşımı yardığım küçük kazanın kitiğini yapıyorlardı Bana zavallı aptal küçük bir çocukmuşum gibi bakıyor, ikide bir acıyıp acımadığını soruyorlardı. İçim bir an kinle doldu, gözlerim karardı ama onlara sezdirmedim. G andan itibaren açıklarını yakalamak için bir an bile peşlerinden ayrılmama kuran aldım. İşimin zor olduğunu biliyordum, onlar akıllı ve uslu çocuklardı ama ben de sabırlıydım. Hadi onların açıklarının peşinde yılmadan koşabilirdim, peki ya babam? Biricik afacan kara kızı yüzünü parçalamıştı. Bu da yetmezmiş gibi bir de şu merdivendeki

Çocukluk yıllarımda
tutmaya çalıştığım
günlük benzeri
defterlerimi
karıştırırken
anılarımı yazmaya
çalıştığımı
farkettim. Bu es
geçilen, vücuduma
verdiğim küçük
zararların buruk
anılarını, şimdi
buruk bir
gülümsemeyle
hatırlıyorum.

olay. En iyisi yedinci basamakla sol bacağıma birbirlerine dokunuşlarını unutmaktı. Çocuk aklımla nasıl da paranoyakça isliyordum olup biteni bir bir beynime. Şu akşam yemeğinde herkesle birlikte sofraya oturmak zorunda kalmasaydım, olanlar daha kolay geçirilebilirdi. Ama ne yazık ki en önemli ve katı kural o sofraya oturmaktı. Ne o boykota mı kalkışıyordum? Ne sanıyordum ben kendimi? Bu fikirden hemen uzaklaştım. Adının "Gördebil" olduğuna inandırdıkları haşlanmış bakla yemeğini yemek zorunda kaldım. Tek iyi haber yemekte babamın olmayışydı.

Büyük bir sabırla o gecenin geçmesini bekledim. Gece beni kırmadı, olaysız geçip gitti. Kaşım bir süre sonra kapandı. Afacan unvanıma yeniden kavuştum. Ufak tefek kazalar atlatıyordum ama açık vermemeye özenle dikkat ediyordum. Kilerin çatısına kafamı çarpıverdim bir gün üstüne de mahallenin çocuklarından yediğim taşlar eldendi. Bir anda panikledim sonra ablamın beni dut ağacının dibinden seyrettiğini farkettilim. Eğer gördüklerini anneme söylerse, ben de onun ayakkabılarının içine taş koyup topuklu ayakkabı görüntüsü vermeye çalıştığımı söyleyecektim. Karşılıklı söz verdik, sır olarak kalacaktı bu gördüklerimiz. Ve öyle de oldu. Her şey yolunda gidiyordu.

Ta ki, o lanet olası sol bacağıma ortasında beliren şişliğe kadar. Gece sabaha kadar uyutmadı beni, Allahım ne yaptım, ne yaptım diye sabaha kadar sayıkladım. Yine mi aptal damgası yiyordum? Üstelik bu defa nasıl olduğunu bile hatırlamadığım bir kaza yüzünden... Güneş tam doğmak üzereydi, kesin kararımı caminin duvarlarında yaşayan ve beni korkutmaktan çok hoşlanan baykuşla birlikte verdim. Kimseye bu durumu sezdirmeyecektik. Ürkünç sesiyle kesinkes arkamda olduğunu, her konuda yardım etmeye çalışacağını söylüyordu. Eğer ondan hala korkmuyor olsaydım onu içeri bile alabilirdim o anda. Tam kendimi rahatlattığımı düşünürken tuvaletin bahçede olduğunu geldi aklıma, mutlaka birilerini uyandırmak zorundaydım. Üstelik, her gün mesaiye gider gibi evin yanından geçen şu kazan kurbağası (Kazan yuttuğu için öyle iri ve kara olduğunu söylerdi annem), onu nasıl atlatacaktım? Baykuş bunları sorun etmemem gerektiğini hissettirmek ister gibi yanımdaydı ve bir hafta her an tuvaletin kapısında bekledi. Sorunların ardı arkası kesilmiyor, sol bacağımdaki şişlik kendini iyice ortaya çıkarıyordu. Artık ne bende güç ne baykuşta sabır kalmıştı. Bu durum bizi aşırıyordu artık. Söyleme kararımın hemen ardından durum annem tarafından farkedildi. Ve ben o günün kıyametim olduğunu düşündüm. Gözü dönmüş bir şekilde üstüme geliyor. Kim yaptı? Ne zaman oldu? Neden söylemedin? diye arkası kesilmeyen sorular soruyordu. Sadece bilmiyorum, bilmiyorum diye kısıp kısıp soluduğumu anımsıyorum. Bir yandan da annem kızgın mı yoksa suçluluk mu hissediyor acaba diye anlamaya çalışıyordum. Sanırım o da o anda neler hissettiğini ya da hissetmesi gerektiğini kestiremiyor, sadece bağıırıyordu. Kendini suçlu hissetmesin diye çektiğim acıyı belli etmemeye çalıştım.

Beni doktora götüremezdi, köyün ebesi de izin deydi, bu yüzden şişliği kendisi indirmek zorundaydı. Ertesi sabah operasyon için bakkaldan bir jilet alındı. Kocaman bir leğen evin ortasına yerleştirildi, bacağıma leğenin içine uzattım, ne olup biteceğini asla bilemiyordum. Yaranın açılıp açılmadığını farkedemedim, annemin yüzü de netliğini kaybediyordu, sadece sesini işitebiliyordum. Başına bu işi açtığım için çok sinirliydi, ben onun hayatını karartmıştım,

kızgın mı yoksa

suçluluk mu

hissediyor acaba

diye anlamaya

çalışıyordum.

Sanırım o da o anda

neler hissettiğini ya

da hissetmesi

gerektiğini

kestiremiyor.

sadece bağıırıyordu.

Kendini suçlu

hissetmesin diye

çektiğim acıyı belli

etmemeye çalıştım.

uğursuz bir çocuktum, istemiyordu beni. iki kızın arkasından ben erkek olmalıydım. Bu yüzden doğurmuştu beni. Oysa ben ne yapmıştım? Kız olmam yetmezmiş gibi o yıl ailenin iflas etmesine neden olmuştum. Kıbrıs harekatı da benim yüzümden başlatılmıştı. Babaannem benim yüzümden onlara kötü davranıyordu. Keşke beni doğuracağına taş doğursaydı. Bir yandan bunları söylüyor, bir yandan da elindeki jileti ayağıma sürüyor, yarayı falan açmıyor, annem bacağımı kesiyordu. Ancak böyle kurtulabilirdi benim yaramazlıklarımın. Bir ayağım gitsindi bakalım ben o zaman görecektim dünyanın kaç bucak olduğunu. Bu kaçınıcıydı böyle! Dehşet içinde annemi dinliyor, olup biteni ayırtırmaya çalışıyordum. Gerçekten böyle bir şey yapabilir miydi? Aklımdan geçen tek şey ben tek ayakla nasıl erik çalarımdı. Ama bu kadar bıktıysa neden yapmasındı ki? Bacağım kemiğe kadar kesilmişti. Kemiği parçalamak için satırı almaya gitti. D gelinceye kadar kaçabilirsem kurtulurum diye düşündüm, ama yerimden bile kıpırdadım. Zaten annem de gelivermişti. Satın dizimin altına öyle bir vurdu ki bütünden ayrılan bölüm sudan çıkmış balık gibi titreyerek iki yana kaçıyor. Bu parçayı alıp köy deresine atacaktım. Suda beklerse taze ve canlı kalabilirdi, ben uslandığım zaman onu alıp geri dıkecekti. Bacağım ayrıldıktan sonra garip bir rahatlama hissediyordum. Sanki köy deresinin sığ bir yerinde onu suya sokuyordum. Onun sıcaklığıyla bütün dere ısınıyor, derenin kurbağaları ısınan suda yüzlerini yıkıyorlardı. Bacağımın bana kalan bölümünden üzerine tarçın ekilmiş sahlep görüntüsünde bir şeyler akıyor, bir süre şerit gibi uzayıp derin sulara karışıyordu. Bir süre sonra su soğumaya başladı. Titreyerek olup bitenleri kafamda toplamaya çalıştım. Bacağımın olmadığını düşündükçe üzerime bir ağırlık çöküyordu. Sanki derin bir uykudaydım da bir türlü uyanamıyordum.

İrkildim, gözlerim kapalıydı. Korkarak hafifçe araladım. Bacağım köy deresinde değil irin dolu leğenin içindeydi. Biraz daha bakmaya çalıştım annemin kolu bacağımın yanında yüzüyordu. Ablalarım okuldan dönmüşler, odanın kapısından içeriye giremiyorlardı. Ölüp ölmediğimizi anlamaya çalışıyorlardı ama donakalmışlardı. Dört saat boyunca öylece kaldığımızı fark ettik. Şişik inmişti, yara küçük bir delikten ibaretti. Asma yaprağı ve kara merhem ikiliyle pansuman yapılırsa bir şey kalmazdı. Beklendiği gibi de oldu.

Yavaş yavaş her şey yoluna giriyordu. Vücuduma verdiğim küçük zararlardan dolayı aptallıkla suçlanmıyordum artık. Hatta anıları kanatlarından tutup çınar ağacının gövdesinde yürütürken beni sokmalarına bile bir şey demedi. Çocuklukta bu tür olayların olabileceğini söylüyordu. Ve ben artık annemin başına bela olmadığımı, beni sevdiğine ve önemseydiğine inanıyordum.

Şimdi, bu evin içinde yalnızlığın ve kimsesizliğin birlikteliğini oynarken, seni düşündüm yedinci basamak. Eğer olmasaydın, bacağım gelip sana dokunmasaydı, belki de sonsuza dek annemin benim acılarımı nasıl paylaştığını göremeyecektim. Ya da hiç biri böyle etkili olmayacaktı. Eğer sen şimdi yıkılıp, her tarafı fayans kaplı bir süthaneye dönüştürülmeseydin, bana dokunduğun için üstünde teşekkür oturmuş yapabilecektim. Ama yoksun.

Satırı dizimin altına
öyle bir vurdu ki
bütünden ayrılan
bölüm sudan çıkmış
balık gibi titreyerek
iki yana kaçıyor
Bu parçayı alıp köy
deresine atacaktım.
Suda beklerse taze
ve canlı kalabilirdi.
ben uslandığım
zaman onu alıp geri
dikecekti.

Gergin Prenses

Bataklık... Varlığımla ilgili başka bir şey yok. Yine oraya doğru yürüyorum. Gözlerimi kapattığımda zihnimin üzerinden eksik olmayan sisin içinde beliriyor bataklık. Üstüme konan sineklere karşı bile önlem almıyorum, sadece bu işe başka hiç bir şey karıştırmadan debeleniyorum. Artık kimsenin yüzüyle karşılaşmayan gözlerimdeki bulanıklık yerini tamamen bir körlüğe bırakmadan kaybolamam. Parçalanıp, etrafa dağılan, saplanıp kalan kırıklardan başka bir şey almayan acı, korkunçluğunu, oyulmuş bir göz, kesilmiş bir kulak, birbirine dikilmiş dudaklar gibi bir iz olarak bırakmadıkça buradan gitmeyeceğim.

"Koruma altı, parantez içi sırları bitmeli, huzur kuşlarının kanatları kesilmeli, aklın serin sularının akışı durdurulmak. Büyük, adamlara, suratlarındaki yapışkanın saç diplerinden taşıdığı anlatılmalı, öldürülüp yerlerine buzdan heykelleri yapılmalı, buz erimeden susuz insanlara yalıtılmalı." Gergin Prenses

Komik ama bataklığın da küçük sırları varmış. Bu sırları kulağıma fısıldadıkça tedirgin suskunluğum arttı. Güvensizliğimbana her şeyi yasaklayacak sonunda. Kendilerini buraya gelmeme sebep sayanlar, kuşkusuz bundan hiç hoşlanmayacaklar. Ben de onlara bataklıktan başka bir şey anlatamayacağım. Bundan önce yaşadıklarımın gerçek olduğuna inanmaları gerekeceği için buna da inanmayacaklar. İnadımdan sayıp, alaycı bir gülümsemeyle örttükleri korkularıyla susturmaya çalışacaklar beni. Kat kat, açılıp kapanan örtüleri, bilindik bir savaşın zaferi için çelikleşiyor. Üzerimde örtüm, kıvrımlı, dans edip dururken küçük bir şeyi saklamanın telaşında. Gelirken üzerimde unutulmuş -belki de yanlışlıkla unutulmuş- asırlık bir şeyin. Şimdi örtüm, her şeyi uzakta tutmak için şekilden şekle giriyor. Hayaletleşiyor.

"Gergin Prenses iksir bağımlısı bir fahişedir. Üç yaşından beri sinir krizleri geçirir. Kullandığı sakinleştirici iksir dozajı öyle artmıştır ki... Ara sıra aşırı dozdan hafızasını kaybeder, bu dönemlerde sarayının bahçesinde top oynayıp, ip atlar, fahişe olduğunu da unuttur, ve en çok bunun bedelini öder."

Bataklık, unutmanın vahşi kuşlarını gönderecek bana. Onlarla başedebilirsem her şeyi unutabileceğimi söyledi. Kovulmak korkusuyla sustum, o ise bunun bir nevi hastalık olduğunu

düşünmemi, yapmam gereken tek şeyin kuşları yakalayıp birer birer yutmak olduğunu söyledi. Kuşların çırpınmasından kaynaklanan mide bulantısından başka, kötü bir etkisi yokmuş, yeşil kanlarını kusunca hiç bir şeyim kaim azmış.

Her gün saat 4-5 arası geçmişteki unutm kuşlarının mağrur duruşları, süzülüşleri, çırpınmalarıyla yükselen sesleri, konuşuluyor bataklıkta. Dnlara benzer kuşların yerini keşfeden biri varsa, herkes saçlarından bir tutam yolup ona veriyor. Süresiz bir bekleyiş başkyor ve bu sırada bataklık sineklerinin vızıltısı hiç çekilmiyor, dayanılmaz geliyor.

Kuşlar geldiğinde yutmaya başlıyorum, kısa süren bir gerginlikten sonra, gecenin altından bakmaya başlıyorum. Nötr atomlarla sevişme zamanı!

Sonuç? Geçici hafıza kaybı...

Bataklıkta kurulmuş derme-çatma bir barakada koruma altına alınma ve firar.

Erkenci ölüm/ yavaş ölüm, içinde büyüüp bedeniyle bana yolu tarif ediyor, bu kaçamak bakışlarımın, çok eskiden yaşanmış bir yoksayışın tedirginliği olduğunu biliyorum.

Sen, üzerine yığılmış ızsız yüzün karanlığına karşı durabilirken, ben, yalnızca takip edildiğim ızsız yüzün bakışlarına nasıl teslim olurum?

Yaşamımda dev bir rüzgarın sürekli varlığını anlatan uğultularla bölünen uykularım, rüyalarımnda sakin bir şekilde işlerimi yapan kol kesiciler bana, senin ateşler içinde uyuduğunu, sesinin, kısılp boğazını kestiğini söylüyorlar, ipek kız kesik parmaklarını toplayıp göğüslerimi öpmedikçe ıssızmda kalıyorum.

Bataklık kuruyor, hiç kurulmamış bir şey gibi

Babil Sendromu*

Dünyayı, amansız yanılması, kesin belirsizliğine geri vermek için tek çözüm var: bilgisizleştirme, programsızlandırma, kusursuz başarısızlık (1).

Babil kulesinin kurulmasıyla, kusursuz suçun (2) çok yakınından geçtik. Ne mutlu ki Tanrı dilleri dağıtarak ve insanlar arasına fitne tohumları ekerek müdahale etti. Dillerin dağıtılması, anlam ve iletişim açısından bir felaketten başka bir şey değildir. Dilin kendisi açısından, zenginliği ve tekilliği açısından Tanrının bir lütfudur, - Tanrının gizli niyeti insanları cezalandırmaksa da, kimbilir belki de bu Kadir-i Mutlak'ın bir hilesiydi.

Dillerin istisnasız hepsinin bu kadar güzel olmalarının nedeni, birbirleriyle karşılaştırılmaz ve birbirlerine indirgenemez oluşlarıdır. Kendi cazibelerini bu ayrım yoluyla ortaya koyar, - bu başkalık yoluyla derinden suçortağı olurlar. Gerçek lanet, dilin evrensel programlanmasına mahkum edildiğimizde başladı. Tüm dillerin anlamın ve sağduyunun gölgesinde uzlaşacakları, iletişimin demokratik kurgusu. Özgün metni iptal eden evrensel bir çevriyazı [transcription, - kopya etme, suret çıkarma] biçiminin, enformasyonun kurgusu. Sanal dillerle Anti-Babil'i, evrensel dili, tüm dillerin karıştığı ve birbirine peşkeş çekildiği gerçek Babil, sihirli başkalık yanılmasına karşı duran gerçek iletişim pezevenkliği.

Sanki diller uzlaştırılabilirmiş gibi! Varsayımın kendisi bile abes! Eğer sadece farklı olsalardı yapılabilirdi bu, sadece farklı olsalardı. Ama diller farklı değil, başkadır. Çoğul değil, tekildir, ve tekil olan herşey gibi onlar da uzlaştırılmaz. Tekili çoğula tercih etmek gerek. Dillerin kaçınılmaz dağılımın tüm nesnelere yaymak gerek.

Bu iletişim virüsünün bozduğu (3) dil, viral bir patolojiye yenik düşer. Kuşkusuz, nasıl beden mekanik ve organik saldırılardan muzdarip olabilirse, dil de geleneksel olarak belagatten, boş sözlerden, söz ishalinden, eşşözdən [totoloji; aynı içeriği aynı anlamda türlü sözcüklerle anlatma] muzdariptir. işaret te hasta olabilir; o da formunu korur ve eleştirel ve klinik bir çözümleme forma girmesini her zaman sağlayabilir. Ama sanal dillerde bu geleneksel biçim patolojisi değil, bir formülün, sadeleştirilmiş işlemsel komutlara bağlı bir dilin, sibernetiğin patolojisidir. Dilden çalınmış başkalık o zaman öcünü alır ve dilbilimsel aklın,

karşısında hiçbir şey yapamayacağı içten çözülme virüslerini yerleştirir. Sayısal düzenlemesine, kendi formülünün sonsuz tekrarına adanmış olan dil, kurnaz dehasının derinlerinden, kendi kendini programsızlandırarak, otomatik bir biçimde bilgisizleşerek öç alır. pilin programsızlandırması bizzat dilin eseri olacaktır. Sistemin düzensizleştirilmesi bizzat sistemin eseri olacaktır!)

Bu programsızlanmayı neden bireye ve toplumsal düzene genellemeyelim? Neden Babil Sendromunu Bahil Piyangosuna yaymayalım?

Herşey, Borges'in kurgusunda rastlantının kolektif kurumuyla, statülerin, servetlerin (4) ve toplumsal oyunun rastlantısal yeniden dağıtımıyla başlar: Piyango! Her varoluş bu yolla tekil, karşılaştırılmaz, mantıksal belirlenimden yoksun hale gelir. Buna rağmen işe yarar. Herkes eninde sonunda bunu, kendisi de keyfiliğe sadık olan geleneksel toplumsal oyuna yeğ tutar. Dysa rastlantının keyfi hedefi, açık belirsizlik, cüzi iradeden iyidir. Herkes eninde sonunda, Piyango önünde herhangi biri olmayı, tesadüfi bir kadere sahip olmayı, kişisel bir varoluşa yeğler. Nasıl olsa artık herhangi biri haline geldik. Ama parıltılı, gerçekten özgür olarak değil, utanç verici bir şekilde, dışarıdan gelen bir kararla, istatistik izdiham içinde, kolektif tekdüzelik içinde herhangi birine dönüştük.

Bireyler iletişimde, sürekli izdiham ve etkileşimle aynı kadere, aynı kader yokluğuna maruz kalıyorlar, iletişim, başkalık ışınlarına karşı tam siper görevi yapar(5). Bu 'herhangi bir tekil taşıyan' (G.Agambden) kişisel kader, teker teker kişilerin yabancılığını korumak, kaderleri eşitleyen değiş tokuşun 'toplumsal' programlamasını bozmak için, rastlantının ya da oyunun bir kuralının keyfiliğini devreye sokmaktan başka birşey değildir. Dünyanın otomatik yazısına karşı, dünyanın otomatik programsızlanması.

Kendini gerçekmiş gibi ortaya koyan tüm yanılmalardan (gerçeklik yanılması da dahil) farklı olarak oyun yanılması, olduğu gibi görünür. Oyun, ona inanılmasını gerektirmez, çünkü öyle ortaya koydukları andan itibaren . (örneğin sanatta) görünümlere inanmak söz konusu değildir. Ama - oyuncular inanmadıkları oranda, oyunun kuralıyla aralarındaki ilişki daha da zorunlu hale gelir,- bu ilişki

*Baudrillard J., Le Crime Parfait, Editions Galilee, Paris, 1995, s. 131-135.

yasayla ilişkiye benzemeyen, simgesel bir anlaşmadır. Yasa zorunludur, kural kaçınılmaz. Kuralda anlaşılacak bir şey yoktur. Tarafların kendi aralarında anlaşmaya ihtiyaçları yoktur. Birbirleri için gerçek değildir/ ancak paylaşılsa varolan, bu açıdan da paylaşılma hüküm sürebileceklerini öne süren gerçek ve yasadan üstün olan, aynı yanılsamanın suçortağıdır.

Tek gerçek demokratik ilke olarak yanılsama gibi çelişkili bir olgunun nedeni budur. Hiç kimse yasa önünde eşit değilken herkes kural önünde eşittir, çünkü kural keyfidir. D halde tek gerçek demokrasi, oyununkidir. Yoksul sınıfların oyuna saldırırcasına rağbet etmelerinin nedeni budur. Dyunun kazanımı eşitsizse de şansın dağılımı eşittir çünkü rastlantının dağılımıdır. Bu "servettir" [talihtir] ama bu eşitsizlik için vicdanınız önünde hesap vermek zorunda değilsinizdir. Sansın dağılımı ne adildir ne de adaletsiz. Böylece Babil toplulukları eninde sonunda kaderlerin tesadüfî dağılımını tercih ederler çünkü bu onlara tam bir masumiyet içinde hareket etme özgürlüğünü verir. Temel durumumuz belirsizlik olduğuna göre oyunun mucizesi, bu belirsizliği oyunun kuralı haline getirmek ve böylece doğal durumdan kaçabilmektir.

Bu Piyango ve Dyun, Tekillik ve Keyfilik düşüncesi, evrenin tüm ayrıntılarını öngören ve tüm hareketlerini düzenleyen akıla bir Tanrı saplantısına son verir. En ufak bir düşüncenin, kelebeğin en küçük kanat çırpışının, yaratılışın bütünsel programında hesaplanabilir olması, bunun da herbirimize en fazla sorumluluğu getirmesi düşüncesi çok yorgunluk vericidir. Bu saplantıdan Piyangoyla ve rastlantısal taşkınlıkla kurtulduk. Sadece bizim değil, Tanrının ve hiç kimsenin de karışmadığı sayısız süreç olduğunu bilmek ne kadar rahatlatıcı! Eskiler bizden daha kurnazdılar. Dünyanın, rastlantılarının, değişkenliklerinin sorumluluğunu tanrılara emanet etmişlerdi; bu da onlara keyiflerine göre davranma özgürlüğü veriyordu. Tanrılar oyunu, kaosu, dünyanın gerçeğini değil yanılsamasını canlandırıyorlardı. Belki de uyun ve Kaos teorisyle, bu tarihsel sorumluluktan, bilimin ve dinin sömürdüğü terörist gerçek ve selâmet sorumluluğundan kurtulmak ve Eskilerle aynı özgürlüğü bulmak üzereyiz.

Meraklısına Çeviri Notları

- (1) Illusian: yanılsama. Deprogrammation: programsızlan(dır)ma. Desinformation: bilgisizlen(dir)me, information kelimesinin tam karşılığı aslında haber niteliğindeki bilgidir, tek başına bilgi değil, ama Türkçede bu nüansı karşılayacak kelime bulunamadığından çoğu kez bilgi kelimesiyle karşılanmaktadır.
- (2) Baudrillard adını Kusursuz Suç diye çevirebileceğimiz bu san kitabının girişinde şöyle diyor: "Bu bir suçun hikâyesidir, gerçekliğin öldürülmesinin. Ve bir yanılsamanın ortadan kaldırılmasının; hayali bir yanılsamanın, dünyanın radikal yanılsamasının. Gerçek, yanılsamada yitip gitmiyor, - tam gerçekliğin içinde yitip giden yanılsama[...]
- Suç hiçbir zaman kusursuz değilse de, kusursuzluk her zaman suçludur, adından da anlaşılacağı gibi. Kusursuz suçta suç kusursuzluğun kendisidir, - tıpkı kötülüğün şeffaflığında bizzat şeffaflığın kötü olması gibi. Ama kusursuzluk hep cezalandırılır: kusursuzluğun cezası yenidenüretimdir*
- (3) Baudrillard burada yine hastalığın dilini ödünç alır, - "bu iletişim virüsünün bozduğu" diye çevirdiğimiz yerde bozmak, enfekte etmenin karşılığı olarak kullanılmıştır.
- (4) Servet diye çevirdiğimiz fortune kelimesi talih anlamına da gelir ve Baudrillard bu ikili anlamdan yararlanmışır.
- (5) Tam siper diye çevirdiğimiz écran totale güneş ışınlarını tamamıyla yansıtır deriye nüfuz etmelerine olanak bırakmayan yeni kuşak güneş kremleri için kullanılan biri terimdir aynı zamanda. Baudrillard oraya küçük bir gönderme yapıyor yanılsamıyorsak.

Tanrıya Uzanan Merdiven ve Yakub'un Rüyası

Geleneksel dünyanın tinsel simgeçiliğinde tırmanma veya yükselme aracı olarak merdiven, mutlak gerçeğe giden Yol'u simgeler. Kutsallaştırma, Ölüm, Aşk ve Kurtuluş kavramları merdiven simgeleriyle yansıtılır.

Kur'an'ın İsrâ suresinin birinci ayetinde anlatıldığı gibi Muhammed gece vakti Mekke'deki Mescid-i Haram'dan (Kabe) Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya ve oradan da Cebrail'in rehberliğinde göğün yedi katını geçerek Sidre-i Munteha'ya ulaşmıştır. Bir hadise göre olay, Peygamber Kabe'de Haceri Esved'in yanında, uyku ile uyanıklık arasındayken meydana gelmiştir.

Sözlük anlamıyla miraç, merdiven veya yükselme aracı anlamına gelir. Zühruf suresi'nin 33. ayetinde çoğul olarak göğe dayalı merdivenler (meâric) şeklinde kullanılmıştır. Meâric Suresinin 3. ayetinde de Allah'ın 'Miraçlar yani meâric sahibi olduğu bildirilir.

Miraç'dan Tevrat'ta da söz edilir. Yakub rüyasında gökyüzüne ulaşan ve üzerinde meleklerin inip çıktıkları merdiveni gördüğünde yukarıdan, "Ben ebediyim, İbrahim'in tanrısıyım" diye seslenen tanrıyı duymuş/ uyandıktan sonra şöyle söylemiştir: "Gerçek Rab bu yerdedir ve ben onu bilemedim"; ve korkarak şöyle devam etmiştir: "Bu yer ne kadar heybetli! Bu başka bir şey değil, ancak Allanın evidir, ve bu göklerin kapısıdır!". Yakub daha sonra yastık olarak kullandığı taşı almış, onu anıt olarak dikmiş ve taşın tepesine zeytinyağ dökmüştür(1). Bu yere Beyt-el yani Tanrı'nın Evi adını vermiştir (Tekvin, 28:11-19).

Tanrının zuhuru, bir yeri, onu yukarı doğru açık hale getirdiği bir olayla kutsallaştırır. Bu yer, bir varoluş tarzından bir başkasına geçişin paradoksal noktası olan gökyüzüyle keşişir. Tanrıların Evleri olarak tapınaklar, bir anlamda Gökyüzüyle Yeryüzü arasındaki "Merdivenler'dir.

İnsan "merdivenle, gerçek olmayandan gerçekliğe geçmektedir. Mısırlılar cenaze törenlerine ilişkin metinlerinde, Ra'nın sahip olduğu merdivenin Yer ile Göğü birleştiren gerçek bir merdiven olduğunu söylerler ve ona 'asket pet' derler. Ölüler Kitabı'nda, Tanrıları görevim diye, benim için merdiven konuldu" denilmektedir. Aynı kaynaktan başka bir yerde benzer bir ifade tekrarlanır: Tanrılar ona, ondan

yararlanarak gpe aksın diye bir merdiven yaptılar(2).

Merdiven ve Dünya Ağam

Yılan derisinden nasıl savunursa ben de nefsimden Öyle soyundum; baktım bir de ne göreyim: Ben O'yum* ve "cübhemim altında Allah'tan başkası yoktur" sözlerinin sahibi olan zamanın tanınmış sûfisi Ebû Yezid el-Bistami, miraç iddiasında bulunduğu için devrin sünni ulemasıyla başı derde girmişti. Aynı şekilde Mevlâna'ya da melekut aleminin yolları açılmış, "ilahî bir temasa zevkivle Miraç" etmiştir(3).

Aslında miraç iddiasında bulunmak tasavvufî anlamda ters bir davranış değildi. Çünkü her sûfî, Peygamberin bu örnek deneyimine ulaşmayı kendine amaç edinmiştir. İbn-i Arabî de yaşadığı miraa tanımlarken, Bahçe'nin Küllî Ağam olarak isimlendirdiği kozmik ağacın, kendisine "keşfen malum" olduğunu söyler. Kur'an'da tanımlandığı gibi(14/24) ağacın kökü sabit, dalları göğe uzanmaktadır. Meyvesi, Arş'ın üzerinde istiva etmiş Tanrının Eli'ndedir(4). Evrenin görünmeyen eksenini olarak ele alınan Ağaçla Arş arasında kurulan bu ilgi, ayette şöyle ifade edilir: "Allah gördüğünüz gökleri bir direk olmadan yükseltti,- sonra arş üzerine istiva etti,- güneşi ve ayı emrine boyun eğdirdi, bunların her biri belli bir vakte kadar akıp gider..."(Kur'an, 13:2). Arabî Ağaca selam verir ve Ağaç ona şöyle seslenir: "Ey yolun yolcusu (sâlik), kendinin efendisi ve sorumlusu(mâlik), kulak ver ve iyi dinle! Ben Nur ve Kelam Ağacıyım. Meskenim istiva hattındadır. Dallarım, korunmuş levha'ya flevh-i Mahvuzl kalemle yazılmış varlıkların ruhları için sürekli bir dinlenme veridir. Yapraklarım ise, onlar için oünes ısılarının yakmasına karşı bir örtüdür. Gölgem, Allah'ın inayetine mazhar olanlar için uzadıkça uzar, kanatlarım Allahın veli kulları üzerine yayılır. Ruhlar benim üzerimde çeşitli tasarruflarıyla her yere eserler, her yeri dolaşırlar. Bu yüzden dallarımın tertip ve düzenini bozarlar. Bu nedenle dallarım birbirine çarpar ve bu çarpmadan o kadar hoş o kadar tatlı nameler işitilir ki, ulvi kullar bile en yüksek noktada olmalarına rağmen aşktan çılgına dönerler VE defterlerinde yazılı olan rakama göre, kaderlerinin yoluna sürüklenirler, iste ben hikmet musikisiyim,- nağmelerimin ahengivle gam ve kasveti dağıtırım(5).

İbni Arabi Ağaç üzerinde yükselirken onun aşağı dalları ile

Şamansal ağaç, evrenin ortasında yükselen ve
zirvesinde Yüce Tanrının bulunduğu Dünya
Ağacının bir yansımasından ibarettir.
Şamansal ağacın yedi veya dokuz kurtiği,
kozmik ağacın yedi veya dokuz dalını ve
yedi veya dokuz gök katını simgulemektedir.

yüksek dalları arasında durur. Dalların zirvelerinde 'iyi amel edenlerin ruh-kusları insan yaradılışı üzerine nida ederler" Arabî bu nidalarla kendinden geçer. Böylece bu miraç esnasında bütün isimlerin anlamları kendisine hasıl olur ve bunların tek bir Allah'a ve tek bir cevher'e rucû ettiğini ve bu cevherin de bizzat kendi varlığı olduğunu görür. Şunu anlar ki bu yolculuk kendinde ve kendi rehberliğindeki kendisi hakkındadır. Sonra şöyle der, "Nihayet bildim ki, ben mariz (katkısız, özl bir kulum. Bende rubûbivetten bir eser asla yoktur*. İbni Arabi kendisinin, miracını manen, Muhammed'in ise fiziki bedeniyle gerçekleştirdiğini söyleyerek saldırılara karşı bir önlem almak istemiş gibi gözüküyor. Fakat öte yandan İsra(6) hadisini şöyle yorumlamaktan da geri durmuyor: "Ben onu ancak ayetleri göstermek için yürüttüm. Kendime değil. Zira hiçbir mekan beni içermez. Bütün mekanların bana olan nisbeti birdir. Mümin kulumun kalbine sığan Ben'im. Su halde kalkıp onu kendime nasıl yürütürüm? Oysa Ben onun yanıdayım, nerede olursa olsun onunla beraberim"(7).

İbn-i Arabî'nin aktardığına göre, Muhammed kendi miracı esnasında göğün birinci katında Adem'i, ikinci katında İsa'yı, üçüncü katında Yusufu, dördüncü katında İdris'i, beşinci katında Harun ile Yahya'yı, altıncı katında Musa'yı, yedinci katında da İbrahim'i görmüştür. Oradan da Bilinen Alemle Bilinmeyen'in sınırı olan Sidre-i Munteha'ya çıkmıştır. Sidre-i Munteha, göğün yedinci katında bulunduğu söylenen kozmik Sidre ağacının en uç sınırır. Cennet hemen bu sınırın ötesindedir.

Aslında sidre veya sidr, Arabistan kirazı da denilen nebk ağacıdır. Bu kozmik ağacın yemişine nebak denir ve yaprakları fil kulağına benzer. Burada ikisi gizli, ikisi açıkta olmak üzere dört ırmak akar. İçten akanlar cennet nehirleridir, dıştan akanlarsa Nil ve Fırat'tır.

Hayat Ağacı ve Şamanlık

Göge yükselme deneyimlerinin araçlarından olan merdiven, miraç olaylarında görüldüğü gibi bir Hayat Ağacı biçiminde de *belirebilmektedir*. Hristiyanlıkta kozmik dağın tepesinde İsa'nın çarmıha gerildiği Golgotha bulunur. Bizans ilahilerinde kutsal Haç'ın yüceltilme gününde, bugün dahi İsa'nın çarmıha gerildiği yere Hayat Ağacı dikilir ve

"yüzyılların Kralının selametimizi üzerinden sağladığı ağaç, toprağın derinliklerinden çıkarak, dünyanın merkezine kadar yükselen ve evrenin uçlarına kadar her yeri kutsallastıran ağaç" diye dua edilir(8). Zerdüşçülükte, Tanrı Zerdüş'tün ruhunu bir ağaçta yaratmış, ağacı da Azerbaycan'daki Esmoyzahr diye bilinen bir dağın tepesine dikmiştir.

Alevilikteki Cem ayini, Peygamberin gökyüzü yolculuğunun yeryüzündeki tekrarıdır. Bu ayinin şamansal ayinlerle benzerliği çok açıktır. Ayinsel ağacın, kozmik Ağaçla özdeşleştirilmesi Drta ve Kuzey Asya şamanlığında açıkça görülür. Tatar şamanın böyle bir ağaca çıkması, göge çıkmasını simgelemektedir. Ağaç üzerine yedi veya dokuz kertik açılmakta ve şaman bunlara basarak tırmanırken göge çıktığını ilan etmektedir. Saman bu törenlere katılanlara, katettiği gök katlarında gördüklerini anlatmaktadır. Altıncı gök katında Ay'a, yedinci katta Güneş'e saygı sunmakta, son olarak da dokuzuncu katta Bay Ülgen'in yani yüce varlığın karşısında yere kapanmakta, ona, kurban edilen atın ruhunu sunmaktadır.

Samanlıkta göge yükselme, daimi yeniden doğuşun sembolü olan kozmik bir ağaç üzerinde gerçekleşir. Bu büyük ağaç, evrenin merkezinde durmaktadır. Yaşam bütününü ağaçtan akan ve yine onun temelinde toplanan ve bütün doğayı bir baştan öteki başa dolaşan sınırsız bir ana denizden, ilksel suların kaynağıdır. Bu sular hayatı sürdürüp besleyen bir döl yatağı, varoluşun başlangıcı ve sonudur. Tunguz şaman Semyonov Semyon şöyle diyordu: Tukarıda şamanların ruhlarının güç kazanmadan önce geri çağrıldıkları bir ağaç vardır. Ruhlar bu ağacın dallarındaki yuvalarında yatarlar ve beklerler. Ağacın adı Tuuru'dur. Ağaçtaki yuva ne kadar yüksekte olursa, onun içinde- yetiştirilen şaman da o kadar güçlü olur, bilgisi artar, uzağı görür". Ayrıca şaman ayin yaptığı zaman çadırına bir veya daha fazla çatal dal diker, bunlara da Tuuru denir. Şamanın ruhu şamanlık yapıldığında bu ağaca tırmanır ve Tanrının yanına ulaşır. Ayin sırasında ağaç büyür ve göğün görülmeyen zirvelerine varır(9). Ağaç üzerindeki kertikler hem göğün hem de cehennemin yani yeraltının katlarını temsil der,- her katın kendine özgü tanrısallıkları, vardır.

Sibirya Yakutlarının halk inancında, sekiz dallı bodur bir ağaç,

sekizgen yeryüzünün sarı renkli göbeğinde durur. Bu ağacın yumruları ve kabuğu gümüşten, özsuğu altın rengindedir. Yaprakları bir at postu kadar geniştir. Bu, cennetin ölümsüzlük suyunu içenlerin susuzluğunu ve açlığını gideren altın rengindeki özsuğu ağacın en üst dallarından aşağıya doğru köpürerek akar. Ağacın hayat veren suyu tüm alemleri birarada tutar

Hayat veren sularıyla bu ağaç, tüm alemleri bir arada tutar. Dünya Ağacı'nın kökleri Yeraltıdünyası'nın derinliklerine uzanır. Ağacın gövdesi Orta Dünya'dan yani insani alemden geçer, üst dalları Cenneti kucaklar.

Eliade'ye göre, "Kozmik Ağaç... yaradılış, doğurganlık, eriştime ve sonunda da ölümsüzlük ve apaçık gerçeklik kavramlarıyla ilgilidir... Dünya Ağacı, yasayan ve yaşatan bir ağaçtır."(10) "Bu Kozmik Ağaç, Buda'nın, altında aydınlanmaya eriştim Ba Ağaa'na ya da ilk insan Yama'nın tanrılarla içki içerken üzerine gölgesinin düştüğü ve insan hayatının bitimsiz kaynağını barındıran, ölümsüzlüğe ulaşmanın aracı olan Hindular'ın yüce apacına benzer. D, Bilgi Ağacı olduğu kadar, bir arbar vitae yani bir Hayat Ağacı'dır. Ağacın gövdesi aracılığıyla gökle Yeraltıdünyası gibi havat ve ölüm de birleştirilir. Kozmik Ağac'ın birleştirici önemi göksel alem'lere yükseliş amacıyla kullanılan şaman merdiveninde görülebilir."(11)

Şili'nin Mapuçeleri arasın.da rewe (oymalarlasüslü direk) tinler alemine ulaşmanın aracıdır. Çentikli direğin üzerine oyulmuş yüz ve göğüs şekillerinin ata şamanlar alan tin akrabalara ait olduğu söylenir. Mapuçe şamanın (ki genellikle bir kadındır) eriştirilmesi revve'ye tırmanma kuttöreninin merkezinde yer alır. Dokuz ayak uzunluğundaki ağacın kabukları soyulmuş ve bir merdiven gibi gövdesine çentikler açılmıştır. Şamanı eriştime işleminde ağaçlara tırmanışa Malezya'da, Sibiry'a'da, Kuzey ve Güney Amerika'da ve Avustralya'da da rastlanır.

Şamansal ağaç, evrenin ortasında yükselen ve zirvesinde Yüce Tanrının veya güneş haline gelmiş Tanrının bulunduğu Dünya Ağacının bir yansımasından ibarettir. Şamansal ağacın yedi veya dokuz kertiği, kozmik ağacın yedi veya dokuz dalını ve yedi veya dokuz gök katını simgelemektedir. Öte yandan şaman başka mistik bağlantılar aracılığıyla,

kendini bu Dünya Ağacıyla dayanışma içinde hissetmektedir. Geleceğin şamanı Eriştirme(12) ayınlarına Yönelik rüyalarında, Kozmik Ağaca yaklaşmakta ve bizzat Tanrının elinden, bu ağaan üç dalını almaktadır/ bu dallar ilerde onun davulunun derisini gerdiği çeberler olacaktır. "Sibirya'nın Yurak-Samovetleri arasında saman davulu 'vay' diye isimlendirilir. Aynı sebeple samanın davuluna ek olarak büyü de onu bir ak gibi gökyüzü Alemi'ne fırlatabilir. Böylece. Kozmik Ağaç, davul, ak yayı ve gökkuşağı bunların hepsi cennete giden yallardır. Ve böylece oklar, asmalar, ipler, basamaklar ve merdivenler, köprüler ve kutsal dağlar birbirlerine bağlanır."(13)

Dünya Ekseni ve Kozmik Çadır

Şamanın gökle yer arasında iletişim kurduğu nokta hemen bütün kültürlerde bir "merkez'in, dünya ile göğün kapısı arasında birinden diğerine geçişi mümkün kılan eksenin, yani Axis Mundi'nin -dünyayı ayakta tutan temel direğin- varlığına inanılıyordu. Axis Mundi, Aristo'nun deyimiyle "devinmişiz de Yindirid" fl41. mekânla mekânsızlık, -çoklukla birlik; ölümsüzlükle ölümlülük gibi karşıtlıkların arasındaki eşiktir. Bu eşik veya eksen çoğu kez kozmik bir ağaç ya da dağdır. Örneğin Malaka Yarımadasındaki Semang pigmelerinde bu imgenin adı, Batu-Ribu adında bir kayalıktır. Bu kayalığın altında da Cehennem yer almaktadır, inançlarına riye eskiden Batu-Ribu'da bir ağaç gövdesi göre doğru yükselmekteymiş. Yani Cehennem, Dünyanın Merkezi ve Göğün Kapısı aynı eksen üzerinde yer alır ve bir kozmik bölgeden diğerine geçiş bu eksen aracılığıyla gerçekleşir (15).

Gökyüzü Merkezî bir direk tarafından tutulan muazzam bir çadır olarak kabul edilmektedir. Çadırın orta direği veya evin merkezî direği, dünyanın temel direkleriyle özdeş sayılmaktadır. Aynı simgecilik Orta Asya göçebe topluluklarında da görülmektedir. Fakat bir orta direği olan konik çadırın yerini bu topluluklarda yurt aldığından, direğin efsanevi ve ayinsel işlevi, duman çıkışı için çadırın tepesinde bırakılan yarığa geçmiştir.

Oğuz Kağan Destanı'ndaki şu bölüm dikkat çekicidir: "Oğuz Kağan'ın çadırına güneşle birlikte bir ışık girdi. Ol ışıktan mavi tüvlü. mavi yeleli büyük bir erkek kurt aktı. Bu kurt

Yakub rüyasında gökyüzüne ulaşan ve üzerinde
meleklerin inip çıktıkları merdiveni gördüğünde
yukarıdan, "Ben şahidiyim, İbrahim'in tanrısıyım"
diye seslenen tanrıyı duymuş, uyandıktan sonra
şöyle söylemiştir: "Gerçek Rab bu yordadır ve ben
onu bilemedim."

sekizgen yeryüzünün sarı renkli göbeğinde durur. Bu ağacın yumruları ve kabuğu gümüşten, özsuğu altın rengindedir. Yaprakları bir at postu kadar genişdir. Bu, cennetin ölümsüzlük suğunu içenlerin susuzluğunu ve açlığını gideren altın rengindeki özsuğu ağacın en üst dallarından aşağıya doğru köpürerek akar. Ağacın hayat veren suyu tüm alemleri birarada tutar

Hayat veren sularıyla bu ağaç, tüm alemleri bir arada tutar.

Dünya Ağacı'nın kökleri Yeraltıdünyası'nın derinliklerine uzanır. Ağacın gövdesi Orta Dünya'dan yani insani alemden geçer, üst dalları Cenneti kucaklar.

Efiade'ye göre, "Kozmik Ağaç... yaradılış, doğurganlık, erıştırme ve sonunda da ölümsüzlük ve apaçık gerçeklik kavramlarıyla ilgilidir... Dünya Ağacı, yasayan ve yaşatan bir ağaçtır." (10) 'Bu Kozmik Ağaç. Buda'nın, altında aydınlanmaya eriştiği Bo Ağacı'na va da ilk insan Yama'nın tanrılarla içki içerken üzerine gölgesinin düştüğü ve insan hayatının bitimsiz kaynağını barındıran, ölümsüzlüğe ulaşmanın aracı olan Hindular'ın yüce ağacına benzer. O, Bilgi Ağacı olduğu kadar, bir arbor vitae yani bir Hayat Ağacı'dır. Ağacın gövdesi aracılığıyla gökle Yeraltıdünyası gibi hayat ve ölüm de birleştirilir. Kozmik Ağaç'ın birleştirici önemi, göksel alemlere yükseliş amacıyla kullanılan saman merdiveninde görülebilir." (11)

Şili'nin Mapuçeleri arasında rewe (oymalarla süslü direk) tinler alemine ulaşmanın aracıdır. Çentikli direğin üzerine oyulmuş yüz ve göğüs şekillerinin ata şamanlar olan tin akrabalara ait olduğu söylenir. Mapuç şamanın (ki genellikle bir kadındır) erıştırilmesi rewe'ye tırmanma kuttöreninin merkezinde yer alır. Dokuz ayak uzunluğundaki ağacın kabukları soyulmuş ve bir merdiven gibi gövdesine çentikler açılmıştır. Şamanı erıştırme işleminde ağaçlara tırmanışa Malezya'da, Sibirya'da, Kuzey ve Güney Amerika'da ve Avustralya'da da rastlanır.

Şamansal ağaç, evrenin ortasında yükselen ve zirvesinde Yüce Tanrının veya güneş haline gelmiş Tanrının bulunduğu Dünya Ağacının bir yansımasından ibaterttir. Şamansal ağacın yedi veya dokuz kertiği, kozmik ağacın yedi veya dokuz dalını ve yedi veya dokuz gök katını simgelemektedir. Öte yandan şaman başka mistik bağlantılar aracılığıyla,

kendini bu Dünya Ağacı'yla dayanışma içinde hissetmektedir. Geleceğin şamanı Erişürme(12) ayinlerine yönelik rüyalarında, Kozmik Ağaca yaklaşmakta ve bizzat Tanrının elinden, bu ağacın uç dalını almaktadır,- bu dallar ilerde onun davulunun derisini gerdiği çeberler alacaktır. "Sibirya'nın Yurak-Samoyetleri arasında saman davulu 'yay' diye isimlendirilir. Aynı sebeple samanın davuluna ek olarak büyüğü de onu bir ok gibi gökyüzü Alemi'ne fırlatabilir. Böylece. Kozmik Ağaç. davul, ok vavı Ve gökkuşağı bunların hepsi cennete giden yollardır. VE böylece oklar, asmalar, ipler, basamaklar ve merdivenler, köprüler ve kutsal dağlar birbirlerine bağlanır." (13)

Dünya Eksenî VB Kozmik Çadır

Şamanın gölde yer arasında iletişim kurduğu nokta hemen hemen bütün kültürlerde bir "merkez'in, dünya ile göğün kapısı arasında birinden diğerine geçişi mümkün kılan eksenin, yani Axis Mundi'nin -dünyayı ayakta tutan temel direğin- varlığına inanılıyordu. Axis Mundi, Aristo'nun deyimiyle "devmimsiz devindirici" (14), mekânla mekânsızlık; çoklukla birlik/ ölümsüzlükle ölümlülük gibi karşıtlıkların arasındaki eşiktir. Bu eşik veya eksen çoğu kez kozmik bir ağaç ya da dağdır. Örneğin Malaka Yarımadası'ndaki Semang pigmelerinde bu imgenin adı, Batu-Ribu adında bir kayalıktır. Bu kayalığın altında da Cehennem yer almaktadır. inançlarına göre eskiden Batu-Ribu'da bir ağaç gövdesi göğe doğru yükselmekteymiş. Yani Cehennem, Dünyanın Merkezi ve Göğün Kapısı aynı eksen üzerinde yer alır ve bir kozmik bölgeden diğerine geçiş bu eksen aracılığıyla gerçekleşir(15).

Gökyüzü Merkezî bir direk tarafından tutulan muazzam bir çadır olarak kabul edilmektedir. Çadırın orta direği veya evin merkezî direği, dünyanın temel direkleriyle özdeş sayılmaktadır. Aynı simgecilik Grta Asya göçebe topluluklarında da görülmektedir. Fakat bir orta direği olan konik çadırın yerini bu topluluklarda yurt aldığından, direğin efsanevi ve ayinsel işlevi, duman çıkışı için çadırın tepesinde bırakılan yarığa geçmiştir.

Gğuz Kağan Destanı'ndaki şu bölüm dikkat çekicidir: "Oğuz Kağan'ın çadırına güneşle birlikte bir ışık girdi. Ol ışıktan mavi tüvlü. mavi yeleli büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt

Oğuz Kağanla söyleşmeye başladı. Ey Oğuz, Rum üstüne yürümek istiyorsun. Ey Oğuz. Önünde yürüyen ben olacağım dedi. Bunun üzerine Oğuz Kağan çadırını düşürdü. Gidip gördü ki askerin önünde mavi tüylü, mavi yeleli büyük bir erkek kurt yürüyüp durmakta ve a kurdun ardı sıra da ordu yürümekte."

Yurdun tepesindeki delik (tüğünük), Göğe doğru açıktır. Çadırın ortasındaki ocakta ateşin yakılması durumunda alevler, üst havalandırma deliğinden göğe doğru yükselen bir sütun, bir merdiven oluşturur. Ateş, havaya yükselen duman ile yaktığı şeyi öte dünyaya -götürür. Şamanlar gökyüzüne yaptıkları yolculuklarında bu ağaca tırmanmaktadırlar ya da yurdum üzerindeki yarıktan uçuşa geçmektedirler.

Cengiz Han'ın atalarından Alan-ho Kadın, babaları belli olan iki oğluna, babaları belli olmayan öteki iki üvey kardeşlerinin dünyaya nasıl geldiklerini anlatıyor: "Her gece sarısın bir adam çadırın tüğünüğünden sızan ışık vasıtasıyla girerek karnımı okşuyor ve onun nuru vücuduma giriyordu. Çıkarken de güneş [veya] ayın nuru üzerinden sarı bir köpek gibi sürünerek çıkıyordu... Bu (hadise) üzerinde fikir yürütülürse onların Tanrı oğlu oldukları meydana çıkar"(16).

Bir başka kaynakta, bir baskın planıyla ilgili olarak geçen ifade şöyle: "Tüğünükten girerek çadır direğini devirelim. Onun kadın ve çocuklarını tamamen yok edelim. Onun kutsal çadır direğini parçalayarak bütün ulusunu yerle yeksan edelim."

Türk ve Moğol yurtları arasında büyük bir fark yoktur. Türk yurdu kubbe biçimindeyken, moğol yurdu koniktir. Her ikisinde de aynı tüğünük ve aynı çadır direği vardır. Bu yüzden tüğünükten sızan ışıkla bir ulus yaratılacağına veya çadır direğinin parçalanmasıyla bir ulusun çökertileceğine dair inançlar, Kök Türk ve Moğol toplumlarında yurdun bir mikrokozmos olarak değerlendirildiğini gösterir. Dolayısıyla Kök Türkler için çadır direği, Divitçioğlu'nun ifadesiyle, mikro axis mundi'dir ve tüğünük evin Tengri ile iletişim kurulan kutsal deliğidir.

Evreni simgeleyen bir figür de Yay ve yaya takılı oktur. Yayın yarım daire, göğün tepesini (çatısını) oluşturur, - ip yeryüzü, ok ise dünya eksenidir. Bunun dışında ok göğe yükselebilen canlılar sınıfına da dahil edilebilmektedir. Tahtadan yapılmış oldukları için ağaçta bulunan evrensel değerlere katılırlar.

Uçlarına tüy takılmış haliyle tüylerini taşıdığı kuşlara eşdeğerdir. Evrenin üst bölgelerine ağaç ya da kuş olarak giderler, insana ait oldukları için, onu kendileriyle birlikte Evrenin üst tarafına sakarlar. Yay ve oklar kozmik uçuşun simgeleri olmaları bakımından şamanın kendini yükseltici aygıtının parçasıdır.

Merdiven ve Konumu

Geleneksel islâmî kentlerin merkezinde her zaman bir mikro-kozmos olan cami ya da bir velînin türbesi vardır ve şehir onun çevresinde organik bir biçimde büyür. Mescit, çevredeki tüm noktaların bir Merkez'de toplanmasını sağlar. Camiler ve kentler ise bir başka merkezde, Kible'de odaklanır.

Başlangıçta üzeri tamamen açık olan ilk mescidin sonradan Kuzey yönündeki duvarının üzerine bir sundurma yapılmış ve mescidin üzeri kapalı bu köşesine suffa veya sofa denmiştir. Evsiz müminlerin barındığı suffa'yı hurma ağacı sütunları tutmaktadır ve Peygamber bu hurma kütüklerinden birine yaslanarak vaaz vermektedir. Daha sonra camilerde vazgeçilmez bir mimari unsur olarak karşımıza çıkacak olan ilk minber yapılır. Ali'den aktarılan bir rivayete göre, Peygamber bir gün minberde hutbe okurken dayandığı direktan korkunç bir ses yükselir. Peygamber minberden iner ve direğe yaklaşır; o zaman ses bir çocuk ağlamasına dönüşür. Peygamber cemate dönerek direğin Tanrının zikrini duyduğu için ağladığını söyler. Daha sonra bu olay Üstün-ü Hannane (inleyen Direk) ismiyle anılacaktır.

Demek ki kutsal sayılan hurma ağacına ait direk -ki dünya eksenî'nin bir simgesidir- minberin ilk şeklidir. Her ne kadar bazı kaynaklar minberin ibadetle ilgisi olmadığı, salt cemaate seslenmek için yapılmış basit bir kürsü olduğunu öne sürse de seslenen kişinin, sufilerin verdiği isimle el-hakikat'ül-Muhammediyye yani Kutb oluşu, minberi sıradan bir kürsü olmaktan çıkarmaktadır. Kaynaklar ilk minberin üç basamaklı olduğunu söylese de özellikle Anadolu'da Selçuklu dönemine ait minberleri incelediğimizde onların bir axis mundi olduğunu düşündüren pek çok unsurla karşı karşıya kalıyoruz. Selçuklu minberleri neredeyse tümüyle ağaçtandır ve çok basamaklıdır. Yani bir Merdiven'dir. Bunların bazılarının basamak sayısı gök katlarının sayısıyla

aynıdır. Dokuz basamaklı minbere, minber-i nûkpaye ismi verilmektedir. Minberin girişinde bir kapı bulunmaktadır.

Üte yandan İbrahim'in ve Muhammed'in miracının başlangıç noktası olan Kabe'de de iki metre yüksekliğinde gümüş bir kapı bulunur ve kapının önünde bir merdiven (darac, mardac) durmaktadır. Minberin kozmik ağaçla ilişkisi, üzerindeki motiflerle de belgindir. Meyveli asma veya hurma dalları, lotus ya da görülmeyen semanın güçlü bir hatırlatıcısı olan yıldız motifleri tezminat ögesi olarak kullanılmıştır.

Kutsal kentler ve topraklar Dünyanın Merkezidirler; tapınaklar kozmik dağın karşılığıdır ve bunun sonucu olarak yeryüzü ile gökyüzü arasındaki en mükemmel bağı oluştururlar. Örneğin Ziggurat kozmik bir dağdı; yedi katı, göklerin yedi katına karşılık gelmekteydi; rahip bu katlara tırmanarak Evrenin zirvesine ulaşmaktaydı(17). Bir Maya tapınağı, bir Ortaçağ katedrali veya bir cami birer anıt olmaktan daha fazla bir şeydirler; onlar "zamanın ve mekânın duyarlı noktaları, insanın dünyayı ve ötesini bir bütün halinde temasa edebildiği, ayrıcalıklı gözlem evleriydiler. Konumları, evrenin simgesel bir kavranışına uymaktaydı; bölümlerinin biçimi ve yerleştirilişi görünür yolların gerçek kesişme noktası olan, çok yönlü bir perspektife acılıyordu: Aşağı ve yukarı doğrultuda ufkun dört bir kösesine doğru. Bütün üzerine bütün bir bakış açısı... Bu yapıtlar, yalnızca bir dünya görüşü değillerdi: onu örnekseyerek yapılmışlardı.- evrenin çehresinin betimlenisi, onun kopyası veya sembolüydüler." (18).

Dünya Ekseni, fiziki bir nokta olmanın ötesinde, psikolojik bir noktadır; evrenin mükemmel bir şekilde gözlenebildiği, zihnin denge içinde olduğu; herşeyin çevresinde döndüğü, sonsuza dek kımılsız duran Sabit Nokta'dır.

Dünya Ekseni ile evrenin tüm parçaları arasında gizemli bir etkileşim vardır ve bu etkileşim, evreni tek bir bütünlük içinde birleştirmektedir. Sanki bir tür "bilinç" ve Öncesiz-Sonrasız'ın her şeyi bilme ve sonsuzun her şeyi yapabilme gücü, evrenin her parçacığının içine gizlenmiş olarak her zaman bir bağlantı kuruyormuş gibidir. Her şeyin dayanak noktası olan bu nokta zıtların bir araya geldiği bir merkezdir ve bu noktada mutlak aydınlanma yaşanır. İşte Merdiven'in

önemi buradadır/ o daima böyle bir noktadan insanı göğe yükseltmekte veya yeraltına indirmektedir. Merdiven insanın ufki bakışını kırar ve ona yer-gök düzleminde de bir görme kazandırır/ onu ve dünyasını derinleştirir.

Dipnotlar:

- 1) Dikilitaş, çeşitli dillerde "tapınak" anlamına gelir ve pek çok kültürde kutsal yerlere anıt taşlar dikildiği görülür. Bir kutsama maddesi olan Zeytin yağına, islâmî simgeler arasında da rastlamaktayız. Zeytin yağı, kutsal nûr'un temel maddesidir. Ayet el- Nûr'da (24/35) Allah'ın, göklerin ve yerin nuru olduğu,- ne doğuya ve ne badya ait alan mübarek bir zeytin ağacının yağıyla yanan bir kandile benzediği ifade edilir.
- 2) M. Eliade, *imgeler Simgeler*, s.31, Gece.
- 3) Ariflerin Menkıbelerinden aktaran Mehmet Nuri Gençosman, *Sems-i Tebrizi, Konuşmalar*, Cilt I, s.14, Hürriyet, 1974.
- 4) Ibn-i Arabî, *Nurlar Risalesi*, s.122, İnsan, 1991.
- 5) A.g.e, s.96-97.
- 6) İsrâ sözcüğü arapçada "götürmek", "yürütmek" veya "gece vakti yürütmek" gibi anlamlara gelmektedir. Göksel yolculuğun ilî bölümünü oluşturan Mescid-i Haram'dan, Mescid-i Aksa'ya gidişe İsrâ/ Mescid-i Aksa'dan göğe çıkışa da Mirâç adı verilmiştir.
- 7) Nihat Keklik, *El-Fütûhat El-Mekkiyye*, s.103- 110.
- 8) M. Eliade, *imgeler Simgeler*, s.195, Gece.
- 9) J. Campbell, *tikel Mitoloji*, s.276, imge.
- 10) Eliade'den aktaran, J. Halifax, *Shaman*, s.21.
- 11) Agy.
- 12) İnisiyasyon: Yetişkinler topluluğuna kabul edilme, İrşad etme, ilâhi esrara agâh kılınma, bî'at verme, el verme, söz alma.
- 13) J. Halifax, *Shaman*, s. 22, Thames and Hudson..
- 14) Aktaran, J. Halifax, a.g.e., s.84.
- 15) M. Eliade, *imgeler Simgeler*, s.19.
- 16) Moğolların Gizli Tarihi'nden aktaran, S. Dıvıçioğlu, *Kök Türkler*, s.III, Ada.
- 17) M. Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, s.19, Gece.
- 18) Octavio Paz, *Modern insan ve Edebiyat*, s.47, Hemzi.

Çok Önemli

Orhan Cam Çetin

Fotoğrafçının Notu:

İyi bak. Kendini zorla VE anımsamaya çalış. Yaşamda hangisiyle daha önce karşılaştın? Bu, senin için çok önemli.

Darwin in Kozmik Piramide Saldırısı*

Darwin öncesi dünya görüşünün belirgin özelliği şeylerin üstten-alta haritalandırılmasıdır. Bu çoğu zaman merdiven olarak tanımlanır,- Tanrı en üsttedir, insanlar ise bir veya iki sıra alttadır (meleklerin bu sistemin bir parçası olup olmamasına bağlı olarak değişir). Merdivenin en altındaki ise Hiçlik, veya belki Kaos, ya da Locke'un atıl, hareketsiz maddesi yer alır. Başka bir şekilde, merdiven bir Kuledir, veya, düşünce tarihçisi Arthur Lovejoy'un ünlü cümlesinde olduğu gibi (1936), bir çak bağdan oluşan bir Muhteşem Varlık Zinciridir. John Locke'un iddiası dikkatimizi hiyerarşinin soyut bir türüne çekmiştir ki ben buna Kozmik Piramit diyeceğim:

(Uyarı: Piramitteki her bir terim eski moda, Darwin öncesi anlamıyla algılanmalıdır!)

Her şey Kozmik Piramitin bir veya başka bir katında yer alır, mutlak temel olan hiçlik bile. Varlıkların tümü sıralanmamıştır, bazıları Kaos içindedir, bazı düzenli maddelerin bir kısmı Tasarlanmıştır,- sadece bazı Düzenli nesneler akıllıdır, ve tabii ki sadece tek Akıl Tanrıdır. Tanrı, İlk Akıl, altındaki her şeyin hem kaynağı hem de tanımıdır. (Her şey Tanrı'dan kaynaklandığına göre, belki de diyebiliriz ki D'nu taşıyan bir piramit yerine, Tanrı'dan sarkan avizedir.)

Düzen ve Tasarım arasındaki fark nedir? İlk olarak diyebiliriz ki Düzen sade kurallılıktır, yalnızca bir orunludur,- Tasarım ise Aristo'nun telos'udur yani insan eliyle tasarlanan yapıtlarda gördüğümüz gibi, Düzenin bir amaç için kullanılmasıdır. Güneş Sistemi hayret verici mucizevi bir Düzen sergiler, ancak (görünürde) bir amacı yoktur - hiçbir şey için değildir. Buna karşın göz görmek içindir. Darwin'den önce, bu ayırım net olarak belirlenmemiştir. Aslında olumlu yönde belirsizleştirilmiştir:

13. yy'da Aquinas doğal cisimlerin (gezegenler, yağmurdamlaları, yanardağlar gibi) "en iyi sonucu elde etmek üzere", belirli bir amaca veya sona doğru yönlendirilmiş gibi devindikleri görüşünü öne sürmüştür. Bu

sona uyan araçlar Aquinas'ın öne sürdüğü üzere bir niyet içerirler. Ancak, doğal cisimlerde bilinç olmadığı düşünülürse, bu niyeti kendi kendilerine var edemezler. "Demek ki tüm doğal cisimleri sonlarına doğru yönelten bir çeşit akıl vardır,- ve biz bu varlığa Tanrı diyoruz*" (Davies 1992, p. 200).

Hume'un Cleanthes'i, bu geleneği devam ettirerek canlı dünyanın mucizeleriyle cennetin kurallarını bir araya getirir,- her şey mükemmel bir saat gibidir O'na göre. Fakat Darwin bir bölünme öne sürer: Bana Düzen ve Zaman verin der, ve ben de size Tasarım vereyim. Öncelikle kurallarla (fiziğin amaçsız, akılsız, nedensiz kurallılığı) başlayalım ve size sadece kurallılığı değil amaçlı tasarımı da içeren ürünleri ortaya çıkartan bir süreci göstereyim. (Bu aslında Karl Marks'ın, Darwin'in teleolojiye ölümcül bir darbe indirdiğini ilan ettiğinde gördüğünü düşündüğü şeydir: Darvvin teleolojiyi teleoloji olmayana, Tasarımı Düzene indirgemisti).

Darvvin'den önce, Düzen ve Tasarım arasındaki fark çok büyük değildi zira, her durumda herşey Tanrı'dan gelmekteydi. Tüm evren D'nun elinden çıkmıştı. D'nun zekasının, zihninin bir ürünüydü. Darvvin saf Düzendeki Tasarım nasıl oluşabilir sorusuna karşı önerdiği cevapla ortaya atıldığında, Kozmik Piramidin kalanı da tehlikeye girmişti. Varsayalım ki Darwin'in bitki ve hayvan vücutlarının Tasarımını kabul ediyoruz (kendi vücudumuz da dahil olmak üzere, Darwin'in bizi hayvanlar kuralına kattığını kabul etmeliyiz). Yukarıdan baktığımızda vücudumuzu Darwin'e terkedersek, zihinlerimizi de almasından alıkoyabilir miydik? Aşağıdan baktığımızda, başlangıç olarak Darvvin bizden ona Düzeni vermemizi istiyor, ancak onu daha alt derecelere inmekten ve Saf Kaosdan Düzenin kaynağına algoritmik bir hesap yapmaktan alıkoyacak herhangi bir şey var mı?

Baş döndürücü ve ani değişiklik bir çok karşı çıkmaya neden olmuştur ki bunların en iyisi Darvvin'e yapılan ilk saldırılardan birinde, 1868'de yayınlanan bir kitapta yer almıştır:

Teoride irdelememiz gereken şey Mutlak Bilgisizliğin bir yaratıcı olmasıdır,- bu yüzden tüm sistemin temel prensibi olarak "MÜKEMMEL VE GÜZEL BİR MAKİNE YAPABİLMEK İÇİN NASIL YAPILACAĞINI BİLMEK ÖN ŞART DEĞİLDİR" ileri

* Darwin's Dangerous Idea, Simon&Schuster, 1995, sayfa 64-68, Türkçeleştiren Pınar Türen.

sürebiliriz. Bu varsayım dikkatlice incelendiğinde yoğunlaştırılmış bir şekilde Teorinin esas kavramını belirttiğini görmekteyiz,- ve bir kaç kelimedede söylemek gerekirse Bay Darwin garip bir ters mantıkla yaratıcı becerinin tüm başarıları için mutlak bilgisizliği mutlak aklın yerini tamamen alabilecek derecede yeterli olduğuna inanmış gözükmetedir (Mac Kenzie, 1868).

Kesinlikle! Aslında Darwin'in "tersten işleyen garip mantığı" John Locke'un 'ispatladığı' ve David Hume'un başka yol gösteremediği Önce Akıl yönteminin tamamıyla tersine yeni ve harika bir düşünme yöntemidir. John Dewey, Darwin'in Felsefe Üzerine Etkisi adlı kitabında bu tersliği çok güzel betimler: *İlgi yer değiştirir... nesneleri bir kerede sonsuza kadar şekillendiren bir zekadan nesnelerin şimdi dahi şekillendirilebildikleri zekalara* (Dewey 1910, s. 15). Ancak Akıl ilk Nedenen ziyade Sonuç olarak ele almak bazıları için çok fazla devrimseldir (kendi akıllarının rahatlıkla uyum sağlayamayacağı 'iğrenç bir sedyedir*'). Bu 1860'da olduğu kadar bugün de doğrudur, ve evrimin bazı dostları için olduğu kadar düşmanları için de gerçektir. Örneğin, son kitabı The Mind of God'da fizikçi Paul Davies insan aklının derin düşünce gücünün 'içinde bir ayrıntı olmadan, akılsız amaçsız güçlerin önemsiz yan ürünler' olabileceğini iddia eder. Bu tanıdık bir inkar edişi ortaya kaymanın en açıklayıcı yoludur, zira yanlış incelenmiş bir önyargıyı açığa çıkarır. Davies'e sormalı: Neden varlığın akılsız, amaçsız bir gücün yan ürünü olması onu önemsiz yapar? Neden her şeyin aslı sebibi önemsiz şeylerden meydana gelen bir şey olmasın? Neden herhangi bir şeyin önemi veya mükemmelliği onun üstüne yağmalı, Tanrıdan bir armağan gibi? Darwin'in tersliği bu ön önermeyi terkederek, mükemmelliğin, amacın ve değerinin kaynağını?? 'akılsız, amaçsız kuvvetler'den köpürenle ortaya çıkanda aramayı önermesindedir.

Darwin'in 'Origin' adlı eserini hala yayınlamayı ertelediği sıralarda, bu prensibi geliştiren ortak düşünür olarak saydığı Alfred Russel Wallace'ın 'doğal seçim evrim' teorisinin kendi biçimi gerçek olmaktan oldukça uzaktı. Her ne kadar Wallace insan aklının evrimi konusundaki görüşleriyle Darwin'den daha ilerde de olsa, ve öncelikle insan aklının da evrim içinde yaşayan her canlının olduğu gibi evrimin bir

ürünü olarak istisna teşkil etmeyeceğinde ısrar da etse, *nedenlemenin garip tersine dönüşü* kuralını büyük teorinin büyüklüğünün anahtarı olarak görememişti.

John Locke'den feyz alan Wallace maddeyi gerçekten oluşturmayıp kontrol altında tutuyormuş gibi görünen güçlerin müthiş karmaşıklığının aklın ürünü olduğunu ve olması gerektiğini iddia etti.

Hayatının ilerleyen yıllarında, Wallace ruhaniyete kesin dönüş yaptığı ve insan bilincini evrim teorisinin sert kurallarından tümüyle muaf tuttuğunda, Darwin bu çatlağın derinleştiğini görmüş ve ona yazdığı mektupta,- "Umarım ikimize ait olan bu çocuğu bu şekilde öldürmeyi göze almazsın" demiştir.

Peki Darvvin'in teorisinin böylesine bir devrime ve olanın altüst edilmesine yol açması gerçekten kaçınılmaz mıydı? Eleştirmenlerin bunu anlamak istemedikleri çok acıktı ve onları bu şekilde düşünmeye iten biraz da Darvvin'in kendisi olmuştur. Wallece'in doğal seçim teorisinin amacının ne olabileceğini sormak istemesi, Darvvin'in ele geçirmiş olduğu fırsatı ziyan etmek olarak görülmesine rağmen, bu düşünce Darwin tarafından da sempati ile karşılanmıştı. Teleolojiyi amaçsız bir Düzen anlamına indirgemek yerine, neden bu sıradan bilimi tamamıyla tek bir amaca indirgemeyelim,- ki bu Tanrının amacıdır. Bu açıklama söz konusu görüşe çok açık ve anlamlı bir karşı açıklama değil midir? Darvvin, doğal seçim işleminin plansız ve tasarısız olarak gerçekleştiği ama işlemin kendi içinde bir amacı olabileceğine çok net bir şekilde inanıyordu. Darvvin'in ilk savunucularından Amerikalı doğa bilimci Asa Gray'e yazdığı 1860 tarihli mektubunda, Darvvin şöyle diyordu: "Her şeye bir takım tasarlanmış kuralların ve iyi veya kötü ayrıntıların sonucu olarak bakma eğilimindeyim, ki aslında bu oluşumlar sadece şansa bırakılmış şeylerdir." (Darvvin, 1911, V2, s. 105).

Otomatik işlemler, çoğunlukla dehaların ürünleridir. Bugünkü görüş açımızla otomatik iletinin ve otomatik açılan kapıların (optik görücülerin) yaratıcılarının aptallar olmadığı ve esas yaratıcı dahiliğin üstünde düşünmek zorunda kalmadan,- gerçekten "akılcı" bir şey yaratmak olduğunu görebiliyoruz. Ufak bir zaman yolculuğuyla,- Darwin'le aynı çağda yaşamış bazı gözlemcilerin görüşlerine değinmek gerekirse,- Darvvin

Tanrı'nın otomatik bir tasarım makinası yaratarak kendi eserini meydana getirmiş olabileceğine dair açık bir kapı bırakmıştır. Bazılarına göreyse; Darwin'in düşünceleri sadece ümitsiz bir yama değil, aksine gelenekleri değiştirme yolunda, olumlu bir ilerlemedir. Tevrat'ta,- "Yaradılış"ın ilk bölümünde Yaradılışın ardışık evreleri betimlenir ve her biri "ve Tanrı iyi olduğunu gördü" nakaratıyla biter. Darwin bu aşamalı Zeki Nitelik Denetimini bertaraf etmenin bir yolunu bulmuştu: Doğal seçim, Tanrı'nın daha fazla müdahalesini gerektirmeden, işlerini yoluna koyacaktır. (17 yy. filozoflarından Gottfried Wilhelm Leibniz de benzeri,- 'müdahale etmeyen*' bir Yaratıcı Tanrı kavramını savunmuştur.) Henry Ward Beecher'in dediği gibi Toplam tasarım parça parça tasarımdan daha yücedir* (Rachels 1991, s. 99). Darwin'in yeni fikrinden büyülenmekle beraber bunu geleneksel dinsel inançlarıyla olabildiğince bağdaştırmaya çalışan Asa Gray,- ortaya uygun bir evlilikle çıktı: Tanrı "çeşitlemeler akışını" yarattı ve yine yarattığı doğa kanunlarının bu akışı çağlar boyunca nasıl değiştireceğini öngördü. Daha sonraları John Dewey'in ticari bir mecazla

belirttiği gibi, "Gray tesisat planı tasarımı olarak adlandırabilecek bir kavramı savundu" (Dewey 1910, p.2).

Evrimsel açıklamalarda,- kapitalizme bakan bu tür mecazlara rastlamak hiç de garip değildir. Bu dilin, Darwin'in düşüncelerini geliştirdiği toplumsal ve siyasal ortamı yansıttığını, dolayısıyla da bilimsel tarafsızlık iddialarının boşa olduğunu düşünen eleştirmenler ve yorumlar bu örneklerle sık sık başvururlar.

Kesinlikle doğru olan bir şey var ki, Darwin sıradan bir ölümlü olarak hayatı boyunca bir çok kavramı, ifade yollarını, davranışları, hükümleri ve görüşleri hayata getirmiştir (tipik Victoria Dönemi insanının yapacağı gibi), ve şunu da belirtmek gerekir ki, evrim teorisi düşünüldüğünde doğal olarak akla gelen ekonomik metaforlar, güçlerini Darwin'in buluşunun en önemli özelliklerinden birinden almıştır.

salgın limanında buluşalım

yazışma adresi:

MBE 201 Levent 80600 İstanbul

Sisyphos

Gözü, önünden geçtiği manav tezgahına takıldı. Sebzelerle arası pek iyi değildir. Çünkü sebze, hele pişmemişse açlık duygusunu yatıştırmaz, azdırır. Buna katlanmak için nefsi gelişmiş, doyum duygusunu tüketmiş bir beden gerekir. Daha doğrusu doyum duygusunu yemek yeme dışındaki alanlara kaydırabilmiş bir beden. Ve uzun zamandır böyle bir beden peşinde olduğundan şimdi turpları, havuçları, salatalıkları ihmal ettiği duygusuna kapıldı birden. Hiç canı çekmediği halde tezgahta ıslıl ıslıl parlayan elmaların görüntüsüne takıldı Yedikçe acıktıran. Yedikçe midesini şişirdiği halde dilinden, boğazından aşağıya kayıveren portakal. Ayda bir iki kere, birer ikişer zar zor aldığı meyvalardan, sebzelerden birer ikişer kilo satın alarak gözünü doyurmaya çalıştı. Sonunda eli kolu torbalarla yola koyulduğunda ilk kez o zaman aklına geldi bunca yükü çekmek zorunda kalacağı altı kat.

Yeni taşındığı bu altıncı kat onu yedi bitirdi. Her gün bir kaç defa inip çıkmak zorunda olmak antrenmansız bedenine hiç iyi gelmiyor. İnerken iyi de, çıkarken ikinci katta nefes nefese tıkanıyor. Sigaradan, işin komiği, her iki katta bir verilen bir sigara içimlik molalar da sonuçta bir çözüm getirmiyor. Altı kat eder iki mola. Geçen gün okuduğuna göre vücudunda diyafram diye bir şey varmış. Akciğerlerin alt yüzeyi ile mide boşluğu arasındaki bu kas gerektiği gibi kullanılırsa nefesle alınan oksijen miktarını artırdığından kondisyonu bir kaç katına çıkarabilirmiş. Çıktığı kat sayısı sabit olduğuna göre bu kasın yardımıyla belki mola sayısını azaltabileceğini düşünüyordu. Yapması gereken tek şey havayı içine çekerken merkez olarak kasıkların arasında bir yeri düşünmek, havayı olabildiğince aşağı doğru iterek ciğerlerin hava alma kapasitesini çoğaltmak. Hayret bir şey. Bugüne kadar böyle bir bilgiyle nasıl karşılaşmadı, hayret. Ne evde, ne okulda bu kadar hayati bir bilginin verilmemesine içerledi. Gözü oynatmak için zaten oynatılan altı kas olduğu öğretilir de, daha iyi nefes almak için kullanılabilecek bir kasın işlevi niye gızdı edilir. Bu hesaplaşma bittiğinde ilk basamağın önündeydi İlk iş, elindeki torbaları yere bıraktı. Hoş bir duygu. Yeni bir kesife başlamanın heyecanı. Bakalım bunu becerebilecek miydi? Bu çocuksu heyecanı bir sigara yakarak kutladı. Sonra bu enteresan deneyime konsantre

olabilmek için düşüncelerini bu ne idüğü belirsiz kasta yoğunlaştırmaya çalıştı Zor işti doğrusu. Zaten bu eski apartmanın nemli duvarlarına işlemiş küf kokusunu solumak başlı başına bir performans gerektiriyordu. Aklına rutubetli ortamlarda nefes açmaya çalışan astımlı hastalar geldi. Demek nem yeri geldiğinde işe yarayabiliyor. Romatizma problemi yoksa. Dnda yok. D halde işine bakabilir. Sessizce havayı içine çekmeye başladı. Ne olursa olsun göğsü kalkmamak, havayı karnının arkasında bir yerlere doldurmak Yani göbeğini bir miktar şişirerek, içine çekme refleksini bir kenara bırakacak. Olmuyor. Göğsüne kaçırıldı işte. Bir kaç kere daha denedi. Canı sıkıldı

İkinci basamağa oturdu. Başına gelecekleri düşünmek bile istemiyordu. Bunca ağırlıkla herhalde daha birinci katta tıkanır ve mola alması gerekir. Altı kat beş mola. Bir sigara içimlik. Olamaz. Bu torbalardan kurtulması daha hayırlı olacak. Aklına kapıcıya bırakmak geldi. Nemrut herif çıkarmasına yardım eder miydi? Yok. Çaresiz torbaları yüklendi ve diyaframda toplanacak nefes kontrolünde basamakları adımlamaya başladı. Belki bu işe bu kadar kafa takmamak daha hayırlı olacak. Çünkü insan bir şeye gereğinden fazla taktı mı, iş iyice sarpa sarar, istenenin tam tersi durumlarla karşılaşır. D zaman vücuduna yüklediği komutu unutup, kafasındakileri dağıtmaktan başka çare yok. Bedeninin neyi, ne zaman, ne şekilde dışa vurması gerektiğini iyi bildiğine güvendiğinden düşüncelerini saldı. Hadi hayırlısı. Başka şey düşün. Nerden çıktı bu turplar, domatesler, pırasalar. Karnıbahar. Şimdi bunları yıkamaya bile üşenir. Nerde kalmış ayıklayacak, ufak ufak doğrayıp hafif yağda öldürecek... İyi gidiyor galiba. Derin nefes alıp, yavaş yavaş kontrollü bir şekilde veriyor... Sonra eline baharat nevinden ne geçerse üzerine serpiştirecek. Aman fazla acı olmasın... Böylece hızlanan kalp ritmini bir şekilde balans edebilir. Tıkanmayı önler... Sebzeler fazla pişmemeli, diri olmalı Vitaminleri kaçmasın. Nasıl sağlıklı.. İşte birinci zafer katı. Nasıl? İyi gidiyor. Bu işi kaptı galiba. Yorgunluktan, şişmişlikten eser yok. Aynı hızla önündeki basamaklara yöneldi. Bunları biraz daha kendinden emin, hatta utanmadan ikişer ikişer adımladı Nefes iyi, ama ter basıyor. İkinci kata vardığında alışkanlıktan olsa gerek

duraladı. Söyle bir kendini dinleyince, azar azar inip kalkan göğsünü yakaladı. Olmadı iste. Her şeye baştan mı başlayacak. Sinirleri gerildi. Torbaları yerçekimine bırakıp sahanlığı bir ileri bir geri adımlamaya başladı. Böyle olmayacak. Bu işi başka bir güne ertelemeli. Elinde bu kadar yükün olmadığı başka bir gün. O zaman sadece, nefesine konsantre olup bu işi kökünden çözebilir. Acelesi yok. Her şeyin bir sırası vardır. Zaten hep bu sabırsızlığının kurbanı olmuştur. Aklına bitirilmesi gereken bir iş koydu mu, ne yapar ne eder, onu en iyi şekilde yaptığının inancıyla bir çırpıda bitiriverir. Bir işin altyapısını düşünsel olarak kurduğunda ve bunu geçen haftalar içinde kendine iyice yedirip hazmettiğinde tüm enerjisiyle sonucu patlatmaya kadir olduğuna inanır çünkü. Bu katta oturan herife de sinir oluyordu. Oturduğu mahalleyi bilmeseydi insan ilk görüşte onu burnu havada, zengin bir işadamı zanneder. Oysa çalafırça doldurduğu tuallerde kaybolmuş, toplum düşmanı bir ressam. Elindeki avucundakini üstüne başına harcıyor herhalde. Geçen gün sırtındaki, gözü kaldığı devetüyü palto için kendisinin kaç ay çalışması gerekirdi acaba? Üstelik bir kaç aydır apartman masrafını da geciktiriyormuş. Utanması kalmamış. Zaten yoktu ki. Su herife bir oyun oynamak geçti içinden. Muzipliği tuttu. Kapısını vurup kaçmak türünden. Derken biraz önce yere attığı torbalardan dışarı fırlamış elmayı gördü. Şöyle hışırdata hışırdata yenip, suyu ağızlarından akanlardan. Eğilip aldı. Eskilikten kayışa dönmüş paltosunun eteklerine iyice sildi. Sonra büyük bir iştahla ön dişlerini geçireyim dedi. Q da ne? Diş etlerine bulaşan parça parça elma püresi. Ağızındaki tükürmek istedi. Sonra efendilik edip çiğnemedi yuttu. Bu elmaları teker teker manavın kafasında parçalamak gerek. Essek herif, una buzthane elmalarını kakalamış. Bunlardan bir an önce kurtulmalı. Torbayı aldığı gibi ressamın kapı tokmağına astı ve yakalanma korkusuyla diğer torbaları yüklenip telaşla üçüncü kata doğru koşmaya başladı. Nefes nefese. Üçüncü kat ikinci mola. Bu katta oturanın kadın mı yoksa erkek mi olduğu biraz şüpheliydi. Aslında bayağı yakışıklı bir çocuktu. Yok, aslında güzel bir kadın. İnce elleri, kavisli kalçası. Peki ya gereğinden fazla geniş omuzları? Her neyse. Sonuçta uygar bakışlı, kimseye zararı dokunmayacak bir insan. Dna

da şu kızıl domatesleri mi hibe etse acaba? Şöyle domatesli, sarımsaklı makarna sosunun kokusu süzülür burun deliklerinden. Canım, salatalıklar da pekala aynı işi görebilir. Kabuğunu soymadan tuzlayıp yiyebilir. İkinci torbadan da kurtulmanın rahatlığıyla merdivene yöneldi. Bu iş, iyice çığırından çıktı, kamu hizmetine dönüştü ama. Ne yapsındı. Bir düşüncesizlik etti, eline fırsat geçmişken bari şu insancıklara bir jest yapsın. Bu arada durup yeniden bir kaç defa derin nefes almaya çalıştı. Bu sefer nefes verişler sabırsız oflamalara dönüşüyordu nedense. İster istemez yoluna devam etti. Gittikçe hafifleyen kollarıyla daha rahat çıkıyordu basamakları. Ama bu hedeflenen sonuca ulaşmış almak demek olmuyordu tabi ki. Sadece, taş sırtlayıp dağın zirvesine çıkmaya çalışan Sisiphus'a bir gönderme. Dördüncü kata vardığında başı dönüyordu. Torbaları kendi hallerine bırakıp sahanlığın olan tek penceresini açtı. Loş karanlığa alışmış oldukları için bocalayan gözlerini kısıp, göğsünü şişire şişire egzos, kükürt, havada ne varsa içine çekti. Arada burnuna hoş yemek kokuları da çalınmıyor değildi. Yüzünü, katın mutfak penceresinden olan tarafına doğru çevirdi. Kızartılan turfanda patlıcanları, kabakları, biberleri duydu. Öyle bir kızartma kokusu esir aldı ki onu, bir an yaz geldi sandı. Sarımsaklı yağurdun içinde demlenmiş kızartmalar, cacık ve ağzında iyot tatları uyuşturan aslan sütü. Bu katta oturan aile, sıradan, kendi yağında kavrulan, acınası bir aileydi. Ona bu acıma duygusunu yaşatan tiplerden hep nefret etmiştir. Bir çeşit çaresizliğin ifadesine dönüşmüş örnek ailelerden. Adam yorgun argındır, çocukların daima içlerinde kalan ve utanarak sustukları istekleri vardır, kadın evin düzenini sırtlamıştır. Susarak konuşurlar. Tek sözcük, çıkacak kavganın müjdecisidir. Dnlara şöyle kocaman bir karpuz vermek istedi. Dilimleri ısırdıkça, akan sular ağızlarına, burunlarına, ve gözlerine bulaşsın. Damlalar aksın, aksın ve sonra bir çırpıda Bilinebilecek muşamba örtünün üzerinde birbirlerine karışsın. Karpuzu olmadığı için ona yakın büyüklükteki karnabaharı gözden çıkarmak zorunda kaldı. Yanına bir kaç da turp ekledi. Herhalde yemeden önce limonlu suda bekletmeyi ihmal etmezler. Sunun şurasında iki kat kalmıştı. Büyütmeye gerek yok. Söyle bir kasıklardan kükkledi mi bir

çırpıda atabilirdi kendini altıncı kata. Geriye kalan pırasa, domates, portakal ve bir kaç turpu yüklendi. Beşinci kattaki huysuz ihtiyarı düşündükçe tepesi atıyor. Sahi bunca katı nasıl çıkıyordu acaba? Herhalde kapıcıyı fazlasıyla gördüğü için her işini ona yaptırıyordur. Zaten onu böyle şımartıp tepelerine çıkartan hep bunlar. Duymayan kulakları yüzünden televizyonun sesini sonuna kadar açtığı yetmezmiş gibi, bir de onun çıkardığını iddia ettiği gürültülerden şikayet etmez mi, şeytan diyor boş karıyı. Bu sinir ve yorgunlukla tam beşinci kaün sahanlığına adım atacaktı ki, ayağı son basamağa takıldı ve tam huysuzun kapısının önüne kapaklandı. Neyse ki, portakalların üzerine yumuşak iniş yaptığından bir yerine bir şey olmadı. Yukarıda asılı kalmış sağ elindeki domates torbası zafer nişanesi olarak sallanmaktaydı. Ezilmiş yastığı andıran portakal torbasına uzun uzun bakıp, önündeki paspasın üzerine itekledi. Sonra huysuz cadı görmez, üstüne basıp kayarsa diye korkup kaldırdı. Üzüldü onun için, kim bilir kaç günü kalmıştır? Belki tüm o şikayetlerin, yakınmaların sebebi yalnızlıktır, iki laf edecek kimse bulamayışındandır. Öyle ya verilecek cevabı duymayacak sağır bir bunağı kim dinler? Belki çoktan öbür

dünyayı boylamıştır şimdi, içerde kedileri tarafından kemirilmektedir. Herhalde bir kaç güne kadar kokusu çıkar. Derin bir iç çekti. Olmaz olsundu böyle dünya. Keşke ona daha iyi davransaydı Yapılacak bir şey yok. Durdu. Elindeki domates torbasına baktı, içi buruldu. Su küçücük, bir ısırmalık canı olan domatesler kadar hakkı olmayan insancıklara lanet okudu. Sonra da kendine. Son görev aşkıyla torbaya pırasaları ekledi, üstüne de turpları. Ve eğilerek paspasın üzerine yerleştirdi. Artık eli kolu boşaldığı için rahatlamıştı. Doğruldu, son kat merdivenlerine doğru adimiadı.

Sondan ilk basamak... ton balığı konservesi, vardı evde... sondan iki... diyaframı yokla... üç... yasmin pirinci, hoş kokuludur... dört... derin bir nefes, aman kasık aralarına... beş... kereviz sapları ince ince çentilir... altı., nefesi yavaşça, kontrollü ver... yedi... dereotu, maydanoz, zeytinyağı, elde... sekiz... kalp atışlarını dengele... dokuz... sirke, limon, karabiber, tuz... on... karın boşluğuna konsantre ol... son basamak... ve hepsini adamakıllı karıştır.

Dokuz Buçuk Basamak

Yan yatırıp birer ucundan tuttukları sarkaçlı duvar saatiyle kahvenin önünden hızlı adımlarla geçen iki genci izledikten sonra sokağı soluna almış gazete okuyana dönen adam: "Zaman nasıl da geçiyor durup dururken" der. Okuyan, gözlerim gazetesinden ayırmadan, başıyla onaylar adamı. Az sonra, aynı adam, aynı saatin yine birer ucundan, bu kez yaşı geçkin iki kişi tarafından tutulmuş olarak demin taşındığı yönün tersine götürülüşünü gözlemlediğinde okuyana dönüp: "Zamanı tersine işletmeye kalkışanlar nedense hep gençler arasından çıkıyor" der. Okuyan, gözlerini gazetesinden ayırmadan, başıyla onaylar adamı.

Kaçanları kovalayan gruba bakarak içeriye giren adam tavla oynayan iki kişinin masasına çarpacakken durur, başını onlardan yana çevirmeden insanlar koşacaklarına durarak yürümeyi ne zaman öğrenecekler acaba?" diye sorar. Oynama sırası gelmiş olan, gülüşünü gizlemek için zarları tavlaya ivedilikle attığı gibi avucunu ağzına kapar. Hasmı fır dönen zarların durmasını beklemeden "İyi geldi" der. Oynayan son aldığı kapıyı açarken "Güldürme" der kıkırdamasını bastırmaya çabalayarak. Koşanların gözden yitmesine karşın adam sokağa bakmaya ara vermeksizin tavla oynayanların çaprazındaki boş masaya yürür, otururken "Kimse nerede duracağını bilmiyor artık* diye mırıldanır. Atmak üzere zarları eline almış olanın açılmış kapıyı gösterip "Yanlış pulu oynadın" demesiyle iki oyuncu birden yüksek sesle gülmeye başlar.

Kibrit kutusunu ha bire masadaki sigara paketinin üstüne atan, kutu pakete çarptığında masaya düşmesine kalmadan yakalayıp "Doğrusunu istersen aralarında en iyisi kendini öldüreni* der. Kutunun pakete her çarpışında yakalanmasına zaman kalmadan masaya devrilmesini bekleyen 'Seni yenmeye başladığından beri suratına küfürü basmayı adet edindiğin adam öldü diye iyiliğinden söz etme şimdi." der. Kutuyu atıp ilk zıplayışında yakalamaya ara veren "Oynarken herkese küfür ederim. Sana bile. Üstelik her seferinde yeniliyorsun bana" der. "Tek başına oynadığında?... Ya tek başına oynadığında kime küfür ediyorsun? Biliyorsun bu oyun tek başına da oynanır. Kime küfür ediyorsun ki o zaman, kendine mi?" diye sorar parmakların bu kez sigara paketinden bir sigara, kibrit kutusundan bir kibrit çıkarmaya açılıp kapanmasını izleyen. Oynamayı bırakan, sigara paketini soruyu soranın önüne iter, kibriti çıkarken de "Tek basmayken ne yaptığım kimseyi ilgilendirmez" diyerek konuşmanın beklemediği yönde gelişmesinden duyduğu hoşnutsuzluğu belirtir ve önünü sürülen paketle oynamaya başlayanın "Tam tersi, kişinin ne yaptığıyla asıl o zaman ilgilenilir" demesini duymazlıktan gelerek son söylediğinin süreği izlenimini veren bir cümleyle sözlerini bağlar: "Hem kafamı kurcalayan ne biliyor musun, tam yenmeye başlamışken neden yaşamaktan caydığını" Masaya atılan kibrit kutusunu alıp sigara paketinin üzerine diklemesine bıraktıktan sonra devrilmeden yakalamayı başaran "Öldüğünde tek başına mıymış?" diye sorar. Soru sigara içenin öksürükleriyle bitişik masadan gelen gülüşmeler arasında kaynadığından konu kendiliğinden kapanır. Sigara paketinin üstünde dikine duran kibrit kutusuna bir sinek konmuş, ayaklarını kaşımaktadır.

Koşmanın son kıtasını kurşun kalemle yuvarlak içine alıp sayfanın ucunu kıvrıyan genç, kapattığı kitabı masaya bırakırken "Karacaoğlan'da zülûf, gerdan, ben ve bal saplantılarını konu edinen bir incelemenin gerekliliği üzerine ciddi bir yazı hazırlamalı" der. Karşısında oturan, masadaki kitaba uzattığı elini iki yana-ikişer kez-sallayarak söylenenin bir bölümüne katıldığını belirtir. Ondan önce davranıp kitabı yeniden eline alan genç "Sana kalsa halktan çıkmış herşey

Yan yatırıp birer
ucundan tuttukları
sarkaçlı duvar
saatiyle kahvenin
önünden hızlı
adımlarla geçen iki
genci izledikten
sonra sokağı soluna
almış gazete
okuyana dönen
adam "Zaman nasıl
da geçiyor durup
dururken" der.

dokunulmadan çıktığı yerde çürümeye bırakılmalı* diye çıkışır. Demin elini sallayan, bu kez baynunu iki yana-yine iki kez-bükerek Karacaoğlan'ın ne gibi saplantıları olduğunu ya da almadığının incelenmesine ortam hazırlayacak bir yazının gereksizliğinde üsteler. Kitabı elinde tutan, demin okuduğu sayfanın sonuna çizdiği yuvarlağı silmekle uğraştığından karşısındakinin üstelemesine dikkatedemez.

"Geleceğine söz vermişti ama hala görünmedi". "Geleceğine söz vermiş miydi gerçekten yoksa yalnızca geleceğini mi söylemişti?" "Geleceğini söylemişti ama söz verir gibi söylemişti,- Bana bir iskemle ayırmayı unutmayın.' demişti". "Görüyorsun, gelmedi iste". 'Gelecek mi dersin?' "Söz verseydi gelirdi". "Vermişti". "D zaman geldi, bizi göremeyince döndü". "Buradaydık ama." "Doğru, buradan hiç ayrılmadık". "Q zaman gelmedi; bize yalan söyledi... Belki gerçekten söz vermişti de sözünde durmadı". "Doğru, bu aklıma gelmedi bak,- verilen sözde durulmamasına hala alışamadım da". Sanki ne söyleneceği önceden biliniyormuşçasma, söylenenin algılanmasına zaman bırakılmadan, peşpeşe gelen bu cümlelerin ardından bir sessizlik çöker ortadaki masayı paylaşan iki kişinin arasına. Sessizliği arkadaşların verdiği sözlerin ciddiye alınmaması gerektiğine inanan bozar/ Takma kafayı" der. "Belki yarın gelir*", diyerek kendini avutur sözünde durmayan arkadaşını dostu sanan. Sözbirliği etmiş gibi aynı anda dışarıya bakarlar. Birileri kahvenin ters yönünde koşturmaktadır.

Kapıya yakın masaları denetleyip tek başına oturan kişiyi gözüne kestiren dilenci sağ avucunu iyice çukurlaştırır, tek ayağını sürüyerek kahveye girer. Masaya vardığı sırada kahveciye el etmek üzere yerinde doğrulmuş olan kişi gözlerini ondan kaçırarak "Allah versin" der. Avucunu kapatıp hızla geriye çeken dilenci "Beyim Allah vermiyor ki dileniyorum" dedikten sonra gerisin geriye dönüp bu kez sağlam ayağını sürüyerek kahveyi terk eder. Terslendiğine enikonu şaşırın adam dilencinin ardından "Herkes çalışırken dilenmeye utanmıyor musun?" diye bağırarak pencereyi gösteren parmağını sallamakla kalır. Çaprazından gelen gülüşmelerin ayırdına vardığında elini hızla indirerek masaya vurur ve "Kimse nerede duracağını bilmediğinden ne dediğini bilmiyor artık." diye söylenerek köşede kalmış boş bir masa hakını. Dışarıda birileri kovalanmaktadır.

Elindeki gazetenin sayfalarını çabuk çabuk çevirirken o akşamın televizyon programlarını içeren sayfada duran adam oynatılacak filmlere şöyle bir göz attıktan sonra "Biliyor musun bu akşam Mavi Melek'i gösterecekler" der. Yalnızca bulmaca köşesini açıkta bırakacak biçimde katladığı gazeteyi dizine koyup dirseğiyle abanarak kabarıklığını gidermeye çalışan "Ben olsam göstermezdim*" der. Aradan aşağı yukarı on dakika geçer. Programlardan kendini alamayan ama arkadaşının yanıtını da aklından çıkaramayan, bir kaşım yukarıya kaldırarak "Neden göstermezdin ki?" diye sorar. "Meleklerin mavi olduklarına inanmıyorum da ondan* yanıtı gelir bulmaca çözenin oturduğu iskemleden. 'Filmi gördün mü ki?' diye sorar bunun üstüne arkadaşı. "Göstermek istemediğim filmi neden göreyim ki?" diye kestirip atar bulmacanın yukarıdan aşağıya yedinci sorusunda takılan. Bir süre konuşmazlar. Konu kapanmış gibi görünüyorsa da gazete okuyan, programların sıralandığı sayfadan uzun süre kopamaz/ bir şey söylemek istediği bellidir. Sonunda dayanamayıp konuşur, "Zaten görsen de meleğin rengini çıkaramazdır, film siyah/beyazmış." der,

"Simit ister misin?"i duyduğunda iskemlesinin ön bacakları arasındaki tahtaya basarak duvarda

Biliyor musun bu
akşam Mavi Melek'i
gösterecekler* der.
Yalnızca bulmaca
köşesini açıkta
bırakacak biçimde
katladığı gazeteyi
dizine koyup
dirseğiyle abanarak
kabarıklığını
gidermeye çalışan
Ben olsam
göstermezdim* der.

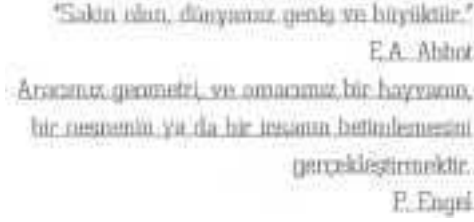
yürüyen hamamböceğine yetişmeyi başaran çocuk gözlerini bir fiskeyle yere düşürdüğü böcekten ayırmadan "İstemem" der. "0 zaman otur oturduğun yerde de gazozunu iç efendi gibi" der babası. Süpürgelikteki çatlağa doğru yürümeye başlayan böceğin yolunu kesmek için iskemlesini terk eden çocuk ayakkabısının çözülmüş bağına basıp dengesini yitirerek yüzüstü yere kapaklanır. Gövdesini oynatmaktan kaçınarak hamamböceğini ararken sağ kaşının üstünde bir devinme sezmesiyle parmaklarını alnına yapıştırması bir olur. Böcek ince bir çıtırtıyla ezildiği anda babası çocuğa dönüp "Yerinde durmaz mısın, oh olsun" der. Boğazında çöreklenen düş kırıklığını bastırabilmek için yüzünü buruşturan çocuk, başı masanın bacağına değinceye dek geriler, böcekten arta kalanı güçlü bir fiskeyle babasının oturduğu iskemleye doğru fırlatırken "Oyuncaklarım hep senin yüzünden ölüyor" diye haykırır.

"Üçümüzün de birer epileptik olduğuna eminim artık. Müziksel seslerin uyandırdığı bir epilepsiden yakınmamız gerekirken ipe sapa gelmez düşüncelerle oyalanıyoruz. Sen, ben ve Jeanne. Sesin ne zaman kulağıma çalınsa önüme gelen ilk boş masaya yayılıp sana bir mektup yazmaya koyuluyorum. Ne zaman ışıltıyı duysan kendini odana kapatıp duvarları yumruklamaya başlıyorsun. Jeanne de kilise çanlarını duyduğunda kendini yere aüp tapınırmış. 'Boşuna okuma,- ne denli uzun olursa olsun, ne denli çok okunursa okunsun her kitabın zamanı tektir.' dediğinden beri seninle konuşmaya çekiniyorum* diye mırıldanır sürekli gözlerinin önüne düşen bir tutam saçla boğuşan genç. D sırada yanından geçmekte olan kahveci istemeden omuzuna çarptığında kağıda konduduğu son sözcük satırın görünmeyen çizgisinin altına kayınca dolmakalemini masaya bırakır, yazdıklarını bir daha okur, kağıdı buruştururken elinde çay tepsisiyle geri gelen kahveciyi görür ve bir şişe vişne suyu ismarlar.

Camilerle dolu bir kentte bu kahve. Kentteki tek kilise, ürkek vuruşlarla saatin geç olduğunu bildiren sinyali verir. Konuşanlar kahveden birer ikiye ayrılırlar. Kahveci kapıyı konuşulanların üstüne kapatır, kilidi vurur, küllükleri döker, iskemleleri masaların üstüne kapatır. Bu arada ayaklarını yeni kaşımış bir sinek gelir, ak düşmüş saçlara konar, sabahtan beri kahve tezgahının ardında, yerde yatan merdivenin kaldırılıp duvara dayanmasını bekler. Soda şişeleri kasalarına dağıtılır, ocağın altı söndürülür,suyu boşaltılır, çay bardaklarıyla kahve fincanları yıkanır. Kahveci merdiveni tezgahın ardındaki duvara dayar. Sinek havalanır, merdivenin onuncu basamağına konar. Bize göre onuncu, sineğe göre birinci basamaktır bu. Kahveci bir yorumda bulunmaz. Sinek uçtuğu ve konduğuyla, kahveye uğrayanlar konuştuklarıyla, biz gözlemlediğimizle kalırız. Merdiven, kahvenin alacakaranlığında, iki uzun tahtayı birleştiren on kısa tahta yığındır,- ne bir yere çıkarır, ne de bir yerden indirir. Drada, dayandığı yerde, evrimin gazabından kaçmış kısa boyunlu bir zürafa gibi durur öylece, işlevsiz, gereksiz.

Sinek uçtuğu ve
konduğuyla, kahveye
uğrayanlar
konuştuklarıyla, biz
gözlemlediğimizle kalırız.
Merdiven, kahvenin
alacakaranlığında, iki
uzun tahtayı birleştiren
on kısa tahta yığındır,
ne bir yere çıkarır, ne de
bir yerden indirir. Drada,
dayandığı yerde, evrimin
gazabından kaçmış kısa
boyunlu bir zürafa gibi
durur öylece, işlevsiz,
gereksiz.

Ricercar

Aslında evrimle akıllanılı beri yukarıyı düşler olduk. Neresi yukarı? Daha saygın, Tanrı(lar)ın barındığı bir yer olsa gerek. Yukarı,- zayıf bir geometri bilgisi ve insanmerkezcil bir anlayışın tanımıdır. Yani yıldızın birisine 'yukarıda' diyebilmek için, bizim merkezde -üstelik küresel bir koordinat sisteminde- ve dünyamızın göbek deliğinin (L'ombrilica del mondo, herhalde o da kürenin merkezidir) de sıfır noktası olması gerekir. Bu tür çabalar hoşgörülebilir bence. Kabullenmemiz gereken şey pek de kolay değil. Bir üçgenin iç açılarının toplamının 180°den büyük olduğu kapalı bir düzlemde yaşıyoruz. Ve bu iki boyutlu düzlem üzerinde mikroskopik kıpırdanmalar üçüncü boyutu eklemeye çalışıyor. Çok ama çok geniş bir düzlem düşünün: 163 milyon kilometrekare. Kabaca bu, yerkürenin tüm alanıdır. Düşleme kolaylığı için, kenarı 13bin kilometre olan bir kare olsun, insanların boyunun ortalama iki metre olduğunu ve bu düzlemde ayakta durduklarını da düşünün. Bunu kolayca iki boyutlu bir düzlem olarak tanımlayabiliriz. Ne yani? Yoksa siz bir sayfa kağıda (28 mm x 21 mm x 0.1 mm) dikdörtgenler prizması mı diyorsunuz? Bir kenarına oranlarsanız, 5/1000; ve 15/1000000 sayıları çıkıyor. Yani insanların oluşturduğu kalınlık gerçekten mikroskopik kalınlıkta bir yufka sayılabilir.

Neyse, demek istediğim şu ki, insanoğlu yaramaz bir çocuk gibi baskıdan kurtulmaya çalışıyor. Yerçekimi -herşeyin anası- hizi koruyup tutmaya çakışırken bir şekilde onu yenmek istiyoruz. Yükselmek -ama nereye kadar? Yerçekimini yendiğimizde anlayacağız yükselmek, bir başka çekimlerine geldiğimizde alçalmak demektir. Aşağısı ve Yukarısı aynı şeylerdir. Ve aynı olduklarını ancak yeterince yükseldiğimizde anlayabiliriz. Eğer anlatılanlar doğruysa bunu ilk duyumsayan kişi Armstrong'du.

Sanki tümüyle çözülmüşçesine ve çözenler bilinirmişçesine söylemek pek de hoş kaçmaz arna öznel bir kam sayarsanız

eğer, yükselmenin,- yeryüzünde duruşun anlamını yeniden betimleyenlerin öncülleri Wheeler ve Penrose'dur. Wheeler çağımızın yetkin kuramcılarının çoğunu yetiştiren bir fizik profesörü,- Penrose ise bir İngiliz matematikçi ve medyatik Hawking'in çalışma arkadaşlarından. Uzak-zamanı ve genel görecelik kuramını yeniden şekillendiren,- zamanın, evrenin başlangıcını ve evrimini tanımlamaya çalışan bu bilimcilerin yerçekimini, algılama ve yanılsamayı da içeren kuramlar geliştirmesi yeni bir görüş sağlamakta. Wheeler, varoluşumuzu ve maddeyi uzay-zaman geometrisindeki kıvrılmalar olarak yorumluyor. Yani tüm varoluş dört boyutlu güzel bir yüzeydeki pörtlemeler, bozulmalardır. (Bu iki boyutlu bir düzlemin katlama ve kıvrılmalarla üç boyutlu, algılanabilir bir cisme dönüştüğü Origami sanatını anımsatır, belki de ta kendisidir. Ama Tanrı(lar)ın tasarladığı bir Origami modeli.) Yükselmekse bu pörtlemeleri abartmaya çalışmak mıdır acaba? Diğer yandan bükümcük (twistor) kuramını geliştirip, dinamik bir uzay zaman geometrisi tanımlayıp evreni anlamaya çalışan Roger Penrose'un çalışmaları sanat yapıtlarını çağırıştırır. Buradaki algılama çeşitlilikleri, görsel algının yanılsaması konusundaki çalışmalarını doğurmuştur. 1958'de British Journal of Psychology'deki makalesinde 'Her parçası 3 boyutlu dikdörtgen bir yapıyı tanımladığı kabullenilen bir perspektif çizim görüyorsunuz. Ama resimdeki çizgiler bir olanaksızlık oluşturacak şekilde birbirine bağlanmıştır. Seklin çizgilerinde göz gezdirirken, gözlemciden nesneye uzaklığın yorumlanmasında ani değişimler gerekir." Bu makalede sözü edilen şekil, M.C. Escher'in olanaksız bir takım çizimlerinde temel aldığı Penrose'un Üçgeni olarak anılan çizimdir.

Gırnata'da El Hamra sarayını gezen sıradan bir çizim sanatçısı, tavan süslemeleriyle sarsılır. Hollandalı M.C. Escher, islam süsleme sanatıyla ilk kez karşılaşmaktadır. Çarpın gelen şudur: Bir düzlemi aralıksız olarak sarabilen çinileme yöntemi. Bunu düzlemin kurallı bölünmesi olarak zenginleştirip sonsuzluk, karşıtlıkların tümleştirilmesi, değişik geometride düzlemler ve sınır değerli yinelemeler içeren çizimler yapan Escher, göz yanılgıları ile uzayın ve

*Ricerca: Regis Iufsu Cantio Et Helitjua Canonica Arte Hcjolula "At the King's Command, the Song and the Remainder Hesolved with Canonic Art". Badı, Kral Frederick için bestelediği Musikalishes Gpfer adlı yapıtında, baş harfleri HICERCAH olan bu tümceyi işler. RİCERCAR italyanca'da Arayış demektir.

Büklüm, M.C. Escher, 1951

Doğada yuvarlanarak dövrən, təkərlik hiçmində yaratıldır

hulunmamasının verdiği haşnıtsızlıqla

Pedaltherapsidomys centronulatus articulatus yaratıldı

(kandiliğinden varoluş!). Burada gösterilen vs yaygın olarak

büklüm adıyla bilinen yaratık, bu içten gereksinimi karşılama

girişimidir.

Merdivenler Evi, M.C. Escher, 1951

Merdivenler Evi, Escher'in "Neden tekrarı insan keşfetti?" diye şaşırıp durması üzerine tasarladığı bütün böceklerinin devrimini anlatır.

biçimin algılanmasını sorgulayan yapıtlarını tasarladı. Sınırsız uzaylar, uzaysal halkalar ve spiraller, aynasal imgeler, çok kenarlı cisimler, görece evrenler ve olanaksız yapılar olarak sınıflandırılabilir olan yapıtları tüm zamanların en düşünsel uyaran çizimleri olarak anıldı. Matematikçilerin ilk Escher tutkunları olması garip değildi, genellikle bakışım ve örüntünün matematiksel ilkelerini kullanıyordu. Ama tipik bir Escher çizimi bakışım ve örüntü dışında sanatsal biçimde işlenmiş bir temel düşünceyi de içerir. Bach'ın, Escher'in ve Gödel'in yapılarındaki benzer görü şaşırtıcıdır. Aynı temayı üç ayrı yerde, müzik, resim ve matematikte işliyorlar: Garip halkalar, geri dönen ve yansıyan düşünceler, tümceler!

Escher, İslam'da resim yasağının çizim tekniğini sınırlandırdığını söylüyor. Dysa doğadan alınabilecek örneklerle düzlem doldurulması ayrı bir tasarım ve sanat oluşturulabilir. Buradan yola çıkarak, matematiksel düzeni tartabileceğimiz ve algılamamızı sınavabileceğimiz bir sanatı başlatarak dünyaya ve içimize bakabilmemizi sağladı.

Merdivenler Evi, Escher'in "Neden tekerleği insan keşfetti?" diye şaşırp durması üzerine tasarladığı büküm böceklerinin devinimini anlatır. Tanrı dünyayı yaratırken tekerlekli canlıları unutmuş olmalı diye düşünüyordu. Resimde bu hayvanlar bir dizi merdivende ağır ağır gezinirler. Görecelik konulu resimlerindeki benzerliği göstermekle birlikte, yeni bir oyun ögesi daha eklenmiştir. Baskının hemen tüm alt yarısı, diğer yarısının ayna görüntüsüdür. Soldan sağa doğru inen tepedeki merdiven ortada ve en altta iki kez ters yüz edilmiştir. Resimdeki temel örgü, üç ayrı ve dikey bakışımı perspektif içerir. Yukarıya ve Aşağıya kavramları yer değiştirebilir görünmektedir. En üstteki hayvan yere erişene dek aşağı iner. Sağa dönerek yukarıya çıkar ve bir kapıdan yok olur. Aynı anda, duvardaki bir delikten bir başkası aşağı yürüyerek çıkagelir. Aynı yönde yanyana yürürlerken, soldaki çıkmakta, sağdaki inmektedir. Duvarlar ve zemin birbirlerinin gölgesidir.

Escher'in Görecelik (bkz. Hayalet Gemi Sayı 4 Kapak) adlı yapıtındaki merdivenler yine yaşamı sorgular. Aşağısı ve yukarısı yoktur. Ama bu kez bakışım, yerçekimi güçlerinin birbirine dikliğini (yani birden fazla ve 'Görecelik'

için üç tane) kullanır. Merdivendeki insanlar birbirlerine doğru gelip geçerken, bir tanesinde, üstelik aynı yöne giderken, birisi inerken diğeri çıkar.

Escher, gri fonlardan siyah beyaz şekillerin belirlediği mozaiklerinin kökleri üzerine düşünürken aşkınılaşıyor:

"Belirsiz ve sisli gri düzlemi durağan barısı anlatan, yaşamın öncesinde ve sonrasında zamanın ve boyutların yokluğunu sıvayan/ tekrar, 'ölümden sonra', tüm karışıklıkların içinde erişeceği bir araç olarak düşünüyorum"

Kaynakça

Douglas H Hofstadter, Gödel Escher Bach. 1980, Penguin Books.

M.C. Escher: The Graphic Work 1992, Benedikt Taschen Verlag

E-A. Abbot, Flatland: A Romance of Many Dimensions, Dover Books.

Adnan Kurt, Görsel Dinamik Çeşitlenmeleri, Hayalet Gemi sayı 16, Ocak 1994.

M.C. Escher, Exploring the Infinite. 1989, H.N. Abrams Inc.

M.C. Escher, His Life and Complete Graphic Work, 1992, H.N. Abrams Inc.

Bükümdeki Metnin Türkçesi:

Doğada yuvarlanarak devinen, tekerlek biçiminde yaratıklar bulunmamasının verdiği hoşnutsuzlukla Pedaltornorotandomovesis centroculatus articulatus yaratıldı (kendiliğinden varoluş!). Burada gösterilen ve yaygın olarak **büküm** adıyla bilinen yaratık, bu içten gereksinimi karşılama girişimidir. Dirimbilimsel (biyolojik) özellikleri hâlâ belirsizdir: Memeli mi, sürüngen ya da bir böcek mi? insan ayağına benzer ayaklarla sonlanan üç çift bacağı ve eklemli boynuzlu plakalarla bezenmiş uzamış bir bedeni vardır. Ortasında, keskin eğrilen bir papağan gagası bulunan yuvarlak kafasında iki pırtlak göz, kafanın iki yanından çıkarak saplar üzerinde durmaktadır. Uzandığı zaman, yaratık, herhangi bir zemin üzerinde alt ayağını kullanarak yavaşça ve nezaketle ilerler (gerekirse dik merdivenleri tırmanır ya da inebilir, - kalın çalılardan geçebilir ve güçlükle kayalara tırmanabilir). Ama, görece olarak uzun ve temiz bir yola geldiğinde kafasını içeri kıvrır, yıldırım hızıyla bedenini büküm yapar ve hâlâ yere değiyorsa ayaklarıyla iteler. Tamamıyla toparlandığında, orta eksenli saplar üzerindeki gözler olan bir disk görünümüne kavuşur. Sırasıyla üç çift ayağıyla ittirerek yüksek bir hızla erişir. Yuvarlanarak giderken, isterse ayaklarını geri çekerek (örneğin yokuşaşağı giderken ya da kendim yuvarlanmaya bıraktığında) aylaklığa vurabilir. Gerekirse, yürüyüş konumuna iki şekilde geçebilir: Ya birdenbire, aniden bedenim gererek -ama bu durumda sırtüstü düşer,- veya ayaklarıyla fren yaparak hızını düşürürken yavaşça geriye doğru açılır ve durur.

Yazarını Seveceksin

Yazdıklarımı tartışmak, okuyanların üzerine neler düşündüğünü öğrenmek her zaman heyecan vermiştir bana. Çünkü yazıya döküldükten sonra herşey değişip, kafamdakinden daha başka bir yere gittiğini biliyorum. Hele okuyanların kafalarında oluşan görüntüler çoğu zaman yazarken tasarladıklarımızdan farklı oluyor. O yüzden ne zaman birisi telefon edip yazdıklarım hakkında konuşmak istese ilci elim kanda da olsa sevinç içinde kulaklarımı açıp dinliyorum.

MG'nin telefonları da böyle başlamıştı. (Adını kullanmak yerine MG diye kısaltıyorum. Onun kimliğini gizlemenin yanı sıra sadece benim için anlamı olan bir nedene dayanıyor MG diye kısaltarak ondan bahsetmek.) İlk konuşmamız herkesle olduğu gibi kısa ve bir nabız yoklama mahiyetindeydi. Bir dostumun hediye etmiş olduğu eski siyah telefon çaldığında arayan kişinin bir süre sonra yazdıklarımnda önemli bir rolü olacağını bilmiyordum. Arayan kişi kendini tanıttıktan sonra yazdıklarımı okuduğunu ve beğendiğini söyledikten sonra birkaç beylik soru sordu ve cevaplarını aldıktan sonra aslında başka bir şey için aradığını ağızda geveleyip sustu, Ona cesaret verip konuşturmamı bekliyordu herhalde. "Telefon" adlı öykümde olduğu gibi konuştuğum kişinin sesi derinlerden geliyordu. Bu tuhaf telefon konuşanların seslerini birazcık değiştirdiği için karşımda konuşanın cinsiyetini bile anlayamıyordum. Zaten adı da hem kadınların hem erkeklerin kullandıkları adlardan biriydi. Hemen onu asıl konuşmak istediği konuya girmesi için cesaretlendirmeye çalıştım. O da bunun üzerine yavaş yavaş anlatmaya koyuldu. Belli ki bu düşüncelerini ilk kez dile döküyordu. Sözcükleri çok dikkatle seçerek yazdıklarımın hiç gerçek olma ihtimalini düşünüp düşünmediğini sordu. Önce ne demek istediğini anlamadım fakat o ısrarla yazdıklarımndan bazılarının bir gün birilerinin başına gelebilecekleri ihtimaline dikkat çekiyordu. Varsayalım ki birilerinin başına geliyordur diyecek oldum ki birden çok sinirlendi ve "Bu kadar bencil ve kötü olduğunuzu inanamıyorum" deyip telefonu suratıma kapattı.

Söylememe gerek var mı bilmiyorum/ bütün gece bu konuşmayı kurdum. Arayan kişinin kim olduğunu, neden aradığını, ve aslında ne demek istediğini anlamlandırmaya çalıştım. Doğrusu pek ruhsal sağlığı yerinde olmayan birine

benziyordu. Sonra "Telefon" adlı öykümü açıp tekrar okudum. Ve öykünün giriş cümlesini görünce dehşet içinde kaldım: "Bir dostumun hediye etmiş olduğu eski siyah telefon çaldığında arayan kişinin bir süre sonra yazdıklarımnda önemli bir rolü olacağını bilmiyordum." Evet aynen böyle başlıyordu. Fakat sonra öykü bambaşka bir minvalde ilerliyordu. Bir kere öyküde arayan kişi hoş bir genç kadındı. Aylarca ve belki de yıllarca süren bir telefon aşkı üzerineydi öykü. Daha sonra telefonlar bir gün ansızın kesilince ne yapacağımı bilemiyor ve araştırmaya başlıyordum. Konuşmalar boyunca edindiğim bilgi kırıntılarım birleştirip Anadolu Hisarı'nda eski bir konağın kapısını çalıyordum. Ve aşık olduğum kadının o konakta yıllar önce yaşamış ve daha sonra -benimle son konuştuğu geceden tam ondokuz yıl önce- ölmüş olduğunu öğreniyordum. Tüm bu bilgileri bana umursamaz bir tavırla anlatan genç kızın kadının torunu olduğunu öğreniyor ve hemen ona aşık oluyordum. Fakat hayatın acı bir cilvesi olarak bu genç kadın telefondaki kadının aksine bana hiç yüz vermiyor, hatta hikayemi bile dinlemeyi reddediyordu. "Telefon" adlı öykü Anadolu Hisarı'nda denize bakarak aşkını düşünen benim üzerime güneşin batmasıyla son buluyordu.

Bütün gece bunları düşünerek sabahladım. Sabah yapmam gereken hiç bir işimi yapamadığım için beter oldum ve bu uğursuzluk gün boyu sürdü. Akşamüzeri öykümdeki gibi Anadolu Hisarı'na gidip gezindim ve o hayalimde tasarladığım konağın hangisi olabileceğini düşündüm.

Daha sonra eve döndüğümde daha sokak kapısının deliğine anahtarı sokmuştum ki eski telefonun çaldığını işittim. Acele ile telefonu açtığımda karşımda MG vardı. Sesi mahcuptu. Geçen geceki konuşma için özür diledi. Bazen yazdıklarımı çok derininde bir yerlerinde hissettiğini, kahramanlarımla kendini özdeşleştirdiğini, o yüzden de bir an benim acımasızca kahramanlarıma aa çektiirdiğim düşüncesine kapıldığını söyledi. Sonra da sanki laf olsun diye "Neden yazdığımı" sordu. Bir şeyler söyleyip geçiştirmeye çalıştım ve bunu hiç gizlemedim,- o yüzden de üzerime daha fazla gelmeyip kibarca telefonu kapattı. Ben de MG ile yaptığımız konuşmaları hafızamın derinliklerine gömdüm. Bir daha da bu konunun açılmayacağını zannediyordum. Ta ki o gece

telefon yeniden çalınca kadar.

Arayan MG'ydi. Sesi berbat geliyordu. Önce tekrar rahatsız ettiği için özür diledi ve sonra ona biraz vakit ayırıp ayıramayacağını sordu. Tabii demek dışında seçeneğim yoktu. Ve o da anlatmaya başladı: "Bir kaç ay önce yaptığımız telefon konuşmalarını hatırlıyor musunuz? Hani ilkinde size kızıp telefonu kapatmışım. Ertesi gece de arayıp özür dilemişim. Öykülerinizin etkisinde kaldığımı söylemişim. Aslında yalandı. Yani etkisinde kalmaktan daha fazlası oluyor... Yazdıklarınız başıma geliyor. Kader gibi, rastlantı gibi, şans gibi..." Bir an MG'nin hastalığının tekrar depreştiğini birazdan hastabakıcıların onu telefondan kopartıp yatağına yatırıp sakinleştirici iğne yapacaklarını düşündüm. Fakat MG anlatmaya devam ediyordu,- bazen bu durum eğlenceli olurken, çoğu zaman da korkunç bir trajediye dönüşüyordu. Yazdıklarımın, en azından bir bölümü gerçekleşiyordu. Bunun ne demek olduğunu anlayabiliyor muydum? Gerçeği söylemek gerekirse anlayamıyordum. Fantastik öykülere bayılırım fakat kendi başıma geldiğinde tedirgin olurum.

Bana bir teklifinin olduğunu söyledi. Reddetmeden önce bir kez olsun dinlememi önerdi. Başında bir bela olduğunu ve bunu ancak benim çözebileceğimi söyledi. Ne zaman bir sorunla karşılaşırsa "Kırmızı Defter" adlı öykümün kahramanı gibi düşünme defterini açıp notlar alarak sorunu bir matematik problemi gibi soğukkanlılıkla ele almaya çalıştığını ve bu gece de öyle yaptığını söyledi. Ses çıkarmadan dinliyordum. Bir yandan da kayıt aletini telefona bağlamaya çalışıyordum. Sonra da bu deftere yazdıklarını okuyacağını böylelikle benim de sorunu etrafıca anlayabileceğimi söyledi. Kulağım kıpkırmızı olmuş yanıyordu. Kayıt aletinin play düğmesine bastım ve dinliyorum dedim.

Ve MG cinsiyetsiz, boğuk sesiyle, kötü vurgulamalarla okumaya başladı: "MG'nin kafasının içi bomboştu, bu boşluk onu ürkütüyordu. Bu boşluk düşlerinde kendini ortasında buluverdiği, üçüncü dünya savaşını takip eden uygarlık sonrası atmosferden çok farklıydı. Yıkılmış, yokolmuş şehirlerden geriye büyük bir boşluk ve bu anlamsızlığın içinde ne yapacağını bilmeden dolanan tek tük insanlar görürdü. Fakat üzülen, hasta ya da mahvolmuş insanlar

değil, bir tür hafıza kaybına uğramış ve bu yüzden de tuhaf bir güneşin ısıttığı bir tembelliğin içinde sorumsuzca ve kaygısızca yaşayan insanlar. Ve aralarından geçip giden bir yolcu olarak kendisi. Yeşil sonsuz çayırlar ve bazı garip ağaçların gölgesi...

Takat şimdi ve genelde uyanırken içinde hissettiği boşluk böylesine çıplak ve net bir boşluk değildi. Gündelik işlerin bitip ya da bitmese de etkisini yitirdiği gecenin geç sınırlarında içine düştüğü bu boşluktan, düşünme defteri dediği deftere yazarak kurtuluyordu. Kendinden ve insanlardan, soğuk, acımasız ve gerçekçi bir yazarın üslubu ile bahsediyordu. Kendisinin kahramanı olduğu bir romanın anlatıcısı gibi davranıyordu. Aslında ufak tefek hesaplar yapmak, unutmamak için insanların doğum günleri gibi sosyal bayramları not etmek için aldığı bu defterlerin ilkinde yine böyle bir gece yazmaya başlamıştı. D geceki çözümleyici ve üstten üslubu daha sonra pek sevmiş ve bu mesafenin kendisini rahatlattığını düşünmüştü. Deftere aldığı notlar da bir çeşit sosyal taktikler ve stratejiler kılavuzuna dönüşmüştü.

"Düşünme defteri açıldıysa bir sorun var demektir MG için. KM'nin yıllardır birlikte olduğu sevgilisi ER, onu evine davet etmiş ve bazı şeyler konuşmak istediğini söylemişti. MG sigara üzerine sigara içerek içinde bulunduğu durumu anlamaya çalışıyor, yanlış bir adım atmaktan korkuyordu.

"Birkaçı dışında hepsi üniversiteden arkadaştı. Büyük sayılacak bir gruptu. Haftasonlarında ve bayram tatillerinde toplanıp birlikte eğlenen, başları sıkıştığında birbirlerini arayan otuzlarında bir grup insan. Gerçi zaman içinde grubun tanımadığı insanlarla evlenip çoluk çocuğa karışanlar olmamış değildi; yine de bir çoğu bağıni koparmamıştı. KM bu grubun çekirdeği gibiydi. Örneğin KM'ye uymayan tarihlerde tatile çıkılmaz, onun katılmadığı eğlenceler pek de parlak geçmezdi. KM ile MG aynı işyerinde çalışıyorlardı. KM ondan çok sonra işe girmesine ve MG kadar çalışmamasına rağmen hızla onun amiri konumuna gelmişti. (Onu kiskaniyor muydu? Sahip olmadığı herşeye sahip bir adam.) ER ile yıllardan beri birlikteydiler. Önceleri herkesin evlenecekleri gözüyle baktıkları bu sevimli çiftin ilişkileri yıllara yayıldıkça, bu tasarlanmış gelecek unutulmuş herşey

olduğu gibi sürdürülmüştü. MG arkadaşının bir çok kaçamağına şahit olmuş ve görmezden gelmişti. Aralarındaki ilişki onu ilgilendirmiyordu. Gerçi kimsenin üzülmelerini ve yıpranmasını istemezdi o yüzden dikkatli davranırdı ve üç maymun kadar ağzı sıkı, kulakları tıkalı, gözleri kapalıydı.

"Bu insanları seviyor muydu? Bilmiyordu. Dnları ya da birilerini sevmek ne demekti bunu da kolay kolay kendine açıklayamıyordu. Onlara ihtiyaç duyuyor muydu? Bundan bile emin değildi. Onlar bir anda hayatından çıkıp gitseler onun için ne değiştirdi? Sadece çok yalnız kalırdı. Simdi hiç olmazsa eve döndüğünde telesekreterin kırmızı ışığı yanıp sönerek onu birilerinin aradığını bildiriyordu. Onlar da olmasalar yapayalnız bir insan olduğu anlaşılacaktı Sanki henüz filmini seyretmekten vazgeçmemiş son bir kaç seyirciyi de yalnızlığı ile yoracakmış gibi geliyordu..

"Artık onu tanıyorlardı. Sessiz biriydi. Çekingen ve hastalık derecesinde suskun. İnsanlarla iletişim kurmaya çalışmaktan yıllar önce vazgeçmişti. Kime hangi durumda nasıl davranacağını hesaplamaktan kafasının içini cehenneme çevirmişti yıllar önce. Sonra işin kolayını bulmuştu. Dinliyordu. Sadece dinliyordu ve bu yakın çevresi denilebilecek insanlar onun bu özelliğini biliyorlar ve ona Midas'ın kuyusu muamelesi yapıyorlardı. O yüzden insanların sırlarını biliyordu. Herkes bütün dertlerini ve özel hayatını ona anlatıyordu. KM de bu insanlara dahildi (Hayır onu hiç bir zaman kıskanmamıştı. KM'nin sahip olduğu hiç bir şeye sahip olmak istememişti zaten). Hatta KM onu en yakın arkadaşı falan zannediordu. Bazı sarhoşluk gecelerinin son demlerinde KM onunla ne kadar çok şey paylaştıklarını, birbirlerinden başka kimseleri olmadığını ifade etmişti. Paylaşmak? İçinden buruk bir tebessüm geçmişti, fakat dudaklarına ulaşmadan içindeki buzdağlara çarpıp sönümlenmiş!! MG bunca yıldır ona kendisi hakkında en ufak bir şey söylememişti ki! İşte en çok da böyle zamanlarda bu insanlardan nefret ediyordu. (KM'den nefret etmiyordu. O küçük bir çocuk gibi saftı. Oyunları da, üçkağıtları da aptalca görünüyordu). Sonra ayık kafa ile düşündüğünde onlara haksızlık yaptığını herkesin ona son derece iyi davrandığını oysa kendisinin hiç bir şey

anlatmadığını, gerçekte de anlatacak hiç bir şeyi olmadığını, ve en acısı da hiç bir şey yaşamadığını düşünür, kendinden nefret ederdi. Böyle zamanlarda bedeninin içine kapatılmış bir ruhtan ibaret olduğunu hissederdi. Sıkışmış kalmış bir ruh. Oysa bir kurtulsa aklın olmadığı ilahi göklere doğru kanatlanıp rahatlayacağını düşünürdü.

Sonra da bu kanatlanan ruh meselesini hatırlar içinden sunturlu bir küfür ederdi. Zaten hep içinden küfrederdi.

EH'yi düşünüyor. Bu gece onu neden davet ettiğini anlamaya çalışıyor. Ayrıntıları gözden geçiriyor. Geçen haftasonu gruptan birilerinin evinde herkesin ateşli bir politika tartışmasına tutuştuğu bir anda balkonda konuşmuşlardı. Uzun uzun ne kadar mutsuz olduğunu anlatmıştı EH. Ne kadar yalnız hissettiğini. Hatta bir ara sarhoşluğunun da etkisi ile otobanın ortasından ikiye böldüğü şehir manzarasına bakarken donuk gözyaşları yuvarlanmıştı yanaklarından. Bu gibi durumlarda ne yapacağını hiç bilemez, kaskatı kesilirdi. Donup kalırdı. Oysa EH ağlayacak bir omuz ümidiyle ona yaslanmıştı. Çoktan uçup giden gençliğini hatırlatan buruk şarabın tadı ER'yi içinden çıkılması zor bir acıya yuvarlamıştı. Herşeyin taze ve eldeğmemiş olduğu ilkgençlik yıllarında olduğu gibi bir şeyler olsun istiyordu belki. KM'nin uzak sahillerden söz eden şiirler okuduğu zamanları geri istiyordu. Bu şarabın tadı o günlerin kokusunu taşıyordu. Ve geri dönüş olmadığını çok iyi biliyordu. O yüzden ağlayacak bir omuz olarak MG'yi seçmişti (MG bu satırlarda EH'nin çaresizliğine acı acı güldü). O ise ikircikliydı. Lanet olsun ikircikliydı. KM onları böyle görse ne düşünürdü? Ya diğerleri? EH ne düşünüyordu? Gerçekten de bir otuz yaş bunalımı ve samimi arkadaşlar dayanışması mıydı bu sahne? Anlattıkları anlatmadıklarının kaçta kaçındı? Tanrım bu insanlar sanki onun arkadaşları değil de sonsuz eksenli bir satranç oyununda rakipleriydiler. Üstelik o oyunu kazanmak için değil sadece oyunda kalabilmek için oynuyordu. Kazanmak için oynayan KM'ydı. Kaç kez anlatmıştı KM ona. KM ona oyunun kurallarını öğretmeye çalışırdı büyük bir iyi niyetle. KM için iki yönü vardı hayatın. Aşağı ve yukarı. "Çıkamazsan inersin. Başka çaresi yoktur. Çıkmak için kendin yetmezsin. Başkalarından yararlanman gerekir. Onların üzerine basarak çıkmak

zorundasın." Zamanında bu insan gövdelerinden oluşmuş merdivenden çıkmayı hepsi reddetmişti fakat sonunda kendilerini o merdivenin zaten birer basamağında varolmaya çalışırken bulmuşlardı, işte bu yüzden iyi bir insan basamağa dikkat etmeliydi... Madem ki diğerlerinin üzerine basmak kaçınılmazdı, o halde diğerlerine en az zarar verecek şekilde davranmalıydı ancak böyle iyi bir insan olunabilirdi. Fakat yine de tetikte bulunmalıydı. Çünkü insanlar zayıftı... Aşağı ve yukarı... Gysa MG'nin aklına bir tek şey geliyordu merdiven denildiğinde... (KM ne kadar da yanlış bir analoji seçmişti hayatın anlamını dostuna anlatabilmek için...)

"Durumu baştan ele almak gerekiyordu: EH onu davet etmişti. Ve o KM üzerinde düşünüyordu. Oysa EB'yi, çağrısını, çağrısını neden sorun haline getirdiğini düşünmeliydi:

"EH'nin daveti basit bir dostluk çağrısı değildi. Büyük bir ihtimalle o gece MG ile birlikte olacaktı. Bunu yapabiliirdi. Bunu yapmak için bir çok nedeni vardı. Üzgündü, mutsuzdu çünkü artık KM için çok önemli değildi ve bunun farkındaydı. KM'nin ilişkilerini farketmiş olabiliirdi. Bunun intikamını bir şekilde en yakın arkadaşı üzerinden çözmek istiyor olabiliirdi. Bunun bilincinde olmayabiliirdi. Olaylar ise mutlaka bu yönde akacaklardı. Bir aşk üçgeninin köşesi olmak üzere davet ediliyordu. Bu tür bir üçgene aşk üçgeni demek aslında aşka bir hakaretti fakat MG için aşkın bir tür geometrik sosyal iletişimden başkaca anlamı olmadığı için sorun yoktu. Gönül rahatlığıyla bu strateji defterinde aşk üçgeni bölümünü başlatabilirdi.

"Şimdi MG'yi düşündüren bu olayların sonucunda ortaya çıkacak tabloydu. İlk aklına gelen KM'nin bu üçgenin farkına vardığında nasıl davranacağı oldu. Bu noktada iki seçenek vardı aslında. Böyle bir intikam gecesi yaşanabilir ve EB kendi yaralı ruhunu tatmin edip KM'nin ruhunun duymamasını sağlayabiliirdi. Bu seçenekte olay sadece EB'yi ve MG'yi ilgilendirirdi. Bugüne kadar hiç birine kazık atmamıştı ve KM ne kadar da önemsemese yakın arkadaşıydı. En azından KM her türlü sorununu ona anlatırdı. Vicdanı rahatsız olacak ve KM ile ilişkisini soğutma yoluna gitmeye çalışacaktı. Bu da tüm grupla ve ER ile de görüşmemesi anlamına geliyordu. Peki bu bir gece

yaşanacak olan her ne ise o şey değer miydi tüm düzenin bozulmasına? Bir tek koşulda değebilirdi o da EB'ye gerçekten aşık olması olabilirdi ki bu konuda tamamen tavırsızdı. (Peki ER'ye karşı tümüyle de ilgisiz miydi?) Bu zor bir soruydu. Çünkü bir çok kadından hoşlandığı kadar EB'den de hoşlanırdı. Hatta sonradan tamamen unutmaya çalıştığı bazı gizli fantezilerinde EB'ye de zaman zaman rol verdiği oluyordu fakat bu aşk değildi hiç şüphesiz. Tutku bile sayılmazdı. Ama yine de EB ile vakit geçirmekten keyif aldığı da söyleyebilirdi. Çünkü bu hep dağınık perçemli kadının çevresine yaydığı garip bir uçuculuk vardı. İkinci bir nokta da gerçekten aşık olduğu durumda onu bir daha görmemesini gerektirecek bir eylem yapması paradoksuuydu. Bu noktayı çözmeye uğraşmadı Çünkü gerçekten aşık değildi. En azından buna şundan dolayı emindi: Aşık olsa hu defter bir strateji ve taktik muhasebesi ile değil şiirlerle dolardı.

"Gelelim KM'nin olayları öğrendiği duruma diye yazdı deftere MG. D zaman ne yapacaktı. KM onunla konuşmak istemeyecekti büyük bir ihtimalle ve o tamamiyle safdı kalacaktı. EB ise bundan önceki tüm ilişkilerinde olduğu gibi KM'ye geri dönmüş gibi yapacak düzeninin bozulmasını göze almayacaktı (Zaten böyle bir değişikliği gerektirecek biri değildi ki MG). KM ise MG'den bir kaleimde vazgeçecekti. Teki tüm bu seçenekleri ER önceden görmüyor muydu?

Bunları tahmin etmek yarım saatlik bir akıl yürütmeyle mümkünken neden herkesin huzurunu bozabilecek bir harekete girişiyordu ki? (İnsan ancak aşık olduğunda sonuçlarını düşünmeden hareket eder.) Acaba, MG'ye gerçekten önleyemediği bir tutkuyla bağlanıyor olabilir miydi? Böyle bir şey nasıl mümkün oluyabilirdi ki? MG'nin o suskun ve içe kapanık hallerine aldanıp annelik içgüdüleriyle ona ilgi gösteren bir çok kadın olmuştu hayatında EB'nin tanımadığı... Fakat hepsi bir süre sonra bu suskun adamın çevresine yaydığı kendini gizleyen sisin ardında hiç bir şeyin olmadığını sadece büyük bir bencillik motoru olduğunu anlamışlardı. (Gerçi MG için bu kendini düşünmek değildi kendini korumaktı. Olabilecek kötü olaylardan kendini ve ilişkide olduğu insanları korumak. Çünkü cevap veremezdi. Suçlandığı zaman tek yapacağı kaçmak olurdu. Yanlış

hareket etmekten korktuğu için de hiç hareket etmemeyi yeğliyordu çoğu zaman... Bu küçük hesaplarının kokusunu alan anne adayları da kısa zamanda çekip gitmişlerdi hayatından.) Peki EH yıllar sonra bu tuzağa düşer miydi?

Ta herşey güzel olursa? Böyle bir olasılığı destekleyecek hiç bir kanıt yoktu elinde. Onun yıllardan beri geliştirdiği düşünce alışkanlığı kanıt göstermesini istiyordu. Aptalca önseziler değil somut olaylar ve davranışlar olmalıydı.

"Belki de ER'nin davetini yanlış yorumluyordu. Belki de gerçekten sadece dertleşecekti. Fakat geçen hafta sonu boynuna konan sıcak öpücükler bunun bir ilişki başlangıcı olduğunun açık kanıtı olarak hâlâ teninde ılık titreşimler yayıyordu. (Demek ılık titreşimler yayıyordu!)

"Kısa bir süre için defteri bir kenara bırakıp evin içinde dolaştı. Küllüğü boşaltıp müziği değiştirdi. Pencereyi açıp odayı havalandırmaya çalıştı. Bir anda dışarıdaki gürültülü ve renkli sokak hayatı odanın içine doldu. Evin tanı karşısında bulunan sinemanın önünde buluşmak için birbirini bekleyen gençler, seyyar satıcılar, yasak yerlere park etmeye çalışan arabalar, yolu açmaya çalışan trafik polisi, köşedeki kaset cd ve poster satan mağazadan yükselen müzik, hepsi bir anda odanın içine doldu. Gençlere bakıyordu. Hepsine ne kadar da neşeli ve mutlu görünüyordular. Modaya uygun saç kesimleri ve giyimleri ile birbirlerine kendilerini gösteriyorlardı. Gençken hep uzağında durduğu bu dünyanın evinin tam karşısında açılan sinema ile birlikte bu kadar yakınına gelmesi ne kadar komik bir tesadüftü. Hiç bir zaman onlar gibi olmamıştı. Dikkat çekmek hayatta her zaman en korktuğu şey olmuştu. Hele ilkokulda yaşadığı o kokunç olay hâlâ rüyalarına girerdi. İlkokul birinci sınıftaydı. Ulusal bayramlardan birinde ezberletilen bir şiiri okumak üzere çiçeklerle, bayraklarla ve resimlerle süslenmiş kürsüye doğru ilerlerken herkesin gözü üzerindeydi. Yüzü kıpkırmızıydı. Hatta kulaklarından alevler çıktığını hissediyordu. Küçük kalbinin atışlarını gırtlığında hissediyordu. Sesinin çıkmamasından korkuyordu. Yavaş yavaş kürsüye çıkan merdivende yükselirken tüm öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin bakışlarının onun üzerinde odaklandığını iliklerinde hissediyordu. Ve tam dokuzuncu basamaktan onuncuya adımını atarken bir anda

bu basamağın diğerlerinden biraz daha kısa olduğunu unutarak ayağı boşluğa gitti ve dengesini kaybedip düştü, Çenesini dokuzbuçukuncu basamağa çarpması ile kendini kaybetti. Aklında kalan sadece o müthiş beceriksizlik ve herkesin önünde rezil oluşuydu. Sınıf arkadaşlarının kahkahaları çenesinden akan kanı görmeleriyle donmuştu fakat o sadece kahkahaları hatırlayacaktı,

Tencereyi kapatıp bir sigara daha yakarak defterin başına döndü. D şiir okuma töreninde meydana gelen olayı düşünmeye devam etti. Uzun yıllar etkisinden kurtulamadığı kesindi fakat o düşüş bir sebep miydi yoksa bir sonuç muydu? Kendini bildi bileli aşırı derecede sıkılgan ve suskun bir çocuk olmuştu. Başkalarının onu nasıl gördüğü hep önemli olduğu için o gün de heyecanlanarak düşmüştü ve bu olayı yıllar boyu kâbusu haline getirmişti. Hep daha en başta oyunu kaybettiğini düşünmüştü. Herkesin kolayca yapabildiği şeyleri o asla zorlanmadan, gizlenmeden, yüzü kızarmadan yapamadı. Daha sonra okulda hiç bir törene katılmadı örneğin. Hep o günü hatırlanacağını veya yine bir beceriksizlik yapıp komik duruma düşeceğini düşünerek hastalanırdı. Mezuniyet günü o merdivene dizilip fotoğraf çektiren sınıf arkadaşları onu boşuna beklediler (Beklediler mi gerçekten? Dnlar hayatı KM gibi rahatça çözüp o basamaklardan ağır ağır ve dikkatle çıkmaya o gün orada and içmemişler miydi?). D sırada evde ateşler içinde yatarken annesinin komşulara "bu çocuğun durumu ne olacak öğretmeni çok hassas olduğunu söylüyor babası da çok kızıyor* yollu sızıldanmalarını dinleyerek ezilmişti. Başka bir şehirde üniversite eğitimi yapmak herhangi bir mesleği öğrenmekten çok daha önemli olduğu için ilgisini asla çekmeyecek bir konuda öğrenim görmüştü. Ve hayat boyu dikkat çekmeden bir köşede durup"olup bitenleri izlemeye mahkum olmuştu.

"Ve şimdi yıllar sonra ER kendisine hayatta önemli bir rol teklif ediyordu. Yanlış, çarpık belki de ahlaksızca fakat önemli bir rol. Bir aşk üçgeninde başrol. Seyirci olmaktan sıyrılıp sahneye çıkması için bir fırsattı bu. ER'nin zayıflığı kendine ilk basamak olacaktı belki. Diğerlerini izlemek yerine artık diğerleri ile mücadele etme devri gelmişti belki. Belki KM gibi olabilirdi. Hatta neden patronuyla yemeğe çıkıp KM'nin

kuyusunu kazma çalışmalarına başlamıyordu ki... (Yoksa akşamları çok mu fazla pembe dizi seyrediyordu?) Kötü adam olmak istiyordu!

"Defteri kapattığı gibi hazırlanmaya başladı. Bir yandan traş oluyor bir yandan da içinde alevlenen yeni itkiye hakim olmaya çalışıyordu. İçinde tuhaf bir kütü ve karizmatik adam olma isteği belirmişti. Evet yıllar önce takıldığı o basamakları şimdi ağır ağır değil hızla çıkması gerekiyordu. ER'nin daveti MG için köprüden önceki son çıkıştı. EH için de durum böyleydi. KM'den tek başına kurtulamıyordu. Ve üstelik KM, EH'ye çaybahçelerinde şiirler okumak yerine hafif meşrep sekreterlerden bir akşam yemeği randevusu koparmak için koşturuyordu bütün gün. Herkesin hakettiğini verecekti MG. Birazcık bozulmuş olan traş losyonunu sürerken ER'nin boynuna kondurduğu öpücüğün yerini aradı, sonra kendine yakışacağını düşündüğü elbiselerini giydi, tam dışarı çıkmak üzere ayakkabılarını giyiyordu ki dişlerini fırçalaması gerektiğini hatırladı. Panik içersinde dişlerini fırçaladı, o sırada bir miktar dişmacunu gömleğine damladı, madem karar vermişti herşeyin mükemmel olması gerekiyordu, yeni bir gömlek giydi, ve aynaya son bir kez baktıktan sonra yola çıktı."

MG sustuğunda derin bir sessizlik oldu. 'Sonra? Sonra ne oldu?' dedim. MG'nin sesinde bir zafer tınısı vardı: "Sonunu siz yazacaksınız. Ben birazdan evden çıkacağım ve ER'nin evinin yolunu tutacağım ve siz de bu öykünün, yani benim öykümün sonunu yazacaksınız. Kaderim sizin ellerinizde!" diyerek telefonu kapattı.

Öylece kalmıştım. Ünce kayıt teybini kapattım. MG'nin deli olduğu kesindi. Fakat bir kez bu oyunun içine girmiştim. Kafam karmakarışıklı: "O halde diyelim ki MG doğru söylüyor ve ben ne yazarsam onu yaşayacak. Ya da en azından o buna inanıyor. D halde deli ile deli olup bu öyküye bir son yazmalıyım. Üstelik bir deney olmuş olur. Ertesi gün MG aradığında neler olduğunu öğrenir gerçekten de yazdıklarımın bir etkisi olup olmadığını anlarım. Peki ya yazmazsam? Yani bu noktada bırakırsam? D zaman olabilecek bütün tersliklerden yarın MG beni sorumlu tutabilir. Yazmadığınız için her şey berbat oldu, diyebilir..."

Bir yandan bu türdeki düşünceler birbirini kovalıyor bir yandan da ellerim bilgisayarı açıp öyküye son yazmaya hazırlanıyordu. Kararımı vermiştim. Ünce öykünün MG'nin anlattığı yere kadar olanını, sonra da nasıl içimden gelirse öyle bir son yazacaktım.

Öykünün MG'nin anlattığı yere kadar olan kısmını yazıp bitirdiğimde MG ER'nin kapısına yeni varmış olmalıydı diye düşünerek aşağıdaki paragraf bilgisayarın ekranında belirtmeye başladı:

Güzel bir geceydi. Dostları doğumgününü unutmamışlardı. ER'nin evindeki sürpriz partide kimler yoktu ki... Herkes ona hediye bile almıştı, ilk defa bu kadar duyulandığını düşünmüşlerdi dostları. Çünkü MG karşısında tüm dostlarını gördüğünde gözleri dolmuş ve 'Çok teşekkür ederim, hepinize, gerçekten...' diye kekeleyerek şaşkınlığını ve mutluluğunu gözler önüne sermişti. Dostlarının sevinç gözyaşları zannettikleri acılı damlalar ağzının kenarına değdiğinde MG içinden bu satırların yazarına sunturlu bir küfür savurdu. (Zaten hep içinden küfredirdi.)

Merdivensiz Şehirden Bir Öykü

Geçmiş ve geleceğin asla birbirine bulaşmadığı bir noktadayım.

Milyonların arasında bir hiçim sokaklarda. Gökyüzünden tükürülmüş gibi düştüğüm galaksinin bu uzak şehrinde ne geçmişimin zihnimi ve bedenimi rahatsız eden soruları ne de geleceğimin esrarlı perdesi, yürüyorum yollarda. Dümdüz bir yer burası Ne bir yokuş, ne de bir rampa var. Biraz yüksek bir binanın tepesine çıkmak yeterli tüm şehri görebilmek için. Oysa gerçek yaşam sokaklarda akıyor ve şehrin binalarının gölgesi küçük varlıkların üstüne düşüyor kara bir leke gibi. Güneşin çok uzaklardan gelen solgun ışıklarıyla birlik olup takip etmeye çalışıyorum yolları ki gölge düşmesin üstüme. Zaten o kadar çok gölgelendi ki şu kısacak hayatım...

Simdi burada galaksinin bir başka köşesinde, evimden çok ışıık yılı uzakta bambaşka varlıkların kurduğu ve inanılmaz bir şekilde dünyadakine benzeyen uygarlıklarına eklenmeye çalışıyorum. Dünyalıların kavram karmaşası yaşamadığı galaksi içi yegane gezegenin burası olması hiç şaşırtmıyordu beni. Ya da ben öyle benzer yollar izliyordum ki bilinçsiz olarak, sonuçta neredeyse kendimi galaksiden çok dünyanın herhangi bir köşesindeymişim gibi hissediyordum/ elbette ufak tefek farklılıklar hariç.

Bu yokuşu olmayan tüm iniş ve çıkışların yüksek binaların içinde gerçekleştiği şehirde aylarca merdiven kullanmadan yaşadığımı farketdiğimde her zamanki gibi sokaklarda koşuşturuyordum. Bu şehirde yaşayalanlar yürümez koşarlardı. Neye yetişmeye çalıştıklarını bir türlü anlayamadığım milyonların ritmine ben de kaptırmıştım kendimi. Nedenini, nereye yetişmeye çalıştığımı bilemeden koşuşturuyordum. Bu şehirle ilgili keşfimi de işte yine böyle sokaklarda olduğum bir günde yapmıştım. Bir anda yorulduğumu, nefes nefese kaldığımı hatırlıyorum. Durdum, bir sigara yakmak için oturabileceğim bir yer aradım ve gözüme bir binanın önünde çiçek ekilmek için yapılmış mermer bir yükselti ilişti. D an içinde bir boşluk hissettim. Önce nedenini anlayamadım, sadece bakakaldım, derken yere çöktüm ve gözlerim sabit bir şekilde mermer yükseltiye doğru bakmaya başladım, elbette sigaramı yakmış , sihirli dumanını sindire sindire yutmaya başlamıştım. Böyle bir on dakika geçti ve nihayet şimşek çaktı. Bu bir merdivene

benziyordu. Aklımdan hesap makinesi çalıştı. Her şey uçtu gitti, sadece günler kaldı, kaç gündür kaç saattir, kaç zamandır tek bir basamak dahi ne inmiş ne de çıkmıştım. 9 ay, 12 gün, 3 saat. Dehşet içinde etrafıma bakınmaya, merdiven aramaya başladım. Nasıl başarmışlardı bunu. Tanrım bu korkunç bir komplo muydu, yoksa merdivenler teknolojiyle birlikte tarihe mi gömülmüşlerdi bu gezegende. Daha da önemlisi merdivensiz bir uygarlık kurulabilir miydi? Bir Dünyalı olarak benim verebileceğim cevap 'hayır'dan başka birşey olamıyordu.

Şehir dümdüz bir ovaya kurulmuştu, ufak bir tepecik bile yoktu veya olanlar binalara kum olmuşlardı. Sokaklarda yaya kaldırımı bile yoktu en az caddeler kadar geniş özel yollar vardı yayalar için. Tüm binaların girişi yerle birdi. İçeride de asla durmayacak asansörler iniş çıkışları düzenliyorlardı. Yangın merdiveni ise son derece gelişmiş yangın söndürme hatta yangın çıkarmama uygulamalarına sahip bir şehir için komik denecek kadar nostaljik bir yöntemdi. Dehşet içindeydim ve aklıma gelebilen merdivenli ilgili her yeri gözüme getirmeye çalışıyor, etrafıma çılgınca bakmıyordum ama bir kaç basamağın ard arda dizilmesi diye bir mefhum yoktu bu şehirde. Daha da garibi ben de bunu ancak 9 ay 12 gün 3 saat sonra anlayabilmişim. Gerçekten merdivenler ilerleyen teknolojiyle birlikte hayatımızdan çıkıp gidebilecek şeyler miydi? Bacaklarım uyuşmaya başladığında milyonlarca karıncanın bakacaklarımın kasları içinde, damarlarımın sağında solunda yürümeye, hatta kanında boğularak akmaya çalıştıklarını zannettim. Bacaklarım inanılmaz bir şekilde merdiven istiyorlardı. Pantomim sanatçıları gibi bacağımı kaldırıp havada biraz tutup basamak varmış gibi boşluğa basmamın da etrafımdakilerin bana deli muamelesi yapmasından başka bir işe yaramadığını anlayınca işe ruhumu bulaştırdım. Neydi bu, uyku ile uyanıklık arasında bir çeşit kabus mu? Merdivensiz bir şehirde yaşamaya mahkum edilmenin ne gibi bir sakıncası olabilirdi diye sızlanmaya başladığımda ise yüksek binaların birisinin tepesine tünemiş uzaklara bakıyordum. Ben galaksinin öbür ucundan, dünyadan geliyordum ve bizim oralarda merdivenler yollarda, parklarda, evlerde, binalarda kısacası her türlü mekanda bol bol kullanılırdı.

Basamaklardan inip çıkmadan gün geçmezdi. Nefesi kesilmiş yaşlılar dik merdivenlerin başında durup, hoplaya zıplaya basamakları çıkabildikleri gençlik günlerinin hayaline dalarken, ilk yürüme denemelerinde küçük çocukların bol bol yuvarlandıkları yerlerdi merdivenler. En korkuncu ise karanlıkta bir merdivenin ortasında kalmaktı, nasıl da acizdir insanoğlu, kendine güvenen kesin hareketleri yerini titreyerek diğer basamağı bulmaya çalışan ayaklara bırakır. Karanlıkta düz bir yerde yürürken bile karşıma bir basamak çıkmasından nasıl korktuğumu hatırlıyorum dehşetle ve biraz olsun rahatlıyorum, kabus yerini yoğun bir merak duygusuna bırakarak yavaş yavaş kayboluyor. Bir an merdiven olmadığı için hiç bir yere gerçekten inemediğim veya çıkamadığım sanısına kapıldığım bu merdivensiz şehirde şimdi ise gündelik hayatın ne kadar kolaylaştığını düşünüp rahatlıyorum.

G uzak galaksideki şehirde tam 25 ay 8 gün 4 saat kaldım. Ve bu süre içinde tek bir basamak dahi çıkmak veya inmek zorunda kalmadım. Önceleri takıntı haline getirdiğim bu garip duruma sonra öyle bir alıştım ki son son "neden biz merdiven kullanıyoruz acaba" diye düşünmeye bile başladım. Merdivensiz yaşamının tartışılmaz rahatlığına iyiden iyiye alıştığım günlerden birinde yaşlı bir mimarla tanıştım. Normalde pek de ilgimi çekmeyecek bu kişiyle başbaşa konuşma fırsatını yaratmak için oldukça sıkıcı sohbetlere katılmak zorunda bile kaldım ama içimde herhangi birşeye karşı nadiren ayaklanan merak duygum beni kamçılamaktaydı.

İhtiyar mimarın evi galaksinin dört bir yanından toplanmış objelerle doluydu. Dünyadan bir şeylere rastlamak için etrafıma bakınırken özellikle de bir merdivene rastlamak için, için için yandığımı itiraf etmeliyim. Ama yoktu. Okyanusyadan bir kaç devasa deniz kabuğu bir de şişenin içine nasıl sıkıştırıldığı bilinmeyen eski üp bir gemiden başka dünyayı temsil eden bir şey yoktu evde. Bu duruma bozulmamaya çalışarak sorumu sordum 'Dünya'da merdiven görmüş olmalısınız, değil mi?' "Merdiven... Ha evet şu inip çıkmaya yarayan yorucu nesneler* diyerek başladığı konuşmasını bizim gibi aklı başında yaratıkların neden merdiveni keşfettiklerini bir türlü anlayamadığını, inip

çıkmayı sağlayacak onca yöntem varken bu kadar ilkel bir şeyin nasıl binlerce yıldır devamlılığını koruyabildiğini anlayamamanın yanında, en temelde neden her şeyin merdivene gereksinim duyulacak şekilde dizayn edildiğini bir türlü kavrayamadığını uzun uzun ve oldukça alaya bir üslupla anlattı. Son sözü ise sadece 'saçma' oldu.

Evet saçma, en az benim merdivensizliğe takmam kadar saçma.

Bu yaratıkların rahata düşkünlüğünü mü yoksa yaratıcılıklarını mı kıskanıyordum? Aslında sorun Dünyada kurduğumuz uygarlığa kavramsal olarak bu kadar çok benzeyen, kabaca söylemek gerekirse bir Dünyalının kolay kolay yabancılaşmadığı bu gezegende, basamak gibi çok temel bir unsurun hiçbir zaman var olmamasıydı. Ne olursa olsun bu yaratıkların tüm uygarlık tarihleri boyunca hiç bir zaman yapısal olarak merdivenleri olmaması onların yerin dibine veya gökyüzüne doğru ilerlemelerini engellememişti. Galiba beni asıl kahreden kendi kendime, olmayan bir merdiven miti yaratıp içi boş çıkmış bir metafora inanmış olmamdı. Belki müthiş bir toplum bilimci olsaydım merdivensizliğin toplumsal hayattaki izdüşümünü bulabilmek için derin araştırmalar yapabilir hatta tüm hayatımı buna adayabilirdim. Ama kendi halinde bir kimyager olarak bu konuyla daha fazla ilgilenmedim ve itiraf etmeliyim ki ben de artık merdiven gördükçe yorgunluktan başka hiç bir şey hissedemiyorum.

Ölüm Merdiveni

Gözlerini kapadı VB o düşsel merdivenin ilk basamağına adımını attı. Aslında ilk basamak değildi; merdivenin ne ilk ne de son basamağı vardı. Onun attığı ilk adımdı, doğru, ama merdivenin neresinde olduğunu bilemezdi. Merdiven yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya tırmanmakla kalmıyor, sağ ve sol yanında da uçsuz çizgilerle sürüyordu. Çok aydınlık değildi çevresi, ışığa gerek de yoktu, gözleri zaten kapalıydı. Ayağını kaldırdığı zaman, bir başka basamağın onu beklediğini biliyor,- bir sonrakinin onu küstahça çağırdığını, bir öncekinin de garip bir buruklukla yeniden kendisinin bir parçası olduğunu hissedebiliyordu. Bu basamakların hepsi onundu aslında, oydu her biri. Sadece unutulmuşluğun gölgesi düşmüştü üzerlerine. Canlı renkleri bir sonraki anımsanma anma kadar yavaş yavaş sönüyor ama o nerede, ne zaman geleceği ve ne kadar süreceği belli almayan kısa anda, eski parlaklığına kavuşuyordu. Bu basamaklardan biri, bir başına yani, hiç bir işe yaramıyordu, bir kaç saniyelik görüntüleri batıp kaldıkları çamurdan çıkarmaktan başka. Zaten bir tek basamak, ne aşağı ne de yukarı gidebilir, sadık ve sabittir. Oysa bütünlüğünün bir esirliğe dönüştüğü bu merdiven, onun için her şey demekti, basamakların hiç birinden vazgeçemez, hiç birini atlayamazdı. Onlara muhtaçtı geleceği ve geçmiş, ama artık ikisini birbirinden ayıramıyordu.

Dna ait olduğunu bildiği ama çok yabancı gelen birses karşılıyor onu? "Çocukluğumla ilgili pek bir şey anımsamıyorum, sadece bir iki görüntü kalmış belleğimde, donuk film kareleri. Güldüğümü göremiyorum, doyumsuz çocuk kahkahalarım yok ama sanırım mutsuz da değildim. Resimlerde giydiklerim hep eski, annemin elbiselerinden bozularak yapılmış giysilerim var. Ama anneme sorarsanız, çok güzel giydirmiş beni. Çok paramız yokmuş D zaman, şimdi de yok. Artık annemin eskileri de olmuyor bana, o benimkileri giyiyor. En belirgin anım okula başlamam. İnsanlar ondan sonra hareketleniyor, hatta bazı sesler bile ekleniyor anı sandığım anlamsız görüntülere. Ortaokul ve lise anılarım tastamam, cilalı gibi parlaklar üstelik. İçim biraz karanlıktı o kadar/ herkesin bir arkadaşı vardı, ben yalnızdım. Sonradan yapmacıklıklarından öğrendiğim, yapaylıklarından kaçtığım o gülüşlerini ne kadar da kıskanırdım. Onlar gülüyorlardı ama

ben daha çabuk büyüdüm. Üniversite çok farklıydı, geçici mutluluklar diyarı..." Sonra susuyor ses, ömrümün ilkyazını dinleyemiyor. Hiç biri yaşanmamış, yaşanmamış. Gözlerine gömüyor hüznünü ve sessiz bir ağıt daha yankılanıyor odasının yosun tutmuş duvarlarında, güneşe hasret yaşayan. Onu gördü önce, kırmızı kazağının içinde, sonradan annesinin ördüğünü söylediği. Başını omuzlarının arasına saklamış, her zamanki gibi. Gözlerini görememeye yavaş yavaş alışmıştı hep yere bakıyordu o yağmur gözler. Yağmurun bereketliliğiyle, ufak bir sevgi tohumu akmıştı doğurgan toprağına yüreğinin ve zamanla filizlenmişti. Mavi renkli, ufak bir hüznün çamı. Sonra yağmur bulutları kayıtsızca, ilk esen rüzgarla gitmişti. Ama hala merak eder, sulanmadan ne kadar yaşayabilir bir ağaç, sadece gökyüzünün artıklarıyla? Sonraki basamakta, uğursuz ve soğuk bir gece bekliyordu. Gereğinden erken atmıştı anılar merdivenine adımını o gece. Ama nankör ayın denizleri çağırdığı gibi çağırıyordu geçmiş, onu, karşı koyamadı. Masum göz bebekleri, kapaklarının koruyuculuğuna sığındı ve son, yeni doğan güneşin huzursuzluğuyla beraber geldi, erkenden. Geçmiş için geleceğini feda etti, geçmiş geleceği oldu ya da geleceği geçmiş. Oysa daha neler vardı yaşanacak, binlerce basamak vardı merdivenine eklenecek. Üstesinden gelmesi gereken anlık yalnızlıkları, hesaplaşacağı gün hatunları vardı daha. Geçmiş aldı bunların yerini, bir anlık sorumsuzlukla binlerce anlık mutluluğu değiştirdi. Gözlerini kapadı ve merdivenin neresinde olduğunu bilmediği bir basamağa sıkıca attı adımını. Bir bebeğin uykusuna hasretti, büyük bir açlık ve kıskançlıkla uyudu. Oysa karşıdan gelen arabayı görüp frene basmalıydı. Derin vadiden aşağı doğru yuvarlanırken çıkan kırık teneke seslerini duymadı, ezilip giden omuriliğim hissetmedi bile. Mışıl mışıl uyuyordu o, ve bir daha bedenine söz geçiremedi. Aynı oda, aynı yatak, aynı çaresizlik sürüp gidecekti yıllarca. Gidebildiği tek yer anılarının merdiveniydi, uykudayken, uyurken, tasasızca.

Anne, neden anlamak istemiyorsun beni? Sana ondan vazgeçemeyeceğimi binlerce kez söyledim, bana ait olan tek şeyi nasıl istersin benden? Onu benden hiç biriniz alamayacak, ayıramayacaksınız ruhlarımızı. Taşın sen anne, kalbin senden de ağır, daha donuk gözlerinden. Sen

hayatı bile reddediyorsun, beni nasıl sevebildin, nasıl yaşam verebildin bana?

Annesinin tanıdık sesiyle açtı gözlerini. Doktorla konuşuyordu, aslında daha çok bağıyordu. Ağlıyordu annesi, kelimeleri hıçkırıklarla anlamsızlaşıyordu. Annesinin ağladığını ilk kez duyuyordu. Dnün gözyaşları olabileceğini hiç düşünmemişti, onun yüreğinin taştan olduğunu sanıyordu, öyle bağırmıştı suratına bir gece. Uğursuz bir geceydi, uğursuz ve soğuk. Sonra arabanın anahtarını alıp kapıyı çarpmıştı.

Gitme diyemezdim ki sana güzelim, dinlemezdin. Kalbin taştan diye haykırıyordun yüzüme, seni sevdiğimi söyleyemedim. Tartışmalarımız kavgaya dönüşeli üç hafta olmuştu. Ne zaman konuşmaya başlasak dönüp dolaşıp aynı yere geliyorduk/ sen ve o. Olmaz anne diyordun, olmaz, undan vazgeçemeyeceğini söylüyordun, anlıyordum seni ama yetmiyordu anlamak. G kadar gEnçtin ki, VE bir o kadar da masum. O geceden iki ay sonra odana geldiğimde, masumlüğünün da onunla gittiğini gördüm donuk gözlerinde. Konuşman gittikçe düzeliyordu ama bir daha şarkı söyleyemeyecek ve binlerce şeyi daha yapamayacaktın. Sadece sonsuz hüznünü paylaşmak için gelmiştim yanına, yaralı kalbim bir iki ufak sevgi sözcüğüne ya da belli belirsiz bir gülüşüne muhtaçtı. Oysa kelimelerin bedenimin her hücresine acımasızca çarptı ve içimde bir yerlere saplandı kaldı. Öldür beni anne...

Dışarıda ölümü beklerken, biraz daha dayanmaya çalıştım, belki seslenirsin diye. Orada seninle olup, ölümünü göremezdim, biliyorsun. Bir heykel alabilirim ya da taştan bir yontu ama ben senin annenim. Dudaklarım hiç ayrılmak istemedi son kez gördüğüm gözlerinden, ikimizin de yaşamak için bir sebebimiz kalmadığını biliyordum, canımızdan bir parça kaybetmiştik ikimiz de. Tam kapıdan çıkarken, merdiven dedin, anlamadım ne demek istediğini. Sana son bir kez bakamadım kafamı çevirip, dilimde koyu kahverengi bir tad vardı.

Nasıl da soğukkanlıydın anne, işini bilen hatta seven bir katil gibi. NE kadar rahattın beş damlayı seruma karıştırırken, koyu kahverengi beş damla, saçlarından da koyu. Anne, gözlerimden öpsene beni. Çocukken yapardın hani, her gece önce üzerimi örter, sonra iki gözümde de öperdin,

korkmayayım diye. Gözlerimi açarsam seni çağırırdım, gelip tekrar öperdin uyuyana kadar. Yine korkuyorum ama bu sefer, ikinci almayacak, bu son. Sağol anne, benim sevgili azrailim.

Gözlerini kapadı ve iki minik öpücükle merdivene adımını attı. Kahverengi şişenin yarıya kadar boş olduğunu fark etmemişti. Ertesi gün, hastanede ölü bulunan anne ve kızından bahsediyordu gazeteler. Kızın gözleri huzur içinde kapalıydı, annesi ise kapının önünde iğreti bir şehide oturuyordu ve gözleri açıktı, sanki biri çağırsa hemen koşacakmış gibi. İlk hangisi öldü bilmiyorum. Ama bir şey dikkatimi çekti, olay aslında pek basit diyordu gazeteler ve kızın iki ay önce bir trafik kazasında bebeğini düşürdüğünü ekliyorlardı. Haklıydılar, ilk o ölmüştü.

Salgın
İmanında
buluşalım...

İkilem Merdiveni

Fotoğraf : Klaus Peter Salzer Metin : Ayşecan Terzioğlu

merdiven kolaylıktır, verilebilecek anlamlı kararları ikiye indirir.

Ama... merdiven kural dayatır, inerken hızlandırır, çıkarken yavaşlatır,

merdiven bölünmez bir bütündür, birden fazla basamak yalnızca üstüste oldukları zaman bir merdiven oluşturabilirler. Ama... merdiven varlığını basamaklarına borçludur, onlar olmadan işlevini ve dolayısıyla tanımını/ ya da tanımını, dolayısıyla işlevini yitirir,

yaşam bir merdivendir, sonunda hep belirli bir yere ulaşılabileceği hissi verir ve bu 'son' hayaliyle de hareketleri belirler, planların yapılmasını sağlar. Ama... merdiven de bir yaşamdır, çoğu zaman aynı basamaklara geri dönülebilir ya da basamakların ortasında beliriveren bir kapı farklı bir yere ulaştırır.

Meslek Sırrı

Parmaklarım şefkatle, vitrindeki eşyalar üzerinde gezinmeye ba ladı. Eski patronumun hediye ettiği masa saati, halamın armağanı bir kalyan maketi, işte bu da, karım ve o lumla, geçen yıl  ektirdi im fotoğraf. Foto raftaki aptal güneş ısrarla alnımda parılıyor ve herkes, belli ki olmayan bir mutluluğun figüran tebessümünü sırtıyor.  i man kel bir adam, düz sarı saçlarıyla, bundan başka hiç bir ilgi çekici  zellikli inin olmadığının bilincinde bir kadın, mutlu ailelerin kaha ahalar içinde kahvaltı ettikleri -masanın altından Lassie kılıklı bir köpek geçer- margarin reklamlarından henüz  ık m  gibi görünen, dişleri tellerle tutturulmuş bir  ocuk ve tüm bu anlamsızlı a, gereksiz bir huzur katmak için serilmi  esine fonda uzanan yeşil  ayır.

 yi ki bu durumda değilim diye düşündüm, parmaklarım fotoğrafın, foto raftan güzel çerçevesinde gezinirken. Halam, aile foto rafım, ailem hiçbiri yok. Dahası kel de değilim.  nce toz tabakasının altında, olduğundan çok daha esrarlı görünen eşyalara son bir kez daha baktım. Ne kadar rahat da olsam i imin gerektirdiği hızın i d rt s yle salona yöneldim. Geleneksel aile düzeninin zevksizce d  enmi  mekanı, bunu kanıtlamak istercesine doldurulmu tu. Ne zaman yakıldı ını hep merak ettiğim dört kollu gümüş  amdanlar, haftalık sergilerden gelişigüzel edinilmiş yarı-değerli modern tablolar, portatif televizyonun üstünde altın işlemeli antika saat ve zahmete de ecek birkaç parça daha.

Kanepede uzanm  , barda sevinçle farketti im Martiniyle, sigaramın uyumlu beraberli ini değerlendirirken, çok kolay olduğunu düşündüm. Kolay olması da do aldı aslında çünkü tamamen güvenilir bir kaynaktan aldığım bilgiye göre, salonunun orta yerinde ev sahibi edasıyla dola tı ım bu ev yazları birkaç ay kullanılması dışında bo tu. Ayrıca ev onu çevreleyen korulukla zaten yeterince gizlenmiş olmakla kalmıyor,  ehir merkezinden kilometrelerce uzaklı ıyla iyice ıssız bir çevrede yer alıyordu. Yine de çok kolaydı i te. Hani  u, filmlerde ba rol oyuncusunun "D   nd  mden de kolay oldu Elizabeth" dediği anda k t  adamın birden arkada belirip Terinde olsam o kadar da emin olmazdım Jack!" diye filmi bir kırkbe  dakika daha uzattığı sahneleri hatırlayıp gülümsedim. Ama yoktu i te, her şey o kadar sakindi ki. "Etraf çok sakın, bu iyiye işaret değil". Saçmalık. Kalkıp

salonun ortasına doğru ilerledim, etrafa son kez göz atarken komidinin üstündeki küçük radyo dikkatimi çekti.

"Ve işte, bu geceki dördüncü dinleyicimiz, karton kutular içinde geçen sefil bir çocukluktan sonra nasıl olup da  ehrin sayılı zenginleri arasına girdiğini anlattı. En ilginç  zya am   k s n  anlatan dinleyicimize vereceğimiz büyük ödül sizleri bekliyor. Ne duruyorsunuz hâlâ?" Ne durmadım ve telefona sarıldım, çalışıyordu, verilen numarayı hızla hi ladım.  nce bir  ıttırtı, uzun bir ara, uzun bir la ve ancak kar ımdaki ses, parçanın bitiminde beni canlı yayına alacaklarını bildirdi inde ne yaptığımı düşünmek için vakit bulabildim. "  te gecemizin besici ku u!" dedi kar ımdaki gevrek ses. "Sizi dinliyorum*." Ben bir an  a kınlıkla duraksadıktan sonra, buna nasıl olsa inanmayacaklarını ve şehirdeki yüzlerce radyoyu arayan binlerce sapı ın her ak am bu tür yavan esprilerle canlı program sunucularını isyan ettirdi ini bildi imden, o evi henüz soymu  bir h rsız olduğumu söyledim ona. Adam hiç  a ırmadı! Kaç yıldır bu i i yaptığımı, evli olup olmadığımı, mesle imin zorluklarını, yükselen burcumu sorup yanıtlarını da aldıktan sonra konu mamın çok düzgün olduğunu belirtti. Üniversitede Yakın a  Felsefe Tarihi   renimi g rd   m  s yledi imde - bu kelimeler kendi ba larına bile bu kadar etkileyiciyken-  a ırmamaya devam etti. Bitirirken telefon numarasını kaydetmek istedi. 'Gece sonundaki değerlendirmede' belirlenecek olan büyük ödül talihlisi için iyi bir adaydım. Prensiplerine ba lı bir h rsız olarak gizlili e büyük  n rn verdi imden elbette ki evin telefon numarasını s ylememem gerektiği ilk aklıma gelen şey oldu ama ödüle karşı duyduğum merak ve heyecanı gizlemek prensiplerim arasında yoktu.   z m olarak, eğer kazanırsam,- ancak onun, benim, telefon kablolarının, mikrofonun ve radyo vericisinin bildiği bir  ifreyi kaydetmeye razı ettim onu. Shine on you crazy diamond.* Telefonu kapatıp sırt çantamı yüklendim ve gecenin serin karanlı ına karı tım. Bana birkaç ay yetecek ganimetle birlikte, ateşin g r lmeyece inden emin, bir sigara daha yakıp zaferimi kutladım. Napolyon ormanda...

Aylar sonra, perdeleri sıkıca kapalı, sigara dumanlarının k m l sleri alandaki darmadağın adamda oturmuş, Son

* Shine onyou crazy diamond - bir Pink Floyd bestesi

Mohikan'ı videodan beşinci kez seyredip, asıl sondan bir önceki Mohikan'ın gölgede kalmış bir kahraman olduğunu düşünürken her şeyi unutmuştum. Televizyon sayfasına baktığım uyduruk günlük gazeteyi -ilk sayfalar silik suratlar ve önemliymiş gibi görünen kocaman başlıklarla doludur- kıvrıp kenara fırlattım. Sandviçimden büyük bir parça ısırıp kafamın içinde çakan yıldırım, ampul, zikzak gibi türlü çizgi roman şaşkınlıklarıyla birlikte, fırlattığım hızla, gazetenin yanına koştum.

şifre zengini kendini saklıyor

Ve işte huzurlarınızda telefon: Her şeyin ilahi çözüm şekli, yirminci yüzyılın oniki tuşlu posta güvercini, Telekomünikasyon Tanrısı Tecrübeli bir hırsız için değil ama vergilerini ödeyen, hakları olan ve her şeyi unutmuş bir adama göre gayet doğal sayılabilecek bir davranıştı. Dnları arayıp şifreyi verdiğim anda kaderim kolay para I-le birleşecekti. Kolay para kazanma ve rahat yaşama sanatı. Düşündüğüm gibi de yaptım. Gereksiz bir kaç soruyu heyecanla yanıtladıktan sonra, parayı ileride kendilerine bildireceğim bir hesap numarasına yatırmalarını istedim. Beni teşhir edip reklamlarını yapamayacaklarına içerleseler

de teklifimi kabul ettiler. Telefonu kapadım. Zıplayıp çılgınlık atarak elimle tavana vuruyordum ve "Evet" dedim. "Bu iş bu kadar!" Hemen, bir süredir, şehrin en güvenilir bankasını soyma projemi birlikte yürüttüğüm üç dostumu aradım ve onlara müthiş bir sürprizim olduğunu, gece evde vereceğim davete hepsini beklediğimi söyledim. Son Mohikan'ı altıncı ve son kez seyrederken evimin etrafı, apache sessizliğiyle yaklaşan polislerce çevrilmişti.

Bazen insana, gazetede okuduğu şeylerin hepsi uydurmaymış gibi geliyor. Son yıllarda aranan tüm suçlulara bedava tatil bileti gönderip tam gemiye binmek üzereyken topunun enselendiğini okuduğum olmuştur ama bu kez konu ben olunca, ani bir 'kötü şans* vakası mı sadece? Aslında oturup kütüphanedeki kitapların hemen hemen yarısını okuduğum bu zorunlu tatil, bu son iki buçuk yıl boyunca, bozulduğum tek şey büyük ödülün "takını çantası" olmasıydı sanırım.

Merkez Kuzey Hapishanesi B Blok 1D5B

salgın limanında buluşalım...

Göge Yükselme ve Yükselteler

Yükselme imgeleri ve özellikle de dikeyleştirici simgeler bütünüyle insanı en çok bağlayanlarıdır: "Her değer biçme bir dikeyleştirme değil midir?" (Bachelard). iyi kullanılmış göge yükselme simgeselliği dinsel olasılıklar açısından ayrıcalıklı bir zenginlik taşır. Eski sanatlar ve sayısız ayinler bunu mükemmel bir biçimde kavramıştır. Kendi tutumlarımızı, dinsel törenlerdeki usullerimizi, derin düşüncelerimizi yeniden-insanileştirmek için bunları dikkatle ele almalıyız.

Eliade şöyle derdi: "Her yükselme bir düzeyden kopuş, bir öte yana geçiş, mekânın ve insani durumun aşılmasıdır...Dağlara ya da merdivenlere tırmanma ve yükselme ayinleriyle kutsama, değerini zahiti [zahit: bir dinin yasaklarından sakınıp buyruklarını yerine getiren) daha üst bir kutsal bölgeye sokmasından alır*.

Ölüm dinlerin çoğunda dağlara tırmanan bir patikayla varılan ya da ardında güneşin battığı ufku kapatan dağlık engelin dar bir geçitle aşıldığı, bir öte-yana geçişten başka bir şey değildir. "Hint mitsel geleneğinin ilk ölümü Yama, birçok insana yol göstermek için yüksek geçitleri aşmıştır*. Mısırlı Tanrı Ha şöyle haykırır: "Tanrıları görmek için konan merdiven benim için yerleştirilmiştir", ilkel çağlara ve Ortaçağa ait hanedan mezarlarının çoğunda bulunan, sabit ya da hareketli bir merdiveni simgeleyen muskaların az çok bilinçsiz karşılıkları biz insanların beyinlerinde bulunmaktadır.

Ölüm mutlak bir öte yana geçiş deneyimiye de din, ayinleri ya da tören usullerinin gücü sayesinde yandaşlarını daha yaşarken oraya sokmaktan vazgeçmemiştir. Bu konuda fazlasıyla zengin bir yazın çok çeşitli malzeme içermektedir. Bu yazını anlamak için yoğun olarak yaşanan ve hayal gücümüzün derinlerinde güçlü simgelere dönüşen kişisel deneyimlerin hatırası gereklidir. Çoğumuz için başvurulması gereken yer, çocukluk deneyimleridir/ tehlikeli...ve başarılı ilk yükselişin korkuyla karışık coşkusunun yaşandığı o biricik anları kendimizle başbaşa yeniden yaşamak.

Göge yükselişin havalı davanağı, gökyüzüyle yeryüzü arasına kurulmuş bir ip, bir ağaç, bir sütun, bir örümcek ağı, bir uçurtma, Yakup'un rüyasındaki gibi bir merdiven vb. olabilir.

Kahramanın gökyüzüne bir dizi okla nasıl ulaştığını anlatan Okyanusya miti özellikle ilginçtir,- kahraman gökyüzüyle yeryüzü arasında bir zincir oluşturan dek ardı ardına oklar atar gökkubbeye. Aslında ok en güçlü kutsal simgelerden biridir/ ister yukarıdan aşağıya doğru atılsın (Bu durumda ilahi gücün simgelerinden biridir ve örneğin cezalandırıcı yıldırımda, bereketli yağmurda, canlandırıcı ışık huzmesinde maddeleşen ilahi gücü simgeleştirip, incil'de, Tanrının gökyüzünün tepesinden, iyilikleri için sürekli müdahale ettiği, hatta onun oklarını bir okçu gibi kullanan insanlar için kullanılan -Yehova'nın- "sadakın oğlu" (1) deyimi buradan kaynaklanmaktadır)/ ister örnekteki gibi aşağıdan yukarıya doğru atılsın (Böylece yerçekimine meydan okuyan havadaki yolculuğu, dünyevi koşulların aşılmasını simgesel olarak gerçekleştirir).

Yakup rüyasında meleklerin yeryüzüyle gökyüzü arasında sürekli bir iletişim içinde inip çıkakları gizemli merdiveni görür. İsa aynı imgeyi kendisinin günahkâr insanlıkla, sonunda açılan gökyüzü arasındaki iletişimi sağlayan merdiven olduğunu anlatmak için kullanacaktır. "Aslında, size söylüyorum, aslında gökyüzünün açıldığını ve Tanrı'nın meleklerinin insanoğlunun üzerine inip çıktığını göreceksiniz" (Aziz Jean incili, 1.Bölüm). Muhammet, merdivenin Kudüs Tapınağını gökyüzüne bağladığını ve iyilerin ruhlarının bu merdivenden Tanrıya çıktıklarını görmüştür. Dante "şairlerin en dikeyleştiricisi" (Bachelard) merdiveni, Satürn göğüne uzanmış ve şanslı insanların nihai kutsal çembere ulaşmak için çıktıkları merdiven olarak tanımlar (Cennet, XXI). Kusursuzluğun çeşitli basamakları, ruhsal yükselmeler mistik yazının sabit bir özelliğidir.

Porphyrus (2), birlikte yaşadıkları süre içerisinde Plotinus'un (3) dört kez bu kutsal kendinden geçişi yaşadığını anlatır. Aziz Paul'un kendi deneyimi hakkında söyledikleri unutulamaz: "İsa'da, ondört yıl önce üçüncü gökyüzüne yükselmiş -bedeniyle mi bedeni dışında mı bilemiyorum, Tanrı bilir- bir adam görüyorum. Bu adam - bedeniyle mi bedeni dışında mı bilemiyorum, Tanrı bilir-cennete çıkarıldı." tslami gelenek Muhammet'in kutsal yolculuklardan birinde melek Cebrail'in onu çeşitli gökyüzü basamaklarına götürmek için Mekke'deki evinden çekip almasını tanımlar/

Acem Minyatürü, 1539-1543, British Library

(ilkinde) Adem'e rastlar, daha sonrakilerde İdris, Musa, İsa, İbrahim (altıncısında) vardır,- "sonra melek beni tüylerin hışırtısını duyduğum bir tepeye kadar kaldırdı". British Museum'da korunan hayranlık verici bir kitap resmi, mavi bir geceden oluşan arkaplamıyla, Muhammet'in kısırağı Burak'a binip burçlarla ve gezegenlerle süslü yıldız çemberlerinden, yeşil ve kırmızı meleklerin eşliğinde geçişini gösterir.

Kilise Babaları'nın gösterdiği, ruhların yedi gök boyunca yükselmesi öğretisi, kullanılan hayali malzeme düzeyinde insanlık kadar eski temaların, çoğunlukla yeni-Platoncu

bakış açısında olduğu gibi ikici bir arkaplanla güçlendirilen, "ruhsal dikeylik ve tensel düzlük ya da düşüş" arasındaki zıtlığı vurgulayan bir Hristiyanlaştırmadır[...]

Kollar

- (1) Sadak: Ok torbası Ç.N.
- (2) Porphyrios (t.S.234-305)Yapıtlarının büyük bir bölümü hocası Plotinos üzerine olan, Hristiyanlık düşmanı kitapları 448'de yokedilen yeniplatoncu filozof. Ç.N.
- (3)Plotinos (İ.S.204-270) Homa'da kurduğu okulda Sokrates'in diyalog yöntemini benimseyen iskenderiyeli filozof. Plotinos'a göre arınma ahlakıyla insan bedenini aşabilir ve ruhunu Bir'e doğru yükseltebilir. Düşüncelerinin Kilise Babaları üzerinde etkisi büyüktür.

Günlük Olaylar Katalogundan Alıntılar

Sahillerin en olmadık kumlarını kalbine incik boncuk yapan kıza

Beni merak etmeyin demiştim. Kırmızı hırkamı giyip çıkıp gitmiştim evlerinden. O akşam böğürtlenli tepede birbirimizi taşa tuttuk, birkaç yalınayak çingene, birkaç suni yabancı. Neydi ödeşemediğimiz, mavi saçakaltılarında biri kendinden saklanırken, kirli duvarlara düşen gölgem ebe raydi, ebelenen mi hala karıştırıyorum.

Yara bere içinde eve döndüğümde, ben, hiç ağlamadım. Sabaha karşı çiçekli çarşaflar üstünde bir nefretten doğdum, sen onunla seviştin.

Adı rüzgar olan adada bütün bilyalarını Yıldızkoyu'na bırakmıştım. Misinam kuzey akıntıları boyunca elimden kayıp gidiyordu. Zıyan Ettikleri yemler için kayabalıklarına söyleniyordum. Orada durup intihara meyilli bir küçüğe aşık olacaktım, sayısız kereler. Yorgan altı kedilerinin ağlarken ses çıkarmamalarına dair bulduğum yatış açısı sinüs-kosinüs teoremlerini aratmayacak kadar başarılıydı. Hırçındım, gerçeği andıran her şeyden tiksiniyordum. Hal böyleyken yaş onbeşi çok büyük sanmalar, bakkala gönüllü gidip sigara içerken yakalanmaktan korkmalar, iki ekmek bir sakız alıp dönmeler vardı. D sıralar sen yatılı okul fotoğraflarında muzip duruşu diğerlerinden hemen ayırdedilen beyaz çoraplı kızdın. Bisikletini tamir ettirmek için biriktirdiğin parayla büyükşehir tokaları almışta, saçların yazdı.

Sonu çıkmaz başı sokak olan uykulu bir öykünün içinde izimi kendime de kaybettirmek için elimdeki düşkünlüklerini yere düşürmemeye çalışıyorum. Geçen gün mum yaktım. Karanlık aynada gözlerim korkunçtu, sonra zaman... tikler ve taklar konçertosu. Oyunun mızıkçısının o an muhtemelen, döşemesi delinmiş koltuklarda sızıp kaldığını, başını yasladığı omuzun benimkinden daha yuvarlak, dillerini çalanlarınsa dipdiri olduğunu düşünmeye dayanamadım. Yoksa saklandığım yerden çıkıp onlara benzemeye uğraşacaktım. Hayır, ölmekten aldığım zevki öldürmekten alamam. —Neden diyorum, sen arka dişlerinle gülmeyi öğrenmek için giderken, kendinden ayıklayıp bende bıraktıkların aa çekmem bile yetmeyecek kadar azdı— Biz seninle, akordu bozuk gitarlarımızda minörü bol şarkılar çalarken daha güzeldik - komşular şikayetçi.

Hep sustuğum vakitler varlığımdan endişeliydiler, bir süredir de korkuyorlar. Kendi korkularına çeki düzen vermek yerine, bana mavili beyazlı haplar yutturmaya çalışmalarına çok gülüyorum, hepsi dilimin altında. Bitmek yerine unutulmayı seçtim. Balmumundan elbiselerimi çıkardım askıdan. Şimdi kapının önünde oturmuş son bir kez hatırlamanı bekliyorum. Zihnim darmadağın, terliğimin teki kayıp... ziline çoktan gücendim, artık merdivenlerine küfrediyorum. .. birileri acilen bileklerini öpmeli.

Balmumundan

elbiselerimi

çıkardım askıdan.

Şimdi kapının

önünde oturmuş son

bir kez hatırlamanı

bekliyorum. Zihnim

darmadağın.

terliğimin teki

kayıp... ziline

çoktan gücendim.

artık

merdivenlerine

küfrediyorum.

Gerekli Aşk Cinayetleri (Koku)

Yabancı bir evdeyim, nasıl geldiğimi hiç bilmiyorum. Kim olduğumu hatırlayamıyorum. Eşyalara dokunuyorum, tanıdık bir şeyler, sanki daha önce bu nesnelere tutunmuşum... Aitlik duygusunun yitikliği. Eski bir kiracı gibi dolaşıyorum odalarda, herhangi bir köşesinden kendimi yakalayabilmek, unuttuğum yaşamımı geriye çağırabilmek ümidiyle. Yaşadığımız üzücü anıların geçmişte kalarak, belleğimizin geriye atmasını özleriz, nedenini bilemediğimiz iç sıkıntılı zamanlarda yanımıza tekrar, tekrar gelişlerini önleyebilmek için. Üzülme, hayıflanmak için nedenimiz hep dün olur. Geçici olduğunu bildiğimiz hafıza kayıplarında bile, kendimizi bir an önce ele geçirmeye uğraşır, kimliksizlikle, dün'ü bilememenin ağır yüküyle kıvrınırız. Sancılar içinde benlik arayarak...

Duvarlara asılmış ya da bir yerlere bırakılmış aile fotoğrafları olmalı, ama yok iste,- belli ki yalnız yaşanmış bir ev. Yoksa ailemi çocukluğumda mı kaybetmiştim? Ölmüş bir aile? Sonsuz yalnızlık?

Çekmeceleri açıyorum, yaşam parçalarım ellerimde, irili ufaklı eşyalar: Camdan yapılmış yığınlar geyik, renk renk çocuk kalmış bilyeler, bitmiş iki Palama Picasso şişesi, alışkanlıklarına bağlı olmalıyım ve eşyalara. Yığınlarca ilaç kutuları, çoğu uyku hapları, hatırlamak istemediğim şeyleri unutamamaktan dolayı uykusuzluk problemim olmalı ve burda eşyalara dokunarak kendimi çağırıyorum. Geçmiş çabuklaştırmak hevesiyle. Güzellik kremleri, çekmecenin köşesinde özenle saklanmış cam üç kedi,- anne ve iki yavru ve gönderilmemiş küçük bir kart,tarih 12 Şubat 1990, iki sene saklamışım bunu: "Bugün yanımda hiç tanımadığım biri vardı en uzakta ve sevişirken onunla delicesine ağıladım."

Madde, maddeler nasıl da geçmişin akıntıya kapılışında su üstüne çıkarak dokunulabilir oluyordu. Beni, bunu yapmaya iten sevgilimi düşünüyorum, hatırlayamıyorum ve için acımıyor. Bir başkasının yaşamı için üzülebileceğim kadar uçucu bir hüznün.

İşte burdayım, bilmedik bir kız içimde. Neden bırakmışım sanki bütün bu çoktan atılması gereken saçma sapan eşya artıklarını Dönmek istemiyorum, dönmek istemiyorum kendime...

Duvardaki tabloya daldı gözlerim/ bir cenin gri fonda. Büyüyüp yok olmaktan korktuğunu düşünüyorum, hiç değişmemiş. Aynı şeyleri mi düşünmüştüm bu tabloyu eve ait kılarken?

Mutfakta yığınlarca değişik fincanlar, bardaklar... Çok dostum olmalı ya da çevresi geniş kalabalık yalnız insanlardan olabilirim. Belki yakında biri gelir eve, bana beni anlatır. Ocağın kenarına asılmış not defterine bakıyorum, iki not yırtılmayı unutulmuş, büyük olasılıkla onları da atmaya kıyamamışımdır. Geçmişe oldukça bağlı görünüyorum.

"Mavi mantonu bende unutmuşsun, canım. Sağ cebinde iki yıllık birlikteliğimizi bırakmışsın. Dün gece sana her şeyi vermek istedim, başka ülkelerde olduğunu anlayamadım. Seni özleyeceğim. Mantonun bende kalmasına aldırmazsın sanırım* Cem.

Eşyalarına bunca bağlı olan birinden mantosunu hatıra niyetine istemesi tuhaf. Hemen gidip gardrobu açarak, merakla mavi mantoyu arıyorum. Yok. Dönüş ikinci notu okuyorum: 'Seni uyandırmaya kıyamadım, burnundan öptüm* Cem.

ikinci not daha önce yazılmış tabii ki. Böyle içten birini neden istemediğimi anlayamıyorum. Büfede duran bir vazoyu elime aldım boş sanarak, içi boncuklar, jetonlar, anahtarlar, uğur böcekleriyle dolu. Ne kadar da seviyormuşum küçük mutlulukları...

Duvardaki tabloya
daldı gözlerim: bir
cenin gri fonda
Büyüyüp yok
olmaktan
korktuğunu
düşünüyorum: hiç
değişmemiş. Aynı
şeyleri mi
düşünmüştüm bu
tabloyu eve ait
kılar mı?

Bir yerlerde bir koku olmalı; kendime ait bir koku ve kimliğim... Bu evin içinde ve hiç hatırlamadığım sokaklarda bir kız yaşıyordu. Mutlu muydum çoğunlukla? Yakınlarda tanıdık biri gelerek ellerime beni tutuşturur ve ne yapacağımı bilemeden unutulmuş birini yaşamaya zorlanırım. Oysa, şimdi önümde yeni bir yaşam var, doğum günlerinden, mezuniyet törenleri, ateşli hastalıklar, görünmez kazalar, ölümler ve ayrılıklardan sıyrılmış yeni günler...

Kapıları ardına kadar açılmış bu yeni hayata tüm eşyaları ve taşıyacaklarını bırakarak koşmalıyım, arkama hiç bakmadan.

Kapı çalıyor! Açmıyorum. Yine çalıyor, aralıksız...

Bir anahtar dönüyor kapı deliğinde.

İçeri dün'ün girdiğini anlıyorum...

Çirkin yüzlü genç bir adam, oldukça itici. "Nerelerdeydin sevgilim, seni çok merak ettim, neden telefonlara cevap vermiyorsun?" ve sıkıca sarılıyor. Susmasını, onu dinlemek istemediğimi, hemen gitmesini sert bir dille söylüyorum. Birçok istemediğim gelişmeleri önlemek için oldukça az konuşarak onu evden çıkarmaya çalışıyorum. Korkunç ısrara, yüzsüz biri. Gitmeyeceğini ve neden sorularıyla geçmişe döneceğini çok geçmeden anladım. Bir şeyler yapmalıydım, önümdeki yeni hayatı bu tuhaf sevgilinin yok etmesine izin veremezdim. Sınıksız aşık görünen geçmiş yüklü sevimsiz adamdan hemen kurtulmanın bir yolu olmalıydı, neden onunla sevişmiş olabileceğimi hatta belki de aşık olmuş olma olasılığını bir türlü anlayamıyorum.

Konuşuyor, konuşuyor,
kulaklarımı sıkıca kapatıyorum,
avazım çıktığı kadar bağırarak sesleri örtüyorum,
inatçı haliyle ısrarlı devam ediyor,
el kol hareketleri, tuhaf mimikleri,
nereye kadar duymayabilirim,
bilmiyorum, bilmiyorum,
yeni hayat çıkmaz sokak gibi,
garip bir yitik sevgiliyle,
oysa ne çok istiyorum yeniden yaşamayı,
üstümden ağır yükleri silkinerek,
önce bu adamdan kurtulmaya başlayarak,
öldürerek, öldürerek,
nasıl olacağını bulamadığım bir şekilde...

İsmim Zühre'ymiş...

Bir yerlerde bir
koku olmalı;
kendime ait bir
koku ve kimliğim...
Bu evin içinde ve
hiç hatırlamadığım
sokaklar dahir kız
yaşıyordu. Mutlu
muydum çoğunlukla?

Dişiyle Tırnağıyla

Dişiyle tırnağıyla kazıyıp gelmek deyiminin toplumsal çağrışımları çok açık,- hikayenin gerisini tahayyül etmek kolay.

Hikaye alt sınıftan birinin yetenekleri ve çalışması sonucu yükselişini anlatır bize.

Hikaye piyango vurmuş adamın hikayesi değildir elbet.

Hikaye doğuştan gelmemiş olanı zaman içinde edinmeyi anlatır.

Yükselme zorlu ve irade gerektiren bir çabadır. Tek başına yetenekler hiçbir şey ifade etmez. Basit bir sınıf atlama, kolay bir "yırtma" hikayesi değil, zorlu bir koparıp alma, çetin bir öte yana geçiş hikayesidir. Hiç umut yoksa iyi bir hayat gerçek anlamıyla "öbür tarafa" ertelenebilir. Bugün biriktirilen sevaplar öte yanda iyi bir yaşam için sermaye alamaz mı? Bu dinlerin en dünyevi hesabıdır. Dünyaya dönelim: Bu Amerikan rüyasıdır. Hayat size istediklerinizi sunmazsa siz koparıp alabilirsiniz demektir. Kişisel sermayenizi değerlendiremezseniz suç yalnız ve yalnız sizdedir. En alt basamağında başladığınız hayatın, tırmandıka efendisi olursunuz. Ya da efendisi olarak başladığınız hayatın, en alt basamaklarında bulabilirsiniz kendinizi. Cahide Sonku'nun hikayesi her ikisini de içerir ve bu yüzden büyüleyicidir. Ama şimdiki zamanın hikayesi onun değil, İbrahim Tatlıses'in ve Ajda Pekkan'ın hikayesidir. Tek ortak noktaları en üst basamağa kadar tırmanmak olan bu iki zıt kutup, kendini "yapan" insanın iki ayrı örneğidir.

İbrahim Tatlıses yeniden keşfedilen gelenekse Ajda Pekkan icat edilmiş kimliktir. İnsan-sonrası denebilecek şeye Türkiye'de en yakın olandır. Kendini fiziksel olarak ta yeniden 'yapmıştır*. Kadınlığı doğal/cinsel işbölümünden değil, seçilmiş bir rolden ilham alır. Türkiye'de homoseksüellerin bir bölümünün en sevdiği şarkıa olması tesadüf değildir. Bülent Ersoy cinsel anlamda bir transseksüeldir oysa Ajda sürekli kültürel ve cinsel anlamda kılık değiştiren bir travestidir. Kendisi oluş biçimi, başka biri olmaktır. D Avrupalı değil, Avrupa'dır. Ahmet Oktay'ın dediği gibi , Türkiye'de süperstar olmak için önce Fransa'da konser verip dışarıdan ithal edilmesi gerekir. Ne tuhaf ki konserinde çıktığı şarkıcı Enrico Macias'tır. Fransa'da Kuzey Afrikalı bir Yahudi. Fransa'da olunmaması gereken ne varsa... Ne tuhaf! Ajda kusursuz bir Avrupalı benzetimidir [simülasyon]. Dili

bir dönem yoğun olarak Türk filmlerinde Türkçe konuşan Avrupalı kız dublajıdır; san saçları boyanın, ince vücudu sonsuz rejimlerin ve egzersizlerin ve cerrahi operasyonların bir sonucudur.

Ahmet Oktay, Ajda (bu isim bile tek başına bir şeyler ifade etmeli) için şöyle der: 'Sınıf atlayamadığı kesin olan şarkıcı son kertede dar gelirli bir subay ailesinin çocuğu, bir küçük burjuvadır. Ama toplumsal durumunu değiştirdi. Gizliden gizliye, kendi gözünde bile tarihsizleşüyor kendini. Dorukta doğmuş gibi sunmayı/sundurmayı deniyor." Geldiği yollara Hansel ve Gretel gibi ekmek kırıntıları bırakmak yerine, izleri kovboyların takip ettiği bir kızılgerili edasıyla siliyor derim ben. Son işareti de yok edip karıştırıyor onların arasına.

İbo ise merdivenin en üst basamağında durmuş sürekli çıktığı basamakları göstererek övünür bize, hala başladığı yerdeki gibidir. Çünkü yukarıdakilerin dudak bükmelerine rağmen onu yukarıya çıkartanın aşağıdakilerin hayalleri olduğunu bilir. Konuşması, hali tavrı sonuna kadar aşağıda ve aşağıdakileri çağırır gibidir/ 'siz de gelebilirsiniz, Kürt ve/veya yoksul olmanız ne değiştirir*. Başkaldırmaz ama boyun da eğmez. İdolü Yılmaz Güney ise son ana kadar ezilip, köşeye kısıldığında kendisinden beklenmeyecek bir güç ve yırtıcılıkla saldırır, kendisini savunmak için. Yine de Tatlıses'in çoğu filminde adı Yılmaz'dır. Ajda ne kadar 'çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaşır gibi yapmak' için (bir nevi sınıf atlamak için yani) tek vücut olmuş türdeş bir küçük burjuvazinin sesiyse, İbo da o kadar hayatta kalmak için büyük kentin kollarına atılan, yerel alt sınıftır.

Her ikisi de bizi, parlak haleleriyle 'içerde* kalmaya çağırırlar.

Teşekkürler Sevgilim

"Aşkın mülkiyeti işi baktımın
havalesinden haricte"
Halizade Sıracı

Sevgilim o benim. Yanaklarında pastel tozu bir pembelik, göğüslerini titreterek her güldüğünde meftun oluyorum. Işık o, ateş; beş yıldır çevresinde dönüyorum. Beş yıldır, içime baktığını her an kendimi onun pembe yanaklarına, kiraz dudaklarına, siyah saçlarına ve endamına ibadet ederken görüyorum. Aşkından haberdar olduğunu biliyorum ama beni evine kabul edeli iki yıl olmasına rağmen aşkıma ima etmeme bile izin vermiyor. Defalarca, gizlice tuttuğum günlüğümü ve hepsi de 'Sevgilime' ithahıyla başlayan şiirlerimi okurken yakaladım onu. Sanki suçlu olan benmişim gibi huysuzlanıyor, en azından üç gün boyunca hayatı zehir ediyor bana. Hele böyle suçüstü yakalanınca yatağa kapanıp ince ince bir ağlayışı var ki, içimi oyuyor. Söz dilimin üstünde bir tutam küle dönüşüyor, renkler geçiyor, koku sessiz bir darbeyle düşürülüyor tahtından. Kokusuz, külrengi güller teselli etmiyor onu,- ansızın, gönüllü bir kazaya kurban gitmiş billur bir kase olmak, zavallı parçalarımın bir kolye dizmek istiyorum, gözyaşlarının ağır çekim süzülüşü boynunda bir özveri anıtı saysın diye. Gılmazsa alıp başımı gitmek, beynimi alkole ve intihar kokteyllerine yatırmak istiyorum. Alıp başımı gidemiyorum. Yanıyorum.

Evinde onunla beraber yaşamamı niye kabul ettiğini bilmiyorum. Üniversiteyi bitirmiştım, işsizdim. D, son sınıfa devam ediyordu. Durmaksızın çevresinde olduğum, okuyup anlasın da ne kadar duyarlı olduğumu görüp beni sevsin diye şiirlerimi sunduğum ve onun kağıda şöyle bir bakıp duygusuzca aferinlediği; sinemaya gidip seyrettiğimiz yetmişli yılların yerli filmlerinde, onun gözünden bir damla yaş süzülünce benim de onun ağlamasına ağladığım ve onun sırf bana eziyet olsun diye şehrin tüm dükkanlarında kimsenin duymadığı bir markadan ruj aradığı ama biraz daha birlikte alalım diye o dışarıda beklerken girdiğim kozmetikçiye her ihtimale karşı uyduruk bir adres sorduğum günlerden bir gün yolda yürürken döndü ve sordu: Neden gidip onun evine yerleşmiyordum ki?

Niye yerleşmeyecektim ki? İçimde gergin bir umut, küçük

telaşlar ve elimde valizim, adeta koşarak gittim ve bana gösterdiği odaya yerleştim. Onun odasına değil, bitişiğindeki odaya. Artık onun kokusunu hissederek, pembe yanaklarına bakarak yazabilecektim şiirlerimi. İlk günler rüya gibiydi: Sabahları, üstünde ipek bir sabahlık, yakasından taşmaya meyilli göğüslerini saklamaya pek de yeltenmeden ortalıkta dolanıp duruyordu. Yine de bir tuhafılık var gibiydi. Masada karşımda oturuyor ama tuzluğu ya da sürahiyi istemek dışında konuşmuyordu. Bazen, yemek yerken ya da gazetenin bulmacasını çözerken beni inceleyen bakışlarını hissediyordum.

Pazar sabahları sallanan sandalyesini pencerenin önüne alır, saatlerce yarıçıplak güneşlenirdi. İç çamaşırları dışında çıplak olan bedeninde ışık ve gölge hınzırca saklambaç oynardı. Bir şeyler almak bahanesiyle ikide bir odaya girer, göz ucuyla onu izlerdim. Gün ışığıyla kızılbaşan ipeksi ayva tüyleri birer kargı olur yüreğime saplanırdı. D, binbir bahaneyle çevresinde gezindiğimi ve ciğerci kedisi gibi yalanıp durduğumu bilirdi, biliyorum. Bazen okuduğu kitaptan başını kaldırıp hınzırca bakar, gülerdi. Sinirli olduğu günlerde ise öfke ile çıkışırdı: Anlamsız suratımla ortalıkta dolaşıp duracağıma neden gidip kendi işime bakmıyordum? Kös kös çıkar kendi işime bakmaya giderdim.

Evine yerleştiğim ikinci ayda bir sabah okula gitmek için kapıdan çıkarken ortalığı temizlememi ve akşam için yemek yapmamı söyledi. Sessizce itaat ettim: Ortalığı süpürdüm, çiçeklere su verdim, yemek yaptım. İsteğini ertesi gün ve daha sonraki günler de tekrarlardı. Sınavları varmış, çok yoğunmuş ve zaten ben de bütün gün evde oturup şiir filan yazmaktan başka ne yapıyormuşum ki! Sesimi çıkarmadan her istediğini yaptım. Ev işlerini yapıyor, vakit kaybedip okulundan olmasın diye faturalarını yatırıyor, telefonlarına bakıp gelen mesajları telefon masasının üzerindeki küçük pembe kağıtlara not ediyor ve daima dağınık bıraktığı kitaplarını düzenliyordum. Akşamları eve dönüp sofraya oturduğunda gözlerinde yaptıklarım karşısında bir teşekkür ifadesi, bir sıcaklık aradım boş yere. Geceleri kulağımı duvara dayayarak soluğunu duymaya çalıştım. Odama gelmesini, beni sevdiğini söylemesini, yatağıma girip beni usul öpücüklere boğmasını diledim. Hatasını anlamasını ve

tohumlarından yediğini, bu bitkinin susam tanesinden ayırt edilemeyen tohumunun kas ve sinir sistemi üzerinde etkili olduğunu, allah'tan çocuğun az tohum yediğini, yoksa ölebileceğim anlattı. Sabaha kadar hastane yatağına bağlanmış kardeşimi izledim. Sabaha doğru o üzüntü içinde bile beynimde bir şimşek çaktı.

Bir kaç gün sonra kıra çıkıp o bitkiyi aradım. Gün boyunca bir avuç kadar tohum toplayarak eve döndüm ve kendimi kobay olarak kullandığım deneylere giriştim: Önce tohumdan bir kaç tanesini çiğneyip yuttum. Sonucu bir bilim adamı titizliği ile deftere kaydettikten sonra miktarı biraz daha artırdım ve sonra biraz daha. Deneylerimin sayısı arttıkça tohumların toz haline getirilince daha etkili olduğunu, çay ve kahve benzeri içeceklere ya da yemeklere katıldığında belirgin bir tad ya da kokuyla kendini ele vermediğini ve az bir miktarının halüsinasyana sebep olmasına rağmen insanın gerçek hayattan da kapmadığını öğrendim. Son olarak, fazla miktarda tozu su ve una karıştırdıktan sonra yakalayıp kafese tıktığımı kocaman bir fareye yedirdim. Farenin onsekiz dakika sonra kasılarak öldüğünü defterime kaydederken kararımı vermişim bile. Vakit kaybetmeden aşkımı ve nefretimi ta yüreğimde hissederek şehre, ona döndüm.

Eve vardığımda çıkmak üzereydi. Onca ayrılıktan sonra bu duruma üzülmem gerekirken bu kez sevindim. Bir arkadaşına gideceğini ancak akşama dönebileceğini, ortalığı temizlememi ve akşam için yemek yapmamı buyurdu ve çekip gitti. Hoşgeldin bile demeyişini, bir tatlı söz söylememesini kafaya takmayacak kadar sevinç içindeydim. Böylece hazırlıklarımı tamamlayacak kadar vaktim olacaktı.

Akşam yemeğinden sonra her zaman oturduğu koltuğa oturdu ve her zaman olduğu gibi kahve istedi. İki fincan kahve hazırladım. Onunkini verdikten sonra kendi fincanımı onun tam karşısındaki koltuğun yanındaki sehpa üzerine bıraktım ve tuvalet bahanesi ile odadan çıktım. Bir kaç dakika sonra döndüğümde kahvesini bitirmişti bile. Artık nefretimi çıkmazdan kurtaracak çözüme çok yakındım. Kahvenin içine kattığım toz etkisini gösteriyordu. Kasları gevşiyor, gözbebekleri büyüyor ve kullandığım miktara göre altı dakika sürecek geçici felç başlıyordu. Gözlerinde anlamsız

bir bakışla koltuğa yığılıp kalmıştı Onu kollarından koltuğun arkasındaki kalorifer peteklerine bağladım, sonra da üzerindeki kolları çıkardım. Elbisesini çıkarırken biraz direnir gibi oldu. Bir kaç dakika daha bekledim ve sütyenini çıkardım. Göğüsleri sınırlarından kurtulduklarına sevinmiş gibi bir an titrediler ve durdular. Geceler boyu düşlediğim gibiydiler: Küçük, karadut uçlarından şehvetin görünmez buğusunu yayan memeler. Üzerinde, iki dudağın arasından şımarıkça çıkmış kocaman bir dil resmi bulunan külodunu çıkardığımda ise onun bulunduğu her mekanda olan o müphem koku aşikar oldu? Kadınlığının kokusu. Geriye, kalorifer peteğine doğru gerilmiş kollarının dikleştiği memeleri mecalsizce iki yana ayrılmış bacakları ile tezat oluşturuyordu. Ayağa kalktım ve soyundum. Gözlerindeki dehşeti görünceye kadar soyundum. Kendi halinden mi, benden mi, yoksa dikilmiş erkeklğimden mi korktuğunu bilemem ama gözlerinde dehşet vardı. Koltuğa oturdum, soğumuş kahvemi bir yudumda içtim ve kendimi tavandan tabana kadar inen kalorifer borusuna kelepçeledim.

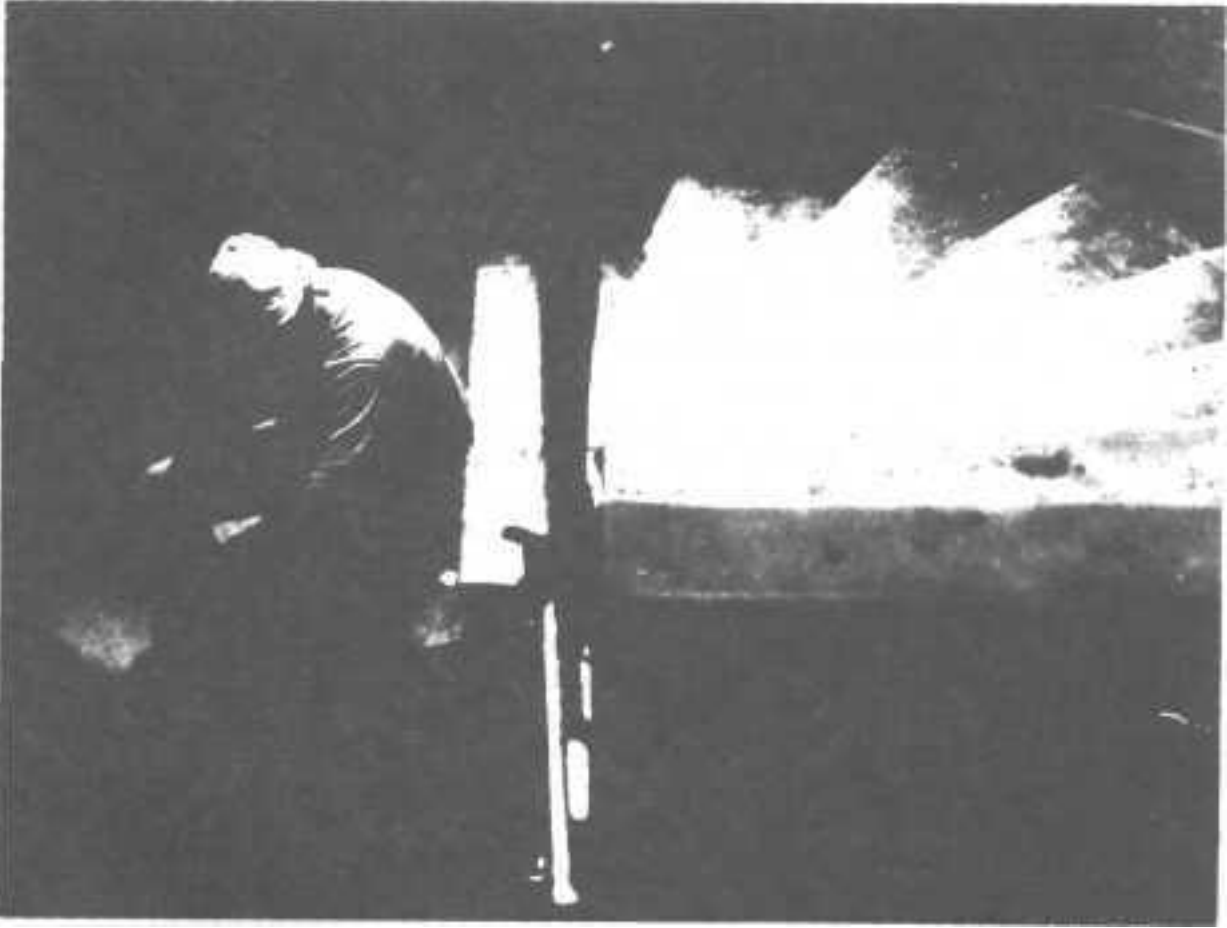
Her şey şu an içinde ya da birazdan olacaklar için. İşte kahveme kattığım toz etkisini göstermeye başlıyor. Etimde engel olmadığım titremeler ve bilincimde tatlı bir kayma. Fazla doz çok geçmeden durumlarımızı eşitleyecek. Bacaklarımı oynatamadığımı hissediyorum. G, geçici felçten çıktı, gözlerinde şeytani kıvılcımlar, deliller gibi kahkahalar atıyor. Birazdan gülmesi kesilip algılarımız bilinen ölçülerin ötesine geçince, görüntünün, rengin ve kokunun başka boyutları olduğunu keşfedecek: Ben onun terinin, kadınlığının ve koltukaltının kokusunu alırken, o da benim bu zamana değin hiç bilmediği kokularımı alacak,- uzayan kollarımıza ve bacaklarımıza belki şaşıracak ama çıplaklık, kokular ve dikilmiş erkeklğim bacak arasındaki goncanın arsızca açılıp çiğ tanelerini şehvete meze diye sunduğunu aşikar kılınca, oramın da bacaklarımız gibi uzamadığına mutlaka hayıflanacak. Vücutlarımızın kasılıp gevşemesi, zincirlerinden boşanmış aklımızın delice renkleri, kokuları, isimleri ve her şeyi sayıklaması sırasında bir an, belki bir an, o durmaksızın sayıkladığı isimlerden birinin karşısında duran....

Düşerken

Fotoğraf: Didem Ergezer Metin: Ayşe Düzkan

bir su damlası gibi azalarak düşüyorum, bir tutam tuz gibi dağılarak, geride hiç bir şey bırakmadan bir damla cıva gibi... gövdem o kadar yumuşak ki, cilalı tahtanın tozları bulanırken tenime, bir kadife pelerin gibi sessizce yuvarlanıyorum, hayatım çerçevesiz bir ayna, onu da yanıma alarak düşüyorum, kınılırken her parçasında ayrı bir ihanet sırtıyor yüzümün aksi niyetine, artık taşıyamadığını sırrı her yerime bulaşıyor, düşüyorum, kapıda bırakarak beni zora koşan kalbimi, düşüyorum, ruhumun birinden çıkıp diğerine girdiği ışıklar ve gölgeleri yukarıda bırakarak, sadece yokluğu özleyerek düşüyorum, evet, merdiven boşlukla aramdaki yegane mani şimdi...

Çocuğun Merdiveni: Sırık Fasulyeleri

Çocukluğumda bir düştü merdiven benim için. Çünkü on yıl merdivensiz yaşadım. Evimiz tek katlıydı. Katsız desek daha doğru. Okulum da öyle. Bir tek basamak bile önemliydi. Bildiğim, gözümde canlandırmaya çalıştığım tek merdiven bir masalın içinde gizliydi. D masalın kahramanı olmayı başka hiç bir masal için istemedim. Gökyüzüne, bulutların üzerine, devin şatosuna ulaştıran sırık fasulyenin basamakları... Ama ektiğim fasulyeler boyumu bile geçmiyordu.

Kente taşınmanın benim için en önemli yanı merdivenli binalarla iç içe yaşamak olacaktı. Düşüm gerçekleşti. Evde, okulda, park kaydıraklarında hep o. Değişik biçimlere bürünmüş olsalar da hep onlar: Benim sırık fasulyelerim.

Kimi zaman inşaatlara girer tam anlamıyla merdivenleşmemiş basamakları tırmanır yapının en üst katına çıkar, çevreyi izlerdim. O zamanlar korkmazdım. Çocukların tecavüze uğradığı, boğazının sıkılıp öldürüldüğü ya da kafasının taşla ezildiğini yerler değildi inşaatlar ve merdiven altları. Bunları sonradan öğrendim. Yine de yeni merdiven keşifleri için dolaştım oralarda. Yüzlerce çocuk bu merdiven tutkusu nedeniyle hala oralarda kurban ediliyor.

Büyüdükçe gördüm. Yalnızca benim çocukluğum değil merdiven düşlerinde salman. Hepimiz tatmışız, tadıyoruz. Okul merdivenlerini gözledim. Diğer can sıkıcı yanlarından farklıdır orası. Canlıdır. İtişip kakışma hep orada olur. Şakalaşma, bağırışma en özgür orada gerçekleşir. Merdiven küpeştesi pırl pırlıdır kayılmaktan. inişin renkliliğini daha da canlandırır bu kayışlar. Kafa göz yarılması bile göze alınır. Nöbetçi öğretmenler ise birer jandarma gibi beklerler merdiven sahanlığını. Bu zevkten yoksun bırakılan öğrenciler derste izin alır öğretmenden uyduruk bir nedenle. Kimse yoktur merdiven başında. Pantolonu ya da eteği kaymaktan pırl pırl yanana dek kayar...

Merdiven sevgisi yalnızca çocuklara özgü bir bağımlılık değil. Sanatçılar da merdiven imgesini taşırlar içlerinde ve yapıtlarında. Ahmet Haşim herkesin aklındadır? Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden / Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak... Ama sanatçılar farklı çocuklardan, onlar (Sanatçılar) bir yığın benzetme ile ve imgeleştirerek kılıktan kılığa sokarlar onu. Çocukların merdiveni ise yalındır. O ne insan ömrünü simgeler ne başarı yükseltisi. Yalnızca merdivendir, kendisidir. Edip Cansever apaçık söylemiştir bunu: Bir yeni biçim eklersin insan olacağı / masaya, merdivene, aynalı dolaba...

Sinema sanatında da merdiven bol bol tüketilmiştir, insanların paldır küldür düştüğü, felçli bir kadının bir türlü inemeyip de binbir korku yaşadığı yerdir. Karanlık bodrumlara götüren, gizemli çatı katlarına çıkartandır.

Ben yine de çocukların merdivenini seviyorum. Ağaca dayayıp can eriklerine ulaşırlar. Resmini yere çizip üzerinde taş sektirirler. Fotoğrafçıya poz vermek için çıkmazlar üzerine, daha işlevseldir. Ortalama insanlar gibi korkmazlar merdiven altodan geçmekten.

Asansör sözcüğünü bu merdiven sözcüğü bölüp parçalatıyor bana. Alışır mıyım? Alışır mı çocuklar?... Alıştırlar mı?

Binmeyin o kapalı dolaba çocuklar! Yeni çağın şairleri almayın onu dizelerinize. Hangi ağacın eriğine ulaşırsınız onunla? Belki tek güzel yanı kapalı öpüşme alanı olmasıdır,- ama sevgililer, alıştırlın insanları merdivenlerde öpüşmeye.

Binmeyin o kapalı
dolaba çocuklar!
Yeni çağın şairleri
almayın onu
dizelerinize. Hangi
ağacın eriğine
ulaşırsınız onunla?
Belki tek güzel yanı
kapalı öpüşme alanı
olmasıdır, ama
sevgililer, alıştırlın
insanları
merdivenlerde
öpüşmeye.

Yerle Gök Arasında

Devletlerin bütün eserleri asıllarındaki kuvvetleriyle mütenasiptir. Bunun sebebi sudur. Eserler ilkönce mevcut olan kuvvetlerin mahsulüdür. Bu kuvvetlere göre eserler vücuda gelir. Devlet binaları, büyük anıtlar bu cümledendir. Bunların her biri devletin aslındaki kuvvet ve kudretiyle mütenasiptir.

Ibn Haldun, Mukaddime, 18. fasıl

Size bir hikaye anlatmak istiyorum. Uzayın derinliklerinde bir gezegende, merdiveni asla keşfetmemiş bir uygarlık üzerine bu hikaye... Ama önce Yeryüzü... Ondan önce de deniz, kent ve merdiven.

İstanbul'da denize inen o kadar çok merdiven var ki... En iyi bildiğim yerden başlayabilirim. Gümrüşsuyu'ndan Galata'ya kadar olan hat üzerinde Kabataş ve Karaköy'e inen merdivenleri düşünelim... Bunların çoğunu keşfetmek zordur. Beklenmedik yerlerde karşınıza çıkarlar. Yolu buraya düşen yabancılar bu merdivenlerin nereye ineceğini pek kestiremedikleri için, denize paralel giden yolları dümdüz izleyerek ya geniş bir yokuşa, ya da ucundan baktığınızda sahildeki caddeye uzanan bir sokağa ulaşmaya çalışırlar.

Bense, bulduğum her fırsatta (İki yıl Ayaspaşa semtinde ikamet ettiğim için elime çok fırsat geçti) ucundan denizin görüldüğü her merdivenden indim ve anladım ki 'çıkamaz merdivenlerin sayısı çok az. Merdivenlerin çoğu her tür sürprize açık. Denizin nereden ve nasıl görüneceği hiçbir zaman belli olmuyor. Deniz, karşınıza bazen iki apartmanın arasından bazen çatıların arasından çıkıyor... Bazen de çıkamaz bir sokağın sonunda sizi bir açık hava balkonu bekliyor.

Gümüşsuyu-Galata hattından aşağı inen bütün merdiven ve sokaklarda simetri duygusunu asla bulamıyorsunuz. Çılgın bir karmaşa bu. Hiçbir mimarın çizemeyeceği, hayal edemeyeceği bir karmaşa... Bazen denize paralel uzanan bir sokak, garip şekillerde yukarı kıvrılıyor, sonra birden yine denize paralel bir merdivenle karşılaşıyorsunuz...

Bu sözünü ettiğim karmaşaya vereceğim en iyi örnek, herkesin çok iyi bildiği şu meşhur Cennet Bahçesi güzergahı. Park Otel'in yanından aşağı doğru inen yokuşu getirin aklınıza... Bu yokuştan indikten sonra sağa kıvrılınca bir yol ayrımı

çıkıp karşınıza. Cennet Bahçesi'ne gitmek için soldakine girersiniz. Bu sokak denize paralel olarak uzanan bir başka sokağa uzanır. Sokağın soluna baktığınızda, eğer oraya ilk kez gelmişseniz Tamam' dersiniz "burası çıkamaz bir sokak". Çünkü Süryani Kilisesi vardır yolun sonunda. Ama ilerlediğinizde, Kilise'nin kapısından aşağı inen daracık bir sokak görürsünüz. Sokağın başından aşağı baktığınızda deniz ve Cennet Bahçesi tabelası çıkar karşınıza. Burası da çıkamaz bir sokak gibi durur. Oysa oradan hemen sola doğru, önce keskin bir yokuş hemen ardından da geniş bir merdiven bekler sizi...

Sözünü ettiğim bu örnek Gümüşsuyu-Galata hattı üzerindeki diğer benzerleriyle karşılaştırıldığında olağan bir örnektir ve bunun gibi daha onlarca tuhaf ve doğal labirent vardır.

Bu hattı bir yana bırakalım. Yeryüzü'nün en sürprizli kentlerinden birinde olduğunuzu anlamanız için size çok basit bir şey öneriyorum. Bir gün bir arkadaşımızla birlikte, Taksim ile Tünel arasında uzanan İstiklal Caddesi'nin Doğu tarafından herhangi bir sokağa sapın ve denize ulaşmaya çalışın. Size temin ediyorum ki, hangi yoldan saparsanız sapın, deniz kıyısına inmek için çıktığınız bu küçük yolculuk gerçekten çok zevkli bir hale gelecektir. Ama tabii bu yolculuktan zevk almak için, bir kentte dolaşmanın büyük bir açık hava müzesinde dolaşmakla eşdeğer olduğu gerçeğini kabul etmeniz gerekiyor. Ya da aylaklığı sevmeniz....

Örnekleri çoğaltabilirim. Çok iyi bildiğim bir başka örnek de Hisar tepelerinden sahile inen o inanılmaz güzellikteki merdivenler, küçük yollar ve sokaklar...

Bir keresinde bir filmin mekan araştırmaları için Hisar'dan denize doğru inen ve karakolun bulunduğu yokuşa çıkan bütün olasılıkları denemeye karar vermiştik. Gerçekten nefis bir tecrübeydi... O gün, sadece Hisar'da geçen ve bu sokakları anlatan bir kısa filmin çekilebileceğine inanmıştım...

Yine o gün Karakol yokuşundan aşağı inerken solda kalan tarafı incelemiştik. Çok sonraları Hisar'da oturduğum yıllarda bu yokuşun sağ taraflarında kalan, 'dünyanın en dar merdivenli sokağı'm keşfetmiştim. Evlerin, bahçelerin içinden denize doğru, bazen merdivenlerle, bazen arnavut kaldırımlarıyla yılan gibi kıvrılan bu sokak, ne yalan söylemeli şu ana kadar

benim dünyada gördüğüm en dar ve en güzel sokak. 5u an adını hatırlamıyorum, aslında hatırlamak da istemiyorum. Çünkü burası gizli bir sokak ve yıllardır Hisar'da yaşayan bazı arkadaşlarım bile bilmiyorlar. Sadece o civarda oturanlar biliyorlar. Adını vermemem için bir geçerli nedenim daha var. Bu sokakta yürüdüğünüzde evlerin içinde yürüyorsunuz resmen, birden balkonuna çıkıp gazete okuyan biriyle burunburuna gelmeniz, evinin içinde temizlik yapan bir kadınla karşılaşmanız işten bile değil. Geceyarısı burada yüksek sesle konuşsanız bütün sokak halkını uyandırabilirsiniz. Kısaca ismini vermiyorum, tarif de etmiyorum. Zaten orası ustaca gizlenmiş, ne yukardan ne aşağıdan asla farkedilemeyecek bir sokak... Hele sinemacıların keşfetmesini hiç istemiyorum... Sokak öyle güzel açılar vaat ediyor ki, her güzel mekanı asıl anlamından soyutlayıp sömüren imaj avcılarının orayı keşfetmesi hiç hoşuma gitmez (özellikle de reklamcılar ve klipçiler)... unlar istanbul'un en "bildik" ve 'turistik* güzel mekanlarını sömürmeye devam etsinler:Yerebatan Sarayı, Yedikulezindanları...

Bu sözünü ettiklerim, aylıklık yıllarımda en çok sürttüğüm semtler... Gümüşsüyü ve Hisar'da yıllarca oturduğum düşünülürse uzmanlık alanlarımla sınırlılığı anlaşılabilir. Ama her zaman düşünmüşümdür, kimbilir, İstanbul daha ne merdivenler vaat ediyordur... Sözelimi, güzel bir bahar günü Emirgan'da oturan bir arkadaşımın çıktığımda bu semtin de azımsanmayacak kadar nefis merdivenler ve sokaklar barındırdığını farketmişim.

Benim gibi Yeryüzü'ndeki bütün kentlere bir sanat eseri gözüyle bakan biri için bütün açık hava merdivenlerinin ayrı bir özelliği var. Merdiven mekanla kurduğumuz ilişkiye çok özel bir boyut katıyor. Her merdiven sanki bir film sekansı... Yer ve gök arasında iniyor, çıkıyor ve mekanla aranızdaki ilişki her basamakta biraz daha değişiyor. Her basamak size farklı bir manzara, farklı bir bakış vaat ediyor...

Peki ya bina merdivenleri? Bu, şüphesiz ayrı bir hikaye...

Okuduğum lise tepeden bakıldığında bir H harfine benzer, ama bu H'nin iki paralel dikey çizgisinin üstten bir yatay çizgiyle birleştiğini düşünün. İstü sivri değil düz bir A harfi gibi yani... Bina hem dışardan hem içeriden keskin bir simetri

duygusuyla tasarlanmıştır.

Her üç katta da neredeyse 100 metreye yakın iki uzun koridor, birbiriyle iki yatay koridor sayesinde birleşir. Bu koridorların birleştiği her yerde oldukça geniş bir alana yayılan birer merdiven bloğu vardır. Bu beyaz mermerden merdivenleri tanımlayabilecek tek bir kelime bulmak zor. Görkemli değil, çünkü bir tevazu duygusu hakim. Ama öte yandan alçakgönüllü demek de zor çünkü gerçekten insana önemli bir mekanda olduğunu hissettiren bir büyüklükleri ve soylulukları var. Binaya ön cepheden girebileceğiniz üç ana kapının tam karşısında merdivenler sizi bekliyor. Orta kapıdan girdiğinizde ise iki simetrik merdiven... Binayı tasarlayan mimarın demek istediği çok açık: "Ey vatandaş büyük Osmanlı devletinin bir kurumuna giriyorsun, ayağını denk al, binaya ve devletine saygı duy!* Adam şüphesiz çok haklı. Bütün devlet kurumlarını tasarlayan eski mimarların derdi onda da var. Devletin binasında düzen, simetri ve büyüklük duygusu olmalı... Buna dönemin iktidarının kültürel eğilimleri de eklenebilir hiç şüphesiz. Sözelimi bizim lise binasının Osmanlı'nın mütevazı dönemine denk geldiğini düşünmüşümdür hep. Sade ama çok güçlü bir devletin varlığını hissettiren, öğrenciyi bir baba şefkatiyle (bu cinsiyet secimi tesadüfi değil çünkü bizim lise mimarisinin hiçbir ayrıntısında anne şefkatine dair tek bir imgeye dahi rastlamazsınız) sarıp sarmalayan ve onu kendi parçası yapan bir bina...

Bu merdivenlerden tam yedi yıl boyunca inip çıktım VE yedi yıl boyunca yüzyıllardır okuldan gelip geçen onbinlerce öğrenci gibi kendimi hep önemli biri gibi hissettim... Bunda okulun tarihi kadar mimarisinin de büyük bir payı olduğunu çok sonraları anladım. Lise binası bahsini kapatmadan önce bir parantez açalım ve Osmanlı'dan kalan devlet binalarındaki diğer merdivenleri düşünelim. Hepsinde aşağı yukarı aynı eğilim vardır. Bütün o görkemli kapıların ardında sizi hep büyük ve gösterişli merdivenler bekler. Bunlar devletin gücünü ve büyüklüğünü vurgular. Kimilerini ezer, bürer o merdivenler. Özellikle de devletle aralarında gizemli ve Kafkaesk bir ilişki olan taşralıları. Kendi kentlerindeki kaymakamlık binasının simetrisinden, gösterişliliğinden, büyük merdivenlerinden yeterince çekinen taşralılar, büyük

kentte bu binalar aracılığıyla devletle ilk fiziksel temasını kurar ve şu gerçeği anlar: iktidarın merkezine yaklaştıkça devlet daha da büyür, daha da ezici bir hale gelir. Misal, Haydarpaşa Garı... Misal, Sirkeci Postanesi... Misal, İstanbul Üniversitesi ana binasına giriş kapısı... Misal, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde sizi bekleyen D devasa merdivenler ve sizi mekanın görkemi içinde küçücük bir varlığa indirgeyen genişlik... Özellikle bu son örnek beni gerçekten sarsmıştı... Hukuk Fakültesi'nin D girişini görünce bizim lisenin baba şefkatini hatırlatan mimarisini çok sevmiştim çünkü fakültenin girişi şefkatten muaf tutulmuş bir haşmetle sizi küçücük bir özneye indirgiyordu...

Son 20 - 30 yılda yapılan devlet binalarına gelmeden önce Amerikalıların Türkiye'de inşa ettiği Boğaz sırtlarındaki bir üniversitenin binalarından ve merdivenlerinden de söz etmek istiyorum. Merkezinde, son yıllara kadar top sahası olarak kullanılan ve şimdilerde çok doğru bir kararla çim ekilen büyük bir düzlüğün çevresinde kurulmuştur bu üniversite.

Türkiye'de geniş alanlara yayılan bütün okullarda ve devlet kurumlarında görmeye alıştığımız bir uygulama burada tümüyle kaldırılmıştır. Kampüste simetri duygusu kesinlikle yoktur. Binaların birbiriyle ilişkileri asimetrik ve düzensizdir. Kesinlikle bir merkez yoktur. Her binanın en az dört beş ayrı girişi vardır. Hiçbir binanın Türkiye'deki örneklerde olduğu gibi tek ve büyük bir girişi yoktur. (Burada Gümüşsüyü Askeri Hastanesi'ni hatırlamamak mümkün değil. Ana kapısı ve merdivenleri o kadar gösterişlidir ki bu giriş yıllardır kullanılmamaktadır.)

Kampüsteki binalar mütevazı, sevimli ve küçük boyutlu çeşit çeşit giriş kapılarıyla sizi sıcak bir şekilde içine alırlar. Bir eve ya da size ait bir mekana girer gibi hissedersiniz kendinizi. Binaların içinde herşey alabildiğine işlevseldir. Eski Haydarpaşa Lisesi (yeni Marmara Üniversitesi) binasındaki gibi sizi ezen, o soğuk uzun ve geniş koridorlar tümüyle yok olmuş, onun yerine, öğrencilerin oradan oraya rahatça gidip gelebildiği sevimli dar koridorlar konmuştur.

Kampüste bir binadan öteki binaya en az üç ayrı yoldan ulaşabilirsiniz. Sanki Amerikalı mimarlar, Türk öğrencilerini "otoriter devletin otoriter üniversitesi" kavramından nasıl uzaklaştıracaklarını aralarında uzun uzun konuşmuşlar ve

sonunda, bir kampusun herşeyden önce öğrencilere ve onların genç dünyalarına hitap etmesi için simetriyi ve merkezi alabildiğine yokedip, yerine herkesin farklı seçimlerde özgürce davranabileceği "liberal* bir üniversite mimarisine ulaşmışlardır.

Fakat, sadece tek bir noktada onların da gösteriş ve görkeme ihtiyaçları vardı. Özel günler, törenler ve devletin üniversitede varlığını belli etmek istediği zamanlar için... Onlar da bunun için yine iki şeye başvurmuşlar: Simetri ve merdiven. Şimdilerde Fen Edebiyat Fakültesi olarak kullanılan binanın önünden büyük alana inilen yere iki büyük simetrik merdiven inşa etmişler. Fakat ilginçtir bu iki merdivenin arasına öğrencilerin rahatça yayılabileceği bir tribün oturtmayı da ihmal etmemişler.

Bu bir tek örnek dışında Boğaziçi Üniversitesi Güney Kampüs'te, gerek iç gerekse dış merdivenler insani, sıcak ve sevimlidir. Hepsisi de mekanın öğrenciye ve onun dünyasına ait olduğunu gösterir, bunu hiç durmaksızın ebedi bir nakarat gibi tekrarlar.

Boğaziçi Üniversitesinde Amerikalılar tarafından inşa edilen bu Güney Kampus, sanırım kimseye örnek olamadı. 80'lerin başlarında inşa edilen Boğaziçi Üniversitesi Kuzey Kampüs'ünün mimarlarına ya da o mimarlardan proje isteyenlere bile... Bu yeni kampus beton ve mekan üstüne yapılan muhtelif çeşitlemelerle, bulunduğunuz her görüş açısından yekpare bir beton denizine benzemektedir. Evet burayı tasarlayan mimari zihniyetin tek başarısı da budur belki. Asimetrik yekpare bir beton-köy...

Buradaki merdivenlerin temel işlevi de birbirinden ayrı yerlerde duran binaların bütünlüğünü sağlamak, her binayı beton kordonlarla birbirine bağlamak ve betonun yekpareliğini vurgulamaktır, içerdeki merdivenlere gelince... Kuzey Kampusun merdivenleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet binalarında son 20-30 yıldır uygulamayı sürdürdüğü geleneğe sıkı sıkı bağlıdır.

Peki nedir bu gelenek? Mimariyle tümüyle bir takıntı düzeyinde ilgilenen benim gibi biri için bu yeni geleneği anlatan sadece bir sıfat vardır: Depresyon...

İnsan bunları görünce Osmanlı ve genç Cumhuriyet'in o "otoriter görkemi"ne aşık oluyor. "Ne olursa olsun" diyorsunuz

içinden "hiç değilse bir sanatçının elinden çıkmış o eski binalar". Bu yeni binalardaki merdivenler, işlevlerini en kaba biçimiyle yerine getirmek için bir mecburiyet olarak tasarlanmış sanki. Sadece merdivenleriyle değil, bütün iç ve dış görünüşleriyle "depressif" binalardır bunlar. Misal, Taksim'deki TEK binası. Misal, Kocasinan'da 1980'li yıllarda inşa edilmiş vergi dairesi. Misal, Kabataş'taki vergi dairesi... Bu binalarda ne görkem ne de merkezi iktidar duygusu var. Bu binaların her tarafında keskin bir boşvermişlik ve özensizlik duygusu kol geziyor, iktidara hayranlık duygusu yerine iktidar sıkıntısı veriyorlar. "İşte" diyorsunuz "devlet de böyle bir şey neticede". Başka ne diyebilirsiniz ki, o devletin sizinle yüzyüze geldiği mekanlardasınız.

Oysa devlet, ne yalan söylemeli, Osmanlı ve genç Cumhuriyet'e göre çok daha örgütlü çok daha güçlü bir devlet. Ama varlığım ve gücünü sahip olduğu ve vatandaşıyla yüzyüze geldiği binalarda göstermeye tenezzül etmiyor. O zaman burada çok daha önemli bir başka gerçek çıkıyor ortaya. Eski binalar taşıdıkları anlam ne olursa olsun bireyde bir saygı duygusu uyandırıyor. Haydarpaşa Garı oraya yeni gelen birini psikolojik olarak eziyordu belki ama ona keskin bir gurur duygusu da veriyordu: "Ben bu görkemli devletin bir parçasıyım".

Yeni devlet binalarında birey, devletinden utanç duyamıyor çünkü biliyor ki, maşallah güçlü bir devleti var. Ama o güçlü devletin onu hiç umursamadığını, onu küçümsemediğini ve dolayısıyla onu bir böcek gibi ezebileceğini! hissediyor. Tekrar merdivene dönersek, eski devlet binalarındaki merdivenlerin gösterişli simetrisi, büyüklüğü ve soyluluğu, yeni binalarda saygısız bir basitliğe ve çirkinliğe dönüştürülmüştür. Oysa biraz düşünülse, Boğaziçi Üniversitesinde Amerikalı mimarların o mütevazı, sıcak görünümlü, pencerelerle dışa açılan ve katlar arasında değişik ilişkiler kuran merdivenleri tasarlanabilir. Eski devlet binalarının bazılarında mimarlar merdivenlerin çatısını camdan yaparlardı örneğin, içeri tatlı bir günışığı girsin diye... Oysa yeni binalarda merdivenler özellikle penceresiz karanlık yerlere yapılıyor. Üstelik hepsi de küçücük, yorucu ve çok tatsız...

Kısaca devlet artık vatandaşıyla karşı karşıya kaldığı binalara

özen göstermiyor. Ama özen göstermeye niyet etseydi bile, merdivenler sanırım yine unutulacaktı...

Çünkü eski dönemlerin o görkemli merdivenleri şimdi arak yok. Ama bu, merdivenin tümüyle devre dışı bırakıldığı anlamına da gelmiyor. Günümüzde eski gösterişli devlet binalarının yerini artık büyük iş merkezleri, diğer bir deyişle plazalar aldı. Çünkü kapitalizmde özel şirketler "görmek misyonu"nu devletten devralmış durumda.

Dikkat edilirse görkemli plazaların kapılarına, mutlaka dışardan yapılmış merdivenlerle girilir. Bu merdivenler, zahmetsizce çıkılan alçak basamaklardan oluşur. Neredeyse hiçbir işe yaramazlar, sadece gösteriş için orada vardır. Bu, merdivenin modern mimaride hala bir gösteriş unsuru olduğunu açıkça gösteriyor. Önemli bir kapıya merdivenlerle çıkılır, yani ağır ağır gökyüzüne doğru yükselirsiniz, güce ve iktidara doğru...

Bilmem, beş yıldızlı otellerin lobilerindeki yürüyen merdivenlerden söz etmek gerekli mi? Katlar arasında kurulmuş merdivenler herkesten gizlenmiştir çünkü asansör vardır. Ama asansör merdivenin yerini asla tutamaz. Mühim bir mekanda bulunduğunuzu anlamanız için merdivene ihtiyaç vardır. Asansör sadece bir işlevi yerine getirir: Yukarı çıkmak. Merdivenin simgesel işleviyse hala taş gibi yerinde durmaktadır: Ağır ağır yükselmek... Dolayısıyla, merdiven ana giriş kapısı mitinin vazgeçilmez unsurudur hala...

Kısaca, modern mimari ana giriş kapısı bağlamında merdivene hala benzer bir işlev yükler. Bunun dışında ise merdiveni daha sevimli, daha insani, daha kullanışlı hale de getirebilir. Misal, AKM fuayyesindeki spiral merdivenler...

Ev ve merdiven ikilisine gelince... Burada, kuralları daha zor keşfedilecek, karmaşık ve daha mikro bakış açılarını gerektiren bir durum var. Ama yine de benim kafama takılan birkaç şeyden bahsetmek istiyorum. Sözgelimi, özellikle eski Amerikan filmlerinde gördüğümüz büyük evlerin merdivenleri. Bunlar yatakodalarına çıkar. Eve gelen bir yabana için gösterişi ve zenginliği işaret eder. Evin içindeki bireyler içinse daha farklı bir anlamı vardır: Mahremiyete giden yol. Giriş kat ailenin vitrini, merdivenle çıkılan üst kat ise gerçektir. Bu büyük merdivenlerde kaza

süsü verilmiş o kadar çok cinayet işlenmiştir ki, insan ister istemez şunu düşünür: Merdivenin görkemi ailenin felaketidir de aynı zamanda...

Merdivenin gündelik hayatta ifade ettiği şeyler üzerinde durmak eminim daha sayfalar alır. Daha düşünün ki, apartman merdivenlerine hiç girmedik... En iyisi burada durmak ve hikayeye dönmek. Hani şu, merdiveni hiç keşfetmeyen uygarlıkla ilgili hikayeye...

Bir gezginin bu dümdüz ovalar boyunca uzanan uygarlığı gördüğünde ilk tepkisi ne olur SİZCE? Bence büyük bir olasılıkla merdivenin yokluğunu ilk anda farketmeyecektir çünkü her yer dümdüz, bütün evler tek katlıdır. Mekan içinde Enlemesine yayılmak isteyen ve bu yayılışı sonsuza kadar sürdürmek isteyen bir uygarlık. Asla yükselmek istemiyorlar. Tanrıların yeraltında ve denizin ufuklarında yaşadıklarına inanıyorlar. Deniz düz, yaşadıkları yer düz. Çok uzaklarda dağlar görünüyor. Oraları lanetli yerler, dağlardan korkuyorlar. Oralara çıkıp tanrıdan uzaklaşmak istemiyorlar. Orada yere basmak, tanrıyla ilişki kurmak anlamına geliyor.

Her evin zemini belirli bir noktada çatıyla birleşiyor. Çatı artık zeminin doğal bir uzantısı haline gelmiştir. Evler yukarı doğru değil aşağıya doğru genişler. Bodrum katlarını severler, çünkü toprağa yakın olmaktan hoşlanırlar... Onların tanrıları yerin altındadır. Yeraltı Tanrı'nın ülkesidir... Gökyüzü ise insanın tanrıdan koptuğu kötücül bir alem.

O gezegende yerçekimi Yeryüzü'nün en az yirmide biri kadardır. Yer hafiftir, insanı kendine çekmekte nazlıdır.

Gezgin bütün bunları görünce merdivenin evrendeki bütün uygarlıklar için bir zorunluluk değil özel bir durum olduğunu

anlar... Yerçekiminin güçlü olduğu Yeryüzü'nde insan tanrıyı hiç ulaşamayacağı gökyüzünde arar. Yerçekimin çok az olduğu insanların bir tüy kadar hafif olduğu, nereden düşerseniz düşün yere bir tüy hafifliğiyle konduğunuz bir gezegende ise tanrı toprakta aranır... Uygarlığın bazı dinsel ayinlerinde insanlar saatlerce toprağın üstüne yatarlar, bazılarında ayaklarını ağırlıklarla bağlayıp toprağa sürüne sürüne yürürler. Hepsinde amaç tanrıya daha yakın olmaktır. Kimse uçmayı düşünmez, çünkü uçmak kolaydır. İsteyen biraz güç sarfettiğinde on metre zıplayabilir, yukarı sıçramayı denese en az on metre yükselir... Uçmak kolaydır bu gezegende. Yere bağlı kalmak ise daha zor...

O gezegende insanlar büyük kuyular açıp yeraltına yakın olmaya çalışırlar. Ama bunun için de merdiveni icat etmeye gerek görmezler. En büyük çukura kendilerini bıraksalar yine bir tüy kadar hafif yere inecekler, çıkmaları ise yine çok kolay olacaktır. Sarkıtılan bir iple onları çekmek bir çocuğun bile becerebileceği bir iştir çünkü...

Bezgin, toprağın insanı kendine büyük bir güçle çektiği Yeryüzü'ne geri döndüğünde, insanlardaki gökyüzü özlemini daha iyi anlar. Merdiven ise, insanoğlunun yerçekiriyle giriştiği bir ittifaktır. Taşı bir güvence gibi altına alıp gökyüzüne yükselmenin bir aracıdır... "Bu gezegende" diye düşünür, 'gökyüzüne yakın olmak güzel bir şey'...

Bu arada, merdivenden nefret eden Yeryüzü'ndeki milyonlarca sakat insandan biri, rüyasında yerçekimin çok az olduğu, merdivenin icat edilmediği bir uygarlık görür... Orada kanatsız bir kuş gibi bir sıçrayışta uçabilmekte, yerle gök arasında dilediği gibi yükselip alçalabilmektedir...

Salgın limanında buluşalım...

A Y D O Ğ A N
K ı r t a s i y e K ı t a p e v i F o t o k o p i M e r k e z i

© b ü t ü n ©
☆ k ı r t a s i y e ♪
• i h t i y a ç l a r ı n ı z ♪
© i ç i n ♪
♪ h i z m e t e •
☆ h a z ı r ı z ☆

Boğaziçi Üniversitesi Gazete Bayii Şubemizdir.
Cami Sok. No: 4/1 Rumeli Hisarüstü İstanbul Tel: 287 07 51 - 257 98 26

ANLAMAMANIN, KAVRAMANIN MUTLULUĞU...

Doğa olaylarını dokunarak kavramak,
bilgiye doğrudan ulaşmak,
bilim ve teknoloji kapılarını açmak ve
bilim kültürünü yaymak
amacıyla

İSTANBUL BİLİM MERKEZİ

kuruluyor.

Tüm kültür dostlarını katılmaya çağırıyoruz.

Bilim Merkezi Vakfı

Barbaros Bulvarı, Hasfırın Cad. 67, Sinan Paşa İş Merkezi, Kat 5, 80690 Beşiktaş
Tel: 0212- 227 66 90-91 Fax: 0212-258 0058

Okumaktan fırsat buldukça yazıyoruz...

Matbûat
kitap tanıtımını
ciddiye alıyor,
özenle yapıyor.
Felsefe, din,
edebiyat,
toplumbilim
fotoğraf, bilim,
politika, spor,
sinema... hemen
her branşta, her
türde yayın
Matbûat'ın
ilgi alanında.
Dikkatle
okunuyor, keyifle
yazılıyor.
Tanıtılıyor. Yayın
dünyasını takip
etmek
istiyorsanız,
yapacağınız tek
şey var:
Matbûat
okumak...
Matbûat'la
tanışın;
okuyacak
çok şey
bulacaksınız.

Matbûat

taksim cd., yeğurtçu folk sk., doğançay ap., 10/2, taksim 80080 İstanbul, tel: (0 212) 236 84 81

"HER" KİTAP OKURUNUN "TEK" DERGİSİ